

ధర్మము

విచారణ

పురూరవ చక్రవర్తి కథలు

సదాశివ సమారంభం

గురు దక్షిణామూర్తి

గురు వేదవ్యాస మహర్షి

గురు కౌశిక మహర్షి

గురు నారద మహర్షి

గురు వాల్మీకి మహర్షి

గురు శిక్షపతి

శంకరాచార్య మధ్యమాం

గురు దత్తాత్రేయ

గురు బాలాదేవి

గురు గౌరీమ బుద్ధ

గురు ఆదిశంకరాచార్య

గురు రామానుజాచార్యులు

గురు జ్ఞానేశ్వర్

గురు రవిదాస్

గురు కబీర్ దాస్

గురు చైతన్య మహా ప్రభువు

గురు నానక్

గురు రాఘవేంద్ర స్వామి

గురు పీఠలక్ష్మీంధ్ర స్వామి

యోగి పరమహంస

అస్మదాచార్య పర్యంతం

గురు శ్రీలింగ స్వామి

గురు లాహిరి మహాశయి

గురు రామకృష్ణ పరమహంస, అమ్మ శారదాదేవి

గురు వివేకానంద

గురు సాయి బాబా

గురు ఆరబింద్

గురు రమణ మహర్షి

గురు యోగానంద

గురు భక్తవేదాంత ప్రభుపాద

గురు మళయాళస్వామి

గురు విద్యాప్రకాశానందగిరి

గురు చంద్రశేఖర పరమహార్య

వందే గురుపరంపరాం...

నన్ను “నేను” తెలుసుకోవటానికి

నన్ను “నేను” మార్చుకోవటానికి

“నేను” గా ఉండటానికి

మరియు అత్యుత్తమ జీవన విధానానికి

కావలసిన భక్తి,జ్ఞాన,కర్మ,ధర్మ సమాచారం ఒకేచోట తెలుగులో ఉచితంగా!

సాధారణంగా వేదాంతం తెలుసుకోవాలనే కోరిక వుంటుంది, కాని గ్రంథాలు అందుబాటులో లేవు. ఇంకొకరి దగ్గర గ్రంథాలు వుంటాయి, కాని జిజ్ఞాసువులకి ఎక్కడ ఉన్నవో తెలియదు. అలాగే కొన్ని లైబ్రరీ లో కొన్ని రకాల పుస్తకాలు మాత్రమే లభ్యం అవుతున్నాయి, అంతేగాక విలువైన గ్రంథాలు సరైన సంరక్షణ లేక కనుమరుగైపోతున్నాయి, కనుక మన అందరి కోసం భారత ప్రభుత్వం పురాతన ఆధ్యాత్మిక గ్రంథాలను సంరక్షించే నిమిత్తం ఎంతో శ్రమతో కంప్యూటరీకరణ ద్వారా ఒక చోట చేర్చుతూ ఆన్ లైన్ చేయటం జరిగింది. ఇటువంటి విలువైన జ్ఞాన సంపదను మరింత సులభంగా అందుబాటులోకి తీసుకురావటానికి సాయి రామ్ సేవక బృందం ఉడతా భక్తి గా ఇప్పటివరకే దాదాపు 5000 పుస్తకాలను వివిధ వర్గాలుగా విభజించి PDF(eBOOK) రూపంలో ఆన్ లైన్ లో ఉచితంగా అందించటం జరిగింది. కనుక ప్రతి ఒక్కరు ఈ సదవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకోగలరు. ఇందుకు సహాయం అందించిన భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్(డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా <http://www.new.dli.ernet.in>), ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్(<https://archive.org>), గూగుల్ వెబ్ సైట్(<https://www.google.co.in>), మైక్రోసాఫ్ట్ వెబ్ సైట్(<http://www.microsoft.com>) కు మేము ఋణపడివున్నాము.అలాగే ఇటువంటి బృహత్తర కార్యక్రమానికి పెద్ద మొత్తం లో గ్రంథాలను అందించిన తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానమునకు కూడా మనం ఋణపడివున్నాము. సాయి రామ్ సేవక బృందం కోరుకొనేది ఒక్కటి, ప్రతి ఇల్లు ఆధ్యాత్మిక జ్ఞాన గ్రంథాలతో నిండిపోవాలన్నదే మా కోరిక.

ఈ గ్రంథాలను ఉచితంగా ఆన్ లైన్ లో చదువుటకు, దిగుమతి(డౌన్లోడ్) చేసుకొనుటకు గల మార్గాలు:

- 1) భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్: <http://www.new.dli.ernet.in> లేక <http://www.dli.ernet.in>
- 2) సాయి రామ్ వెబ్ సైట్: <http://www.sairealattitudemanagement.org>
- 3) సాయి రామ్ గూగుల్ సైట్: <https://sites.google.com/site/sairealattitudemanagement>
- 4) ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్: <https://archive.org/details/SaiRealAttitudeManagement>

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞం పై గల సలహాలు,సూచనలకు సేవక బృందాన్ని సంప్రదించుటకు: sairealattitudemgt@gmail.com

సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సమాచారం: <https://www.facebook.com/SaiRealAttitudeManagement>

సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సంబంధ వీడియోలు: <https://www.youtube.com/user/sairealattitudemgt>

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞంలో ప్రతి ఒక్కరు పాల్గొని, ఈ అవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకొని,మీరు సంతృప్తులైతే మరొక సాధకునికి, జిజ్ఞాసువులకు మార్గం చూపించగలరని ఆశిస్తున్నాము. మీరు చదువుకోవటంలో ఏమైనా ఇబ్బంది కలిగితే సేవక బృందంను సంప్రదించగలరు. ఒకవేళ మా సేవలో ఏమైన పొరపాటు వస్తే మన్నించగలరు.

ఈ గ్రంథపు భారత ప్రభుత్వ డిజిటల్ లైబ్రరీ గుర్తింపు సంఖ్య: 2020050015365

గమనిక: భక్తి,జ్ఞాన ప్రచారార్థం ఉచితంగా eBook రూపంలో భారత ప్రభుత్వపు సహాయంతో ఇవ్వడం జరిగింది. ఈ గ్రంథముపై వ్యాపార,ముద్రణ హక్కులు రచయిత,పబ్లిషర్స్ కి గలవు, కనుక వారిని సంప్రదించగలరని మనవి చేసుకొంటున్నాము.

SaiRealAttitudeManagement(SAI RAM) - సాయి నిజ వ్యక్తిత్వ నిర్వహణ(సాయి రామ్)

*** సర్వం శ్రీ సాయినాథ పాద సమర్పణమస్తు ***

భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్ - డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా

<http://www.new.dli.ernet.in>

Digital Library of India: Inc. X

www.new.dli.ernet.in

Digital Library of India

Hosted by: Indian Institute of Science, Bangalore in co-operation with
CMU, IIT-H, NSF, ERNET and MCIT for the Govt. of India and 21 major participating centres.

Home Vision Mission Goals Benefits Content Selection Current Status People Funding Copyright Policy FAQ RFP

Books Journals
Newspapers
Palm-Leaves (Manuscripts)

Title:

Author:

Year: to

Subject: Any Subject

Language:

Scanning Centre: Any Centre

[Presentations and Report](#)
[Statistics Report](#)
[Status Report](#)
[Feedback](#) | [Suggestions](#) |
[Problems](#) | [Missing links or](#)
[Books](#)

Click [here](#) for PDF collection
DLI MIRROR at IUCAA Data Center PUNE

For the first time in history, the Digital Library of India is digitizing all the significant works of Mankind.

[Click Here to know More about DLI](#) ^{New!}

Books	Journals	Newspapers	Manuscripts
<ul style="list-style-type: none">Rashtrapati BhavanCMU-BooksSanskritTTD TirupathiKerala Sahitya Akademi	<ul style="list-style-type: none">INSA	<ul style="list-style-type: none">Times of IndiaIndian ExpressThe HinduDeccan HeraldEenaduVaartha	<ul style="list-style-type: none">Tamil Heritage FoundationAnnaUniversity ^{New!}

Title Beginning with.

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z					
Author's Last Name																														
A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z					
Year																														
1850-1900					1901-1910					1911-1920					1921-1930					1931-1940					1941-1950					1951-
Subject																														
Astrophysics	Biology	Chemistry	Education	Law	Mathematics	Mythology	Religion	For more subjects...																						
Language																														
Sanskrit	English	Bengali	Hindi	Kannada	Marathi	Tamil	Telugu	Urdu																						

అతి విశిష్టం ఈ దానం!

స్వామి వివేకానంద

“దానాలలోకెల్లా ఆధ్యాత్మిక విద్యాదానం చాలా శ్రేష్ఠమైంది! దాని తరువాతిది లౌకిక జ్ఞానదానం, ప్రాణదానం, అన్నదానం” అని వ్యాసమహర్షి చెప్పారు.

మన ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానం భారతదేశ హద్దులలో నిలిచి పోకూడదు. లోకమంతటినీ ఆవరించాలి! ఇలా లోకవ్యాప్తమైన ధర్మప్రచారాన్ని మన పూర్వులు చేశారు. హైందవ వేదాంతం ఎన్నడూ ఈ దేశం దాటి పోలేదని చెప్పేవారూ, మతప్రచారార్థం తొలిసారిగా, పరదేశాలకు వెళ్ళిన సన్యాసిని నేనే అని చెప్పేవారూ, తమ జాతిచరిత్ర నెరుగని వారే! ఇలాంటి సంఘటనలు ఎన్నోసార్లు జరిగాయి. అవసరమైనప్పుడల్లా, భారతీయ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానప్రవాహం వెల్లువలా లోకాన్ని ముంచెత్తుతూ వచ్చింది.

రాజకీయ ప్రచారాన్ని రణగొణధ్వనులతో, యోధులతో సాగించవచ్చు. అగ్నిని కురిపించి, కత్తిని జళిపించి, లౌకిక జ్ఞానాన్నీ సంఘనిర్మాణ విజ్ఞానాన్నీ విరివిగా ప్రచారం చేయవచ్చు. కానీ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానదానం కళ్ళకు కనిపించకుండా, చెవులకు వినిపించకుండా కురుస్తూ, రోజూ పువ్వుల రాసుల్ని వికసింపజేసే మంచులాగా నిశ్శబ్దంగా జరగవలసి ఉంది. భారతదేశం నిరాడంబరంగా, లోకానికి మళ్ళీ మళ్ళీ చేస్తూ వచ్చిన దానమిదే!

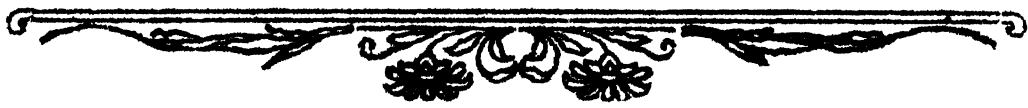
మిత్రులారా! నేను అవలంబించే విధానాన్ని తెలియజేస్తాను వినండి. భారతదేశంలోనూ, ఇతర దేశాల్లోనూ మన పారమార్థిక ధర్మాలను బోధించడానికి తగినవారుగా మన యువకుల్ని తయారు చేయడానికై భారతదేశంలో కొన్ని సంస్థలను నెలకొల్పాలి! ఇప్పుడు మనకు కావలసింది బలిష్ఠులు, జవసంపన్నులు, ఋజువర్తనులు, ఆత్మ విశ్వాసపరులు అయిన యువకులు. అలాంటి వారు నూరుమంది దొరికినా, ప్రపంచం పూర్తిగా పరివర్తన చెందగలుగుతుంది!!

ఇచ్చాశక్తి తక్కిన శక్తులన్నీ కన్నా బలవత్తరమైంది. అది సాక్షాత్తూ భగవంతుని దగ్గరి నుండి వచ్చేదే కాబట్టి దాని ముందు తక్కినదంతా లొంగిపోవలసిందే. నిర్మలం, బలిష్ఠం అయిన ‘ఇచ్చ’ (సంకల్పం) సర్వశక్తిమంతమైంది. దానిలో మీకు విశ్వాసం లేదా? ఉంటే మీ మతంలోని మహోన్నత ధర్మాలను ప్రపంచానికి బోధించడానికై కంకణం కట్టుకోండి. ప్రపంచం ఆ ధర్మాల కోసమై ఎదురుచూస్తోంది. అనేక శతాబ్దాలుగా ప్రజలకు క్షుద్రసిద్ధాంతాలు నేర్పడం జరిగింది. వారు వ్యర్థులని ప్రపంచమంతటా బోధలు జరిగాయి. ఎన్నో శతాబ్దాల నుండి వారు ఈ బోధనల వల్ల భయభ్రాంతులై, పశుప్రాయులైపోతున్నారు. తాము ఆత్మస్వరూపులమనే మాటను వినడానికైనా వారెన్నడూ నోచుకోలేదు. “నీచాతినీచుడిలో కూడా ఆత్మ ఉంది. అది అమృతం, పరమ పవిత్రం, సర్వశక్తిమంతం, సర్వవ్యాపకమైనది” అని వారికి ఆత్మను గురించి చెప్పండి. వారికి ఆత్మవిశ్వాసాన్ని ప్రసాదించండి. ❖

మూలం: శ్రీ రామకృష్ణ ప్రభ - ఫిబ్రవరి 2014

స్మరూరవచక్రవర్తికథలు

గ్రంథకర్త:

యస్. యస్. శాస్త్రి గారు.

ప్రబలిషర్లు:

కొండపల్లి వీరవెంకయ్య,

శ్రీ సత్యనారాయణ బుక్కు షాప్,

రాజమహేంద్రవరము.

మొదటి కూర్పు 1000 ప్రతులు.

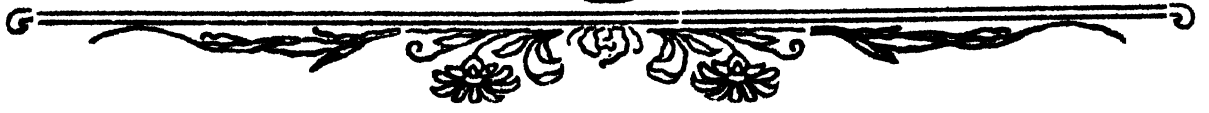
రాజమహేంద్రవరము :

శ్రీ సత్యనంద ప్రెస్ సందు

ముద్రించఁబడియె.

1937

పురూర వచక్ర వర్తిక థలు.

అ వ తా రి క.

శ్రీ వేదవ్యాసమహర్షి యొక్క ప్రియశిష్యుడయిన వై శంపాయ నుఁడు జనమేజయ మహారాజుంగనుగొని యిట్లనెను. “ ఓరాజేంద్రా ! వినుము. పాండివులు, ధార్తరాష్ట్రుల కపటకృత్యంబులకు వచింపఁబడి, రాజ్యములు, సిరులు, సంపదలు మున్నగువానినెల్లఁ బోఁగొట్టుకొని యడవులపాలయి యిడుమలం బొందిరికదా ! ” వారేపురుషుఁ గామ్య వనమునందు వనవాసక్లేశ మనుభవించుచున్న సమయమున శ్రీవ్యాస మహర్షి వారిని దర్శింపఁ బోయెను ; ధర్మరాజు ఋషిచంద్రునిఁ దగు విధంబునఁ బూజించి యుచిత వీరంబున నుపవిష్టుంగావించి, “ మహాత్మా ! తమపవిత్ర దర్శనంబుచే మా పాపంబులెల్లఁ బాసి పోయినవి ; మేము పవిత్రుల మయితిమి ; ఈకష్ట సాగరమునుండి తరించుటకుఁ దెప్ప మాకేదయినఁ జిక్కునో, చిక్కదో యని పరిపరి విధములఁ దలపోయు చున్నారము. స్వామీ ! ఈ వనవాసదుఃఖ మెన్నటి కడుంగును ; ఏపాపమెఱుంగని యమాయకులమగు మాకీ యిక్కట్టు లేల కలుగవలయును; ఆనఁజుడు ” అని దీనాననుండై , గద్గదస్వరంబునఁ బలుకఁగాఁ ద్రికాలజ్ఞుడగు వేదవ్యాసుఁడు మందహాసోచిత వదనార విందుడగుచు యుధిష్ఠిరు నుద్దేశించి, “ ధర్మనందనా ! నీవు ప్రాజ్ఞఁ

డవు. ధర్మవేత్తవు ; విద్యావయోవృద్ధులగు వారివలనను, దపోధనుల
 వలనను బెక్కుధర్మము లాలకించినవాడవు. అట్టిచో, పామరుని రీతిని
 వగతువేల ! స్రాప్తలాభమునకు సంతోషించుటయు, రానున్న ముప్పు
 నకు విచారించుటయు ధీమంతునకుఁ దగదు. మఱియుఁ గష్టసుఖములను
 సమభావముతోఁ గైకొనువాకే విజ్ఞులు. సంపద లలముకొన్న పుడభి
 వోత్పలమువలె సంతోషించుటయుఁ గష్టములు దాపరించినపుడు చంద్ర
 సంస్పర్శమున నుండు సద్గమ్యువలె వాడియుండుటయుఁ బామరుల లక్ష
 ణములు, కాబట్టి యీ ప్రకృతావస్థను దలంచుకొని మాటిమాటి
 కిని నీవు చింతింపఁబనిలేదు. విధివిధాన మెంతవారికేనిఁ గడవరానిది.
 సృష్టికర్తయగు బ్రహ్మ విధివశముచేతనే యశాశ్వతకార్యము లాచ
 రించి యపఖ్యాతిం బొందుచున్నాఁడు. శ్రీమహావిష్ణుమూర్తి విధివశ
 ముననే యవతారములెత్తి క్రిందుమీఁదగుచున్నాఁడు ; సంహార
 కర్తయు, సర్వేశ్వరుండును నగు శంకరుఁడు విధివశముననే పుట్టెను
 గేలఁబూని బిచ్చమెత్తుకొనుచున్నాఁడు. త్రిమూర్తులీవిధముగా విధి
 త్రిష్టులకు లోనయి యున్నవారు ; సుఖమొదవినను, కష్టమొదవినను
 విధివశముననేయని గ్రహింపవలయును. కాలము తాఱుమాఱియి
 యుండఁగా మనయభీష్టములు నెఱవేఱవు ; మనమీ రహస్యమును
 గ్రహించి, మానముద్రను ధరించి, చిత్తము పరమాత్మయందర్పించి,
 యుండుటమేలు. వినుము. ఓధర్మరాజా ! ఆధార్తరాష్ట్రులు మత్సర
 జాడ్య హతబుద్ధులై మీ కెగ్గొనరించియున్నారు. వారితో మీరు
 యుద్ధము నేయఁదలంచితిరేని, దగిన సాధన సంపత్తిని ముందుగా సేక
 రించుకొనవలయును. కాబట్టి మీలో సార్థకనాముఁడగు విజయుఁడు
 భక్తనశంకరుండగు శంకరునిగుఱించి తపంబాచరింపవలయును. ఆలోకే
 శ్వరుని, బ్రశన్నునిఁజేసుకొని పాశుపతము నాఁబడు దివ్యాస్త్రమును
 బొందవలయును. ఆపాశుపతాస్త్రముతోఁ బదునాల్గు భువనములను

నిర్జింపవచ్చును ; మదారంధులగు రాక్షసులను దునుమాడవచ్చును. ”
 అనెను. అనఁగాఁ బ్రక్కనే నిలువఁబడియున్న యగ్జునుండు వేద
 వ్యాసమహర్షి యెదుటకువచ్చి, భక్తిపూర్వకముగాఁ జేతులుమోడ్చి,
 “ ఆర్యా ! భక్తవత్సలుండగు పరమశివుని యొద్దనున్న పాశుపతాస్త్ర
 మును సంపాదించవలయునన్న యాశ నాకుఁ జరకాలమునుండియుఁగలదు.
 అయ్యది యీనాఁడు తమ యనుగ్రహమువలన ద్విగుణీ కృతమయి
 నది. ఆ శంకరుని మెప్పించుటకుఁ దపమునేయ నీక్షణంబె పయనముగా
 నున్నాఁడను. ఇందులకుఁ దమరును నాయగ్రజుండును అనుమతింప
 వలయును. అనెను. అందులకు వ్యాసమహర్షి సంతసించి యిట్లు మాట
 వలికెను. “ సత్సా ! అర్జునా ! పాశుపతాస్త్ర ప్రాప్తికివొక్క
 రుండవే యోగ్యుడవు ; నీవు తపము సేయఁబోవుట కేననుమతించు
 చున్నాఁడను ; మీధర్మనందనుండు సంగీకరించుననియే నావిశ్వాసము.
 కాఁబట్టి పవిత్రజలములఁ గృతాస్నానుఁడనై రమ్ము. ఈశ్వరాను
 గ్రహ ప్రాప్తికర్తమయిన మంత్రరాజమొండు నీకుపదేశింతును. ”
 అర్జునుఁడు నిర్భరానందముతోఁ బరిశుద్ధజలముల స్నానముసేసి, కాషా
 యాంబరములుదాల్చి, కమండలమును, దండమున గేలంబూని, రుద్ర
 రాకపేరులు మెడయందుఁ గుదురుకొలిపి, వేదవ్యాసుని యొద్దకువచ్చి
 వినయా వినమితగాత్ముడై నిలచెను. అప్పుడమ్మహనీయుఁడు ధనంజయు
 నకు మంత్రోపదేశమొనరించి, యాశీస్సులొసంగెను. తరువాత ధర్మనం
 దనుఁడును దమ్మునిఁ గౌఁగిలించుకొని, దీవించి, “ సహోదరా ! అచిర
 కాలములోనే మహేశ్వరానుగ్రహమపొంది మగిడి రమ్మనెను. ముని
 కులోచిత వేషముతో ఘల్లునుండెల్లవారియొద్దను సెలవుపొంది తపం
 బాచరించుటకుఁ దగిన దివ్యవనమున కరిగెను. ఆవెనుక వ్యాసమహర్షి
 ధర్మజునవలోకించి, “ ధర్మరాజా ! నీవు సహోదర వియోగమునకు
 విచారింపకుము. ఆ సుపవిత్ర చరిత్రుఁడు భగవదనుగ్రహమునకుఁ
 బాత్ముడై పరమాస్త్రలాభమునడసి మగిడి రాఁగలఁడు. నేను బోవు

చున్నాను ; నీవు వ్యాకులపాలునుడిగి సుఖముండుము. ” అని నిజే
 చ్చుంబోయెను. దివ్యవనముం జొచ్చినయర్జునుడు, వేలుచింతలులేని
 చిత్తమునం దచంచలభక్తిని బాదుకొలిపి, పార్వతీవల్లభునిగూర్చి బహు
 ఘోరముగఁ దపముసేయఁగడంగెను ; ఆపూతగాత్రుని తపోశక్తికిని,
 జితేంద్రియత్వమునకును, ఏకాగ్రచిత్తమునకును దివ్యలెల్లరును హర్షిం
 చిరి. కైలాసవాసుఁ డుమాపతియు హెచ్చుగా మెచ్చుకొని, యర్జు
 నునకు సాక్షాత్కరించెను. అర్జునుడు కనులుదెఱచి యిందుధరునిఁ
 గనుంగొని, పులకితగాత్రుడై, యమందానందమునఁ జేతులుమోడ్చి,
 “ పాహిమాం శంభో ! పాహిమాం ! ఓఅహిరాజభూషణ ! కైలాస
 వాసా ! ప్రమథగణసేవితా ! ఈవు సృష్టిస్థితిసంహారకర్తలగు త్రిమూ
 ర్తులను గలిగియున్నవాడవు ; లోకరక్షణార్థము త్రిపురములను, దదధి
 పతులగు దుష్టదానవులనుజయించి, సంహరించినవాడవు. కాలకూటా
 గ్నిని గరళమం దునిచినవాడవు. దేవాదిదేవా ! నీలీలలు బ్రహ్మాదు
 లకు సైతము దురవగాహములై యుండఁగా, వానిని నిర్వచించుట
 కేనెంతటివాడను ; నీ ప్రభావమును వేయిజిహ్వలుగల యాదిశేషుఁ
 డయినను వర్ణింపఁజాలఁడు. మానవమాత్రుడనగు నే నెంతవాడను.
 ప్రభూ ! కృపాకరా ! యక్ష కిన్నర గరుడ గంధర్వాదిదేవజాతులకును,
 ఇంద్రాగ్నియమవరుణ ప్రభృతులయిన దిక్పతులకును దుర్లభంబయిన
 త్వదీయదర్శన భాగ్యము నాకు లభించినందులకు నేను నిరతిశయానంద
 సౌఖ్యము లనుభవించుచున్నాడను. ” అనెను. అనఁగా శంకరుడు
 మందహాసరోచిష్టులు ముఖమండలమునఁ గ్రాలుచుండఁ బ్రసన్నభావ
 మువ్యక్తమగుచుండ “ నోధనంజయా అక్షీణబలపరాక్రమా పేతుం
 డవగు నీవు, ఉత్తమక్షత్రియుండవయ్య నింద్రియనిగ్రహణమొనరించి,
 అమరజన సంకీర్తనీయమగు మహోగ్ర తపంబాచరించి మాకరుణకుఁ
 బాత్రుడవై తివి. నిన్ను మెచ్చితిమి ; సాక్షాత్కరించితిమి ; వలసిన

నరము వేడుము. అను గ్రహింతుము. ” అని నుడివెను. అర్జునుడు
కించి దంకురితహాసభాసుర ముఖారవిందుడై, చేతులు జోడించి,
“ ఓ దేవాదిదేవా ! ముల్లోకముల నవలీల జయింపఁగలుగు పాశు
పతాశ్రుంబు మీయొద్దనున్నది. అద్దాని నను గ్రహింపుము. ” అనెను.
“ ఇచ్చితిని ; గైకొమ్మ ” ని శంభుఁ డర్జునునకుఁ బాశుపతాశ్రుమిచ్చి
యంతర్ధానమొందెను.

మహేశ్వరానుగ్రహమును దన్నూలమునఁ బాశుపతాశ్రు
లాభంబును దనసూనుం డర్జునుండుబడయుటఁ జెలిసికొని దేవేంద్రుడు
తనవారితో నాతపోనసంబునకు వచ్చెను. అర్జునుడు భక్తియుక్తుడై
వారికెల్లరకుఁ బ్రణామములు గావించెను. అఖండలుం డాత్మభవుని
నరసి, “ వత్సా ! నీవు నాకంబునకు రావలయున ” నెను. తండ్రి
మాటం గాదనలేక, నాకావలోకనోత్సుకంబినుమడింప నందుల కతఁ
డంగీకరించెను. పిమ్మట శచీకాంతుఁ డర్జునుని దివ్యవిమానారూఢునిఁ
జేసి, తనవారితోఁగూడ నమరావతి కరిగెను. అందుఁ జింతామణి
భద్రపీఠమునఁ దానుగూర్చుండి, తనప్రక్కనే యర్జునుని గూర్చుండఁ
బెట్టుకొని గంభాద్యప్సరసల నాట్యమును, ముక్కోటిదేవతల మ్రొక్కు
లను, సప్తమహర్షుల యాశీస్సులను అందికొనుచుండెను. అర్జునుండును
నాఖండలుని గద్దియఁ గూర్చుండు మహాభాగ్యమబ్బినందులఁ కెంతయు
బ్రహ్మాదమునుజెంది, తనచరిత్రమును, ధైర్యస్థైర్యశౌర్యగాంభీర్యా
దులను దన తండ్రివలన విన్న దివ్యప్రముఖులతోఁ బరిచయము
గల్పించుకొని యుండెను. తరువాత నింద్రుడు కుమారునుద్దేశించి,
“ వత్సా ! నీవలన మాకుఁ గావలసిన మహోపకారమొందున్నది.
అద్దానిని నీవు దీర్పవలయున ” నెను. “ దేవా ! నేను మీభృత్యుఁ
డను ; మీయాజ్ఞకుఁ గట్టునడియుండువాడను. అట్టిచే నావలన నుప

కారము కావలసియున్న నయ్యది నామహాభాగ్యమేయగునుగదా ! సందేహముడిగి యానతిండు ”. అని యర్జునుడు దేవేంద్రునకు మాటువలుకఁగా నాతఁడు సంతోషించి, “ ఖమారా ! నివాతకవచు లనువారు రక్కసులు; వారు మదాంధులై త్రిలోకములను హింసించు చున్నారు. వారిని నీవు నీపాశుపతాస్త్రముతో జయింపవలయును. అక్కార్యము మాకు దుస్సాధ్యము. నీవు తడయవలదు. వెంటనే నెఱ వేర్పవలయును. ” అనెను. అర్జునుండు మహాత్మాహముతో వారికడ సెలవుపొంది యాశీస్సులందుకొని వెంటనే బయలుదేరిపోయి, సముద్ర మధ్యమునం దడఁగియున్న నివాతకనచులను రాక్షసులను, జయభేరి మ్రోగించి యాహవంబునకుఁ బిలిచి, వారితోఁ దద్దయుం బెద్దప్రాద్దు బహుఘోరముగఁ బోరి వారినోడించి, పరిమార్చి జయజయధ్వాన ములతో నమరపురిం బ్రవేశించెను. ఇంద్రుండు మున్నగువారందఱును అర్జునుని శక్తి నామర్థ్యములను జ్ఞాపించిరి. “ వత్సా ! అర్జునా ! మంచాకీనీ నదీజలంబుల స్నానముసేయుచుఁ దత్తీరమున నెన్నెలరాత్రి లలోఁ గ్రీడించుచుఁ గామధేనువొనంగు పశ్చాత్సోపేతభక్ష్యంబు లార గించుచుఁ బారిజాతప్రసూనముల నాఘ్రాణించుచు, రంభాద్యస్మరనల నృత్యమును గాంచుచుఁ గొన్నిదినంబులు నీవిందు సుఖంబుండి మాకు సంతోషి కలిగింపవలయును. మఱియు నీవిచ్చట నుండుట మహాప కారప్రాప్తికే యగును. ముందు నీకు రానున్న పేడిరూపునకుఁ దగి నట్లుగా నీవు భరతశాస్త్రము సభ్యసింపవలసియున్నది. నీవిచ్చట నున్నంతకాల మాశాస్త్రమును సాంతముగా నేర్చికొనుము. ” అని యింద్రుండు పలికిన పలుకులాలకించి యర్జునుఁడిట్లనెను. “ మహాత్మా ! నన్నీ యమరలోకసుఖంబు లనుభవించుచు నిందుఁ గొన్నిదినములు నివసింపఁగోరుచున్నాను. అందులకు నాకభ్యంతరములేదు. కాని యటఁ గామ్యవసమునందు మదగ్రజుఁడు ధర్మనందనుఁడును, దక్కుం

గలవారును నారాకకొఱ కెదురుసూచుచుందురు. నేను తపోవనమునకు వచ్చినది మొదలు నావియోగమును దుస్సహముగాఁ దలంచి నిమేష మొక్కయుగముగాఁ గడపుదురు. నాక్షేమము వారికిఁ దెలియవలయునుగదా ! ” ఇంద్రుఁ డంతఁ గుమారునిజూచి, “వీరాగ్రణీ ! నీవు విచారముడుగుము. రోమమహర్షి నీక్షణమే కామ్యవనమునకుఁ బోయి ధర్మరాజాదులకు నీక్షేమసమాచారమును, నీకు లభించిన పాశుపతాస్త్రనిషయమును, విజయమును దెలిపి వారి వ్యాకులపాలుచు బోఁగొట్టుమని యడిగి పంపుచున్నాఁడను. ” అనఁగా నర్జునుఁడు సంతోషించి యమరవల్లభుని యాజ్ఞానుసారము భరతశాస్త్ర మభ్యసించుచు నమరావతీయందుఁ గొంతకాలము కెల్లఁబుచ్చవలంచెను.

ఇంద్రుఁడు కోరినప్రకారము సేయఁదలంచి రోమమహర్షి భూలోకమునందలి కామ్యవనమునుజేరఁ బయనమాయెను. అటు ధర్మ నందనుఁడు— “పాశుపతాస్త్ర ప్రాప్తికొఱకు మహేశ్వరునిగూర్చి తపంబుసేయుట కర్జునుఁడు వెడలి బహుకాలమయినది ; ఆతని తపము నిర్విఘ్నముగ నాఁగినదో, లేదో ! యబేరసఖుఁ డాతనియం దనుకంప వహించి, యస్త్రము నొసంగి, సఫలీకృతమనోరథుం గావించెనో, లేదో ! ఆతఁ డెట్లున్నవాఁడో ! ” యని విచారించుచుండెను. అంతలో రోమమునీంద్రుఁ డయ్యెడకరుదెంచెను. ధర్మరాజు భీమునితోను, నకుల సహదేవులతోను బ్రత్యుత్థానమొనరించి, తోడితెచ్చి వీరమునఁ గూర్చుండఁజేసి, శాస్త్రోక్తవిధినిఁ బూజింపఁగా నమ్మునికులతలకుఁ దలరి యిట్లు నుడివెను. “ధర్మరాజా ! నేను అమరావతీనుండి దేవేంద్రుఁడు పంపఁగా వచ్చుచున్నవాఁడను. నీసహోదరుఁ డర్జునుఁడు బహుఘోర ముగాఁ దపంబుసల్పి ఘణిరాజభూషణుని బ్రసన్నునిఁజేసికొని, తదను గ్రహవిశేషంబునఁ బాశుపతాస్త్రలాభంబు నడసినాఁడు. అంతలో నింద్రాదు లాతని భక్తికిని, శౌర్యధైర్యసాహసాది సద్గుణసంపత్తికిని

మనమున హెచ్చుగా మెచ్చుకొని, యతనిఁ జూడఁబోయి యతనిచే
 స్తుతింపఁబడి యతనిని దమవెంట నిడికొని స్వర్గమునకేగిరి. ఇంద్రుని
 పంపున నీనహోదరుఁడు ధనంజయుఁడు దేవతా ప్రీత్యర్థమొక మహోప
 కారము గావించినాఁడు. సముద్రమధ్యమునం దడఁగియుండి ముల్లోక
 ముల నల్లకల్లోలము నేయుచున్న నివాతకనచులను దైత్యులను నిర్జించి
 నాఁడు. మహోత్సాహముతో మహేంద్రుని సరిగద్దియఁగ్రాలి యమర
 వరుల సంస్తుతులం గాంచినాఁడు. ముందాతనికి రాచున్న వింతరూపము
 నకుఁ దగియుండు భరతశాస్త్రము నభ్యసించుటకుఁగాను, ఆతఁడందుఁ
 గొంతకాల ముండఁదలంచిినాఁడు. ఈవిషయము లన్నియుచు మీకెఱిఁ
 గించుటకే నేను పంపఁబడితిని. ధర్మజా ! నీవు విచారంబుడిగ్గి సంతో
 షమున నుండుము. నేను దేవతోకమునకుఁ బోవుచున్నాను". అని
 యమ్మునిచంద్రుఁ డసంతరము నాకమునకేగెను. తమ యనుజునకుఁ
 గలిగిన దివ్యాస్త్రలాభమునకు ధర్మదభీములు హర్షించిరి. తమయన్న
 వేల్పుల మన్ననలం గొనఁజాలినందులకు నకులసహదేవులు సంతోషిం
 చిరి. ఈ ప్రకారము కొంతకాలము గడచినది. కాని సుందరమందిరము
 లందు వసించి మనోహరోద్వాసవసములందు విహరించి, యిష్టమృష్టా
 న్నములు భుజించి, చీసిచీనాంబరములు ధరించి, మంత్రులు, సామం
 తులు, సైన్యాధిపతులుఁ గొలుచుచుండఁగా వందిమాగధులకై వార
 ములం బొందినట్టి తానును దన యనుజులును—ఆ దుర్యోధనాదుల
 మాయవలనను, ఈర్ష్యవలనను, మోసమువలనను, ఈనాఁడు భయం
 కరాణ్యముల పాలయి, కందమూలాదులచే బొట్టలు నోముకొనుచు,
 నారలంగట్టి కిరాతులవలె బ్రదుకుచున్నందులకు ధర్మనందనుఁ డెప్పటి
 కప్పుడు తీరిని మనోవ్యధం జెందుచుండెను. ఇట్లుండఁగా నొక్కదినం
 బున వేదవ్యాసమునీంద్రుఁడు పాండవులం జూడవలయునని మరలఁ
 గామ్యవనంబునకు విచ్చేసెను ; ధర్మజుండు దమ్ములతో నామహనీయు

నుచితగతినిఁ బూజించెను. వ్యాసమునీంద్రుఁడు సుఖాసీనుఁడైన పిమ్మట ధర్మరాజును జూచి, “నీకును దమ్ములకునుఁ ద్రుపదపుత్రికకును గుశలమా?” యని ప్రశ్నించెను. ఆ ప్రశ్నకు ధర్మనందనుఁడు కంటఁదడివెట్టుచుఁ గద్గదస్వరముతో నిట్లని ప్రత్యుత్తరమిచ్చెను. “ఓ మహాత్మా! సర్వజ్ఞులకుఁ జెప్పవలసినదేమున్నది? అరణ్యవాస మొనరించుచున్నవారికిఁ గుశలమెక్కడిది? సిరిసంపదలు గోల్పోయి, జీవచ్ఛవములవలెఁ జావలేక మొండిబ్రదుకు బ్రదుకుచున్నారము. స్వామీ! మాకీ పనవాసక్లేశమును, దక్కుంగల యితరకష్టములును, ఎన్నఁడుతీఱును? మేమెప్పటియట్ల మారాజ్యమును, భోగభాగ్యము లను బొంది యెన్నఁడు సుఖంతుము?” వ్యాసమునీంద్రుఁడు మంద హాసమొనరించి, “జ్యేష్ఠుఁడవగు నీవీరీతినిఁ గలగుట పాడిగాదు. ధర్మనందనా! పూర్వము షట్చక్రవర్తు లనుభవించిన కష్టములలో నీ ననుభవించిన కష్టములు సహస్రాంశములయినఁ గావు. పూరూరవ సార్వభౌముఁడు పొందిన యగచ్ఛాట్లు నీవాలకించిన నాశ్చర్యమొందు దువు!” అనెను. అనఁగా ధర్మనందనుఁ డాశ్చర్యమును, గుతూహల మును బొందుచు, “దేవా! ఆ పురూరవచక్రవర్తియొక్క చరిత మును వినిఁగోరుచున్నాఁడను. నాయందనుగ్రహముంచి యద్దాని నానతిండు.” అనెను. అంత వేదవ్యాసమహర్షి, షట్చక్రవర్తులలో నొక్కడై, దిగంతవ్యాప్తకీర్తిమంతుఁడయిన పురూరవచక్రవర్తి చరిత్రము నిట్లు చెప్పఁదొడంగెను.

—• పురూరపుని వంశావళి. •—

పూర్వ మొకప్పుడు గాఢమయిన యంధకారమీజగత్తు నావ రించియుండెను. అందువలన జీవరాశులెల్ల నింతింతనరాని బాధం గుందు చుంచెను. ప్రాణికోటులకుఁ గలిగిన విపత్తు నడంచుట కంధకాగమును

బాపగోరి యత్రిమహామునికి నుతుండై చంద్రుడు షోడశకళలతో
 నుద్భవించెను. ఆచంద్రుడు తన పదియాలు కళలతోఁ దమమునడఁచి
 సర్వజగములను సంరక్షించి, తారాగణములకును, ఓషధులకును అధి
 పత్యము వహించి లోకోపకారుడై వెలయుచుఁ దారయను నామెను
 బరిగ్రహించెను. తారాచంద్రుల కిరువురకును బుధుడను కుమారుఁ
 డుద్భవించెను. ఆబుధుడు బుద్ధి కాటపట్టయి, సర్వవిద్యలకును సార
 కుడై, నవగ్రహములలో నొక్కఁడై, మహాపండితుడై భాసిల్లుచుం
 డెను. ఆతఁడు సర్వేశ్వరునిగుఱించి, తపోవనమున బహుఘోరముగాఁ
 దపం బొనరించుచుండెను. అక్కాలమున నీభూమండలమును వైవస్వత
 మనవు, ఏక హేలగును, ధర్మబద్ధముగను బ్రజానురంజకముగను బాలిం
 చుచుండెను. ఆతఁడాశ్రితులపాలిటిఁ గామధేనువు ; అర్జునులపాలిటి
 కల్పవృక్షము ; శత్రులపాలిటి దండధరుడు. బుద్ధికి బృహస్పతి ; పరా
 క్రమమునఁ బరశురాముడు ; నిత్యసత్యవ్రతుడు ; సదాచారసంప
 న్నుడు ; దయార్ద్రహృదయుఁడు. అమ్మహిజాని మహేంద్రభోగమున
 దులఁదూగుచు ధరాపాలనము సేయుచుండెను. కాని యీతని కొక
 పెద్ద కొఱంతగలదు ; అయ్యది సంతానములేమి సంతానార్థియై యా
 భూపతి పుణ్యతీర్థములందుఁ గ్రుంకులిడెను ; సమస్త పుణ్యకర్మములు
 గావించెను ; దానములు సలిపెను. కాని చినరకుఁ గృతకృత్యుడు
 కాఁజాలకపోయెను. ఎంతకాలమునకును సంతుగలుగకపోవుటచేత నింతిం
 తనరాని వంతనుబొందుచు నాతఁడు కులగురుండయిన వశిష్టమహర్షినిఁ
 జూడఁబోయి, భక్తిపూర్వకముగాఁ దత్పదాంభోరుహంబులకుఁ బ్రణా
 మిల్లి నిలిచెను. వశిష్టుడా రాజచంద్రునిఁ దగినరీతిని గౌరవించి కూరు
 చుండుమని, “ రాజా ! నీకును దేవేకిని గుళలమేకదా ! రాజ్యము
 లోని ప్రజలీతి బాధలులేక సుఖంబున్నవారలా ? నీయాకస్మికాగమ
 నము నాకచ్చెరువుఁ గలిగించుచున్నది ; ఇందులకుఁ గారణమేమి ?

విస్తరించి చెప్పుము. ” అనెను. వై వస్వతుఁడు వశిష్టుని కిట్లు సమాధానమిచ్చెను. “ ఆచారోత్తమా ! నాకును, సారాణికిని, రాష్ట్రీయులకును గుశలమేయగును. నాయాగమనమునకు హేతువుగదా యడుగుచున్నారు ! చెప్పుచున్నాను ; వినుఁడు. నేను చిరకాలమునుండి వంశోద్ధారకుఁడగు పుత్రునిఁ బడయఁగోరి, పెక్కు సత్కృతులు సలిపితిని ; తటాకములు త్రవ్వించితిని ; సత్రములు నిర్మించితిని ; ఆలయములు కట్టించితిని ; మార్గమధ్యమునందుఁ జెట్లు నాటించితిని ; మఱియుఁ బుణ్యతీర్థములు నేవించితిని ; గోదాన సువర్ణదాన భూదాన ప్రభుత నానావిధానేక దానములు సలిపితిని. కాని యేవిధిచేతను నాయభిమతము సిద్ధింపలేదు. సరికదా, సిద్ధించునన్న యాశయుఁ గుదురలేదు. గురుదేవా ! మీకుఁ జెప్పవలసిన దేమున్నది ? సుతులు లేనివారికిఁ గతులు లేవుకదా ! మహేంద్రవై భవమున్నను, నేను సంతులేమి సుఖంపలేకున్నవాఁడను. నాయనంతర మీప్రాజ్యసామ్రాజ్యమును బాలించుటకును, వంశము నుద్ధరించుటకును నొక సుపుత్రుఁడు కావలయును. వానిం బడయుతెఱంగు మీరెఱిఁగింతురని యెఱింగి మీకడకు వచ్చి నాఁడను. అనుగ్రహింపుడు.” వశిష్టుఁడు వై వస్వతుని నుడులాలకించిన పిమ్మట నిట్లనెను. “ మహారాజా ! నీవు పరమశివునుద్దేశించి పుత్రకామేష్ఠినిజేయుము. అప్పుడు నీయభీష్టమిఁజేరఁగలదు.” వై వస్వతుండు పరమానందమంది, గురునకు నమస్కరించి యాశీస్సులంబొంది, సెలవుఁ గైకొని సత్వరముగఁ దన రాజధానీ నగరమును జేరుకొనెను. ఒకశుభముహూర్తంబున నమ్మహీపతి అగస్త్యమహర్షిని యాజ్ఞాకునిఁజేసి, వేదచోదితముగా శివునుపాసించి, యగ్నిం బ్రసన్నునిఁజేసి, దేవతలం దృష్టిపఱచి, పుత్రకామేష్ఠియాగమును సాంతముగాఁ జేసెను. అప్పట్ల వై వస్వతునిభార్య తన మనమునఁ బుత్రుక జనింపవలయునని తలంచి రహస్యముగాఁబలుకఁగా ఋత్యుజుఁడును దదభీష్టానుసారముగ మంత్రముల

నుచ్చరించెను. వెంటనే అగ్నిగుండమునుండి “ ఇళ ” యను సౌక
 కన్యారత్నము వెలసెను. అంత వైవస్వతుండు దసయెద నాశ్చర్యమొ
 దుచు, “ ఔరా ! ఇదేమి ? మున్నెన్నఁడు నిట్టివంతను గన్నదిలేదు.
 విన్నదిలేదు. పుత్రుని బడయగోరి పుత్ర కామేష్ఠిసేయఁ బుత్రిక
 యెల్లు జనించెను ? దీనికిఁ గతాబు సర్వజ్ఞుడగు నశిష్టమహాగుహింద్రుడే
 వచింపవలయును. ” అనుకొని తత్తణమే బయలుదేరి నశిష్టాశ్రమంబు
 నకుఁబోయి యందాముని తల్లజుని పదపల్లవంబులకైరఁగి, దేవా ! పుత్రా
 ధిన్, మీరు చెప్పినచొప్పున దప్పకుండ విధ్యుక్తముగఁబుత్ర కామేష్ఠిని
 నిర్వహింపఁగా హోమగుండమునుండి పుత్రిక వెలువడినది. ఇందు
 లకుఁ గారణమేమి ? ” అని ప్రశ్నించెను. నశిష్టుఁ డాపలుకుల నాశ్చ
 ర్యమొందెను ; దివ్యదృష్టివలన జరిగిన విషయమును దెలిసికొనెను.
 రాజును గనుంగొని, “ రాజోత్తమా ! నీభార్య సుతను మనమునఁ
 గాంక్షించి ఋత్విజునితోఁజెప్పఁగా నాతఁడందులకుఁ దగిన మంత్రము
 నుచ్చరించెను. అందువలనఁ బుత్రిక కలిగినది. కానిమ్ము. అయినదేనో
 అయినది. గతజలసేతుబంధనమేల ? నీవు డౌదమునఁ గొందలపాటు
 నుడుగుము. పుత్రుడే కావలయునన్న కోరిక పెద్దదయినయెడల నీవు
 మరల నాయాగమును జేయవలయును ; మీదింపతులిరువురును బుత్రో
 దయము కాంక్షించి, ఋత్విజునితోఁజెప్పవలయును ; అతండు తదను
 గుణమయిన మంత్రము నుచ్చరించును. దానంజేసి మీయభీష్ట మీడే
 రును ; ఇక నీవు పోయి, కార్యచరణమునకుఁ గడంగుము. ” అనెను.
 అనఁగా వైవస్వతుండు సంతోషించి, తన నగరమునకుఁ దిరిగివచ్చి
 యమ్మునిపుంగవునియూజ్ఞ మ్మాళిందాల్చి, సర్వము నిర్వహించెను. అంత
 నిళాకన్య సుందరాకారుడగు బాలునిగా మాటిపోయెను. వైవస్వతుం
 డాసమయమున భూసురుల కగ్రహారములను, మంత్రులకు బిరుదము
 లను, దండనాథులకు లాంఛనములను, సరదారులకు జాగీరులను, పుర

ప్రముఖులకుఁ గానుకలను సమర్పించెను. మఱియు బీదలకెల్లరకుఁ దృప్తిదీఱ భోజనము వెట్టించి, వస్త్రములు దానముచేసెను. నగరమును సింగారింపఁజేసి యుత్సవములు చేయించెను. ఆబాలునకుఁ బెద్దలయను మతంబున సుతద్యుమ్నుఁడని నామకరణ మొనరించెను. సుతద్యుమ్నుఁ డు శుక్లపక్షపాకరునిచందమున నందమున మీఱుచు దినదినప్రవర్ధ మానుఁడుకాఁగా, వాని ముద్దుమాటలను, నగుమోమును, దప్పటడు గులనుజూచి వై వస్వతుఁడు పట్టరాని సంతోషమున నిశ్చింతతో జనా నురంజకముగా రాజ్యపాలనము సాగించుచుండెను. ఆబాలుఁడు పంచా బ్దవయస్కుఁడయినంతనే కులగురువులచేత నక్షరాభ్యాసమును జేయిం చెను. నాఁడు మొదలొక్కని సుతద్యుమ్నుఁ డశేషశేషుఁషీ సంపదను వెదచల్లుచు సమస్త విద్యలు నేర్చెను ; విలువిద్య యందసమాన పాండి త్య మలవఱుచుకొని, సాటిలేని మేటి విలుకాఁడని యెన్నికఁగాంచెను ; తరువాతఁ గొన్ని సంవత్సరములు గడచినవి. ఆతఁడు నవయావన విభా సితుండామెను. ఈమారుఁడు పరిపాలనా సమర్థుఁడయినపుడు తండ్రికి భారమెందులకు ? వై వస్వతుండు గురునిర్దిష్టమగు శుభముహూర్తమున దనయునకుఁ బట్టాభిషేక మొనరించి, భార్యతోఁగూడఁ దపోవనముల కరిగెను.

సుతద్యుమ్ను మహిషతి జనానురంజకముగా రాజ్యపాలనము నేయుచుండెను. ఆతని యేలుబడిలో జారచోర వ్యాధి భయంబులు లేశంబులేక, ప్రజలు ధనధాన్య సంపత్తితోఁ దులదూఁగుచు, వర్ణాశ్ర మధర్మములు దప్పక, సుఖజీవనము నేయుచుండిరి. సుతద్యుమ్నుఁ డొక్కదినమున మృగయావిహారార్థియై చతురంగబలములతోఁ గాన నంబున కరిగెను. ఆతండు శక్తిసామర్థ్యంబులేపారఁ గిటికేసరి శార్దూల గండభేరుండాది భయంకర వన్యమృగ సందోహమును జెండాడి, చెం

డాడి, మృగయా పరిశ్రాంతిదీఱి సమీపమందున్న కుమారవనమును బ్రవేశించెను. అంబికాదేవి కుమారవనముం జొచ్చిన పురుషులు స్త్రీ రూపధారులగుదురని యొకప్పుడు శపించియుండెను. ఆశాపము ననుసరించి యమహేజాని పురుషరూపముం గోలుపోయి, స్త్రీగా మాటిపోయెను. రాజుతోఁగూడ నున్నవారా విచిత్రసంఘటనమును గాంచి, విస్మయ విపరీతచేతస్కులై నగరమునకు మరలిపోయి, తమ రాణితో విన్నవించిరి. రాణి కొంతవడి తన్నుఁదానే నమ్మజాలక, వెంటనే బయలుదేరి, వశిష్టాశ్రమమునకుఁబోయి యామునీశ్వరునకు నమస్కరించి, “మహాత్మా! ఇదేమి చోద్యము? వేటవలని యలనటం దీర్చికొనఁగోరి సమీపమందున్న కుమారవనంబు సొచ్చి, మన్నాధుఁడు స్త్రీగా మారిపోయెను. అతఁడు తొంటిరీతినిఁ బురుషరూపము ధరించు తెఱంగెయ్యది? అనుగ్రహించి యానతిండు.” అని ప్రార్థించెను. వశిష్టమునీశ్వరుండు దివ్యదృష్టివలన నావృత్తాంతమెల్ల నరసి, “అమ్మా! అంబికాదేవి మున్నొకప్పుడు కుమారవనముచొచ్చిన పురుషులు స్త్రీలగుదురుగాక యని శపించియుండెను. నీభర్త విధివశంబున నావనంబున కరిగి యాశాపానుమతమునఁ బురుషరూపమును గోలుపోయెను; నీవు విచారింపక, కర్తవ్యమును వినుము; సిశ్చలభక్తితో నిఖిలదైవముల నారాధించుచు, నిరంతర దానములు సేయుచుండుము. అచిరకాలము లోనే మరల నాతఁడు శాపవిముక్తిం బడయఁగలఁడు. అని చెప్పి వీటికిఁ బుత్తెంచెను. అమ్మహాపతివ్రత మునివచనములను దలఁదాల్చి భర్తకు శాపవిముక్తి గలుగుటకుఁగాను, సమస్త దానము లాచరించుచుండెను; వేల్పుల నెల్లప్పుడు నారాధించుచుండెను. ఇక నట సుతద్దుమ్ముఁడు స్త్రీగా మాఱినవెనుకఁ దొంటియట్టు లిళాదేవి యాయెను. అయ్యిళాదేవి కుమారవనమునఁ గ్రుమ్మరుచు నికంజపుంజములందు నిదురించుచుఁ వన్యఫలముల నారగించుచు, సెలయేటిసీరుం గ్రోలుచుఁ గొంత

కాలముం గడపెను ; ఆమెకు మదనసంతాపము నానాటి కగ్గలమగు చుండెను. అందువలన సమీపమందున్న మునుల యాశ్రమములకుఁ బోవుచుండెను. ఆరీతిని బోవుచు నొక్కదినంబున నామె, తపోనిష్ఠాగరి ఘృడైయున్న బుధుని యాశ్రమముఁ బ్రవేశించెను. బుధుఁడు కనులు దెఱిచి, మూర్తీభవించిన సౌందర్యరాశియో, ఇలకవతరించిన రతీదేవియో, మేఘమాలికలనుండి వేలుపడిన మెఱపుఁదీగయో యనునట్లు నిరుపమానమగు సోయగముతోను, స్థాటిలేని మేటిలావణ్యముతోను గ్రాలుచుఁ జంద్రుని ముఖముచేతను, బింబమును అధరముచేతను, చంపకమును నాసికచేతను, శ్రీకారములను కర్ణములచేతను, మీలను నేత్రములచేతను, దుమ్మెదరుగురులచేతను, సువర్ణకలశములను స్తనములచేతను, సింహమును మధ్యముచేతను, కైకతప్రదేశములను గటిసీమలచేతను, రంభాస్థంభముల నూరువులచేతను, ప్రవాళములను బాదములచేతను, రాజహంసలను నడకలచేతను, చిలుకలను పలుకులచేతను దిరస్కరించుచున్న యాసుందరీమణి నవలోకించి మన్మథవికార పరితప్తచిత్తుండాయెను. ఇళాదేవియుఁ దేజశ్శాలియగు బుధుని గనుంగొని మోహోద్రేకమునుజెంది, తన హృదయమును హావభావములచేత వాని కెఱిగించెను. బుధుఁడు ప్రమోదమునుజెంది, గాంధర్వవిధిని ఆమెను బరిగ్రహించెను. ఇళా బుధు లిరువురును దద్దయుం బెద్దకాలము కామోపభోగ సుఖంబులం దేలియాడిరి.

—♦ పురూరవ జననము. ♦—

ఓధర్మనందనా ! వినుము. అట్లు మన్మథక్రీడలందేలి యాడుచున్న యిళా బుధులకు నొక్క-శుభముహూర్తమున గ్రహములు ప్రసన్నభావే యుక్తమలై యుండగా, నొక్కకమారుఁ దుదయించెను. ఆబాలుఁడు కోటిసూర్యప్రభభావమునఁజే వెలుగొందుచుండెను;

అందమున మన్మథుఁ డాతని కీడు కాఁజాలఁడు ; కాంతిచేత సూర్యచంద్రులను, అగ్ని హోత్రునిఁగూడ నాబాలుఁడు డీలుపఱచుచు. మహామునుబందరును బండితో త్తముండగు బుధుని యంశమున నుద్భవము గన్న యాసుందర సుకుమార బాలునకుఁ “బురూరపుండ” ని పేరి డిరి. పురూరపుండు శుక్లపక్షమునందలి చంద్రునివలె దినదిన ప్రవర్ధమానుఁడగుచుండెను. ఇట్లు కొన్ని దినములు గడచునకి బుధుఁడు దన తపోనిష్ఠను మగిడి ననుసరింపఁగోర్చి వైరాగ్యముఁబొందెను. ఇళాదేవియు దొంటిరూపును బొందఁగోరి, కుమారుఁడగు పురూరపుని వెంటనిడికొని, వశిష్ఠాశ్రమమును బ్రవేశించి, యమ్మునీశ్వరునకు నమస్కరించి, తన వృత్తాంతమంతయును విన్నవించి, “గురుదేవా ! నాకెప్పటి రూపము ప్రాప్తించునట్లనుగ్రహింపుఁడ ” ని మ్రొక్కెను. వశిష్ఠుఁడు శిష్యవత్సలుండగుటచే నిశ్చలధ్యానమవలంబించి, పరమశివునిఁ దలంచెను. పరమశివుండు భక్తవత్సలుండగుటచే నాక్షణమే వశిష్ఠునకు సాక్షాత్కరించి, “మునిచంద్రమా ! నన్ను ధ్యానించుటకుఁగల కారణమెఱిగింపుమ ” నెను. వశిష్ఠుఁడు భక్తితోఁ బార్వతీవల్లభునకు నమస్కరించి, బహుభంగుల నాతని నన్నుతించి, “ఓయిందుశేఖరా ! ఇట స్త్రీరూపముతోఁ గనఁబడుచున్న యీతఁడు సుతద్దుమ్మ రాజేంద్రుఁడు; మత్రియశిష్యుఁడు. అంబికా శాపగ్రస్తమగు కుమారవనమును బ్రవేశించి యిటులయ్యెను. దేవా ! ఈతనికిఁ దొంటి పురుషరూప మనుగ్రహింపవే ! ” యని ప్రార్థించెను. శివుండిట్లు మాఱువలికెను. “బ్రహ్మర్షి పుంగవా ! కుమారవన మంబికాశాపగ్రస్తము. అందుఁ బ్రవేశించి, నీవు చెప్పినచొప్పున నీతఁడి రూపుం దెచ్చికొన్నాఁడు. అంబికాదేవి శాపము వ్యర్థము కాఁజాలదుకదా ! కాఁబట్టి వినుము. ఈసుతద్దుమ్ముఁడు యథారూపముం బడయఁగల్గియుఁ నుూఁడు. నెలల కొకతూరి నూఁడు దినములు స్త్రీరూపముతోనుండును. ” ఇట్లుచెప్పి సుతద్దుమ్మ

మున్నకుఁ బురుషరూప మనుగ్రహించి యిష్టవరము లొసంగి యంత ర్హితముండయ్యెను. సుతద్యుమ్నుఁడు గురుదేవుని సాదములకు మ్రొక్కి “దేవా ! మీయనుగ్రహంబున శాపవిముక్తిం బడయుటమాత్రమే కాక, అమరదుర్లభంబయిన యీశ్వరసాక్షాత్కార లాభమును సైతము పొందఁగలిగితిని. నాసుతునీ పురూరవుని నకలశాస్త్ర ప్రవీణునిగా నొనరింపుఁడు. నాకు సెలవొసంగుఁడు. ” అని పుత్రుని విడిచి, ముని యొక్క దీవనలంబొందిఁ రాజధానీ నగరమునకుఁ బోయి, భార్యతో సుఖంబుండెను. పురూరవుండు భక్తిశ్రద్ధలతో వశిష్టమునీశ్వరునకు శుశ్రూషలు సలిపి యమ్మహాత్మునివలన సమస్తవిద్యల నభ్యసించి, విద్యానమాప్తి యగుటతోనే గూతుండు పుత్రైంచఁగాఁ దండ్రియొద్ద కరిగెను. సుతద్యుమ్నున కాలోపున మఱియువ్వుగు కుమారు లుదయించిరి. సుతద్యుమ్నుఁడు, జ్యేష్ఠుఁడగు పురూరవుండు యుక్తనయస్కుఁ డైనంతనే యాతనికి రాజ్యాభిషేక మొనరించి, తాను భార్యాసమే తుఁడై తపోవనముల కరిగెను. అటఁ జిరకాలము నిశ్చలచిత్తముతోఁ బరమేశ్వరునిగూర్చి తపం బొనరించి, బ్రహ్మపదమును బొందెను.

పురూరవుండు ప్రతిష్ఠానపురము రాజధానియై విలసిల్లుచుం డఁగా జనానురంజకముగాఁ బాలించుచుండెను ; యశావనదశయందున్న యమ్మహీజాని మన్మథుని ధిక్కరించుచుండెను ; పరాక్రమముచేతను, శౌర్యధైర్యసాహసాదార్యాదులచేతను, అద్వితీయుఁడై యాశాంత వ్యాప్తమగు యశశ్చంద్రికతోఁ బ్రకాశించుచుండెను. ఏబదియాఱు దేశముల రాజులనోడించి, సామంతులుగాఁ జేసికొని, కప్పములుగొను చుండెను. అమ్మహీపతి యాజ్ఞ నతిక్రమించువాడు మర్త్యులయందు మాత్రమే కాక, తక్కుంగల దివ్యజాతులయందును గానఁబడరు. ఆతని యేలుబడిలోఁ బ్రజలు ధర్మపరాయణులును, వర్ణాశ్రమాచార

ములయం దనురక్తిగలవారును, సత్యసంధులును, నీతిబద్ధులును అయి యుండిరి. మఱియు జారులు, చోరులు, దుష్టులు మచ్చున కొక్కరయినను, మాటుమూల ప్రదేశమునం దయినను లేకుండిరి. కుబేరునకుఁ బెట్టుబడి పెట్టఁగల స్థితిలోనుండిరి. ప్రభుభక్తి గలిగియుండిరి. భార్యలకు భర్తలయందును, పిన్నలకుఁ బెద్దలయందును, శిష్యులకు గురువులయందును, క్రిందియుద్యోగుల కధికారులయందును భక్తితాత్పర్యము లధికములై యుండెను. ఎల్లయెడల సంతోషమే ద్యోతకమగుచుండెను ; ధర్మదేవత సిరాతంకముగా నిరంతరము నిఖిలసీమలయందును విహరించుచుండుటవలన దుఃఖపిశాచమునకును, పాపభూతమునకును బురూరవ సామ్రాజ్యమునందుఁ దలదాచుకొనుటకుఁ దావులేకపోయెను.

పుగూరవచక్రవర్తి చతుస్సముద్రముద్రితంబగు ధరామండలము నేకపేలగాఁ బాలించుచున్న కాలమున నొకదినమున నమరావతీపురంబున దేవేంద్రుఁడు కొలువుండెను. రంభ, ఊర్వశి, మేనక, తిలోత్తమ మున్నగు సచ్చరలేమలు ముచ్చటదీట నృత్యము సలుపుచుండిరి. అంతలో నగస్త్యమహర్షి యాసభకు విచ్చేసెను. ఆమునికుల సార్వభౌముని గాంచినంతనే యూర్వశిదక్కఁ దక్కుంగల యప్పరసాంగనలు వినయ ముట్టిపడునట్లు నమస్కరించి, దీవనలం బొందిరి. ఊర్వశి యించుకంత యతిశయముతో నమ్మునీశ్వరుని జూచియుఁ జూడనట్లు మిన్నకుండెను. ఆమె యుదాసీనత కగస్త్యమహర్షి మండిపడెను. “ఓ యూర్వశీ ! నీయంత యందకత్తె వేటొకత్తె భూమండలమున లేదనికాఁబోలు నిట్లు గర్వించియున్నావు ; మాదృశులయెడ నీకింత యలక్ష్యభావ మేలయుండవలయును ? కానిమ్ము. కొంతకాలము నీవు భూలోకమునందు సంచరించుచు మనుజునిపొం దనుభవించుము. ఇదియే నీకు శాపము. ” అనెను. ఆ శాపమున కూర్వశి మిక్కిలియు విచారిం చెను. కాని యేమిచేయఁగలదు ? చక్రి చక్రమునకయినను, వజ్ర

వజ్రమున కయినను, దిరుగుండవచ్చును గాని మహర్షుల శాపములకుఁ దెరుగుండదుకదా ! అమోఘంబగు నగస్త్యశాపమును గ్రమ్మరింప నేరికి సాధ్యము ? ఊర్వశి స్వయంకృతాపరాధమున కెంతయుఁ జింతించి, ప్రార్థకర్మఫల మవశ్యభోక్తవ్యమని యెఱింగి భూలోకమునకుఁ బోనుండెను. అంతలో నారదుండామెను గనుంగొని, “ నీవు విచారింపఁ బనిలేదు. భూలోకమున కింద్రుఁడై పురూరవచక్రవర్తి ప్రతిష్ఠాన పురమును రాజధానిగాఁ జేసికొని పాలించుచున్నాఁడు. అమ్మహీపాలుఁడు చంద్రవంశభూషణుఁడు ; రూపజితమూరుఁడు ; మహేంద్రవైభవోపేతుఁడు ; మానధనుఁడు ; అసమానతేజశ్శాలి ; నీవాతని నాశ్రయించితివేని ధన్యురాలివగుదువ ” నెను. అప్పలుకుల కూర్వశి సంతసించి, అగస్త్యశాపనుసారమగ భూలోకమునకుఁ బోయెను. నాఁటికి దేవేంద్రుఁడు కొలువుఁ జాలించెను.

—♦ పురూరవసార్వభౌముఁ డూర్వశిని బరిగ్రహించుట. ♦—

పురూరవసార్వభౌముఁ డొకదినమున హృద్యోద్యానవనమధ్యమున విహరించుచుండెను ; నానావిధఫలపుష్పశోభితములగు వృక్షము లాతని చిత్తము నాకర్షించుచుండెను ; సౌరభప్రదములగు పూగుత్తు లాతని నాసికకు విందుసేయుచుండెను. అంతలో నూర్వశి యాయుద్యానవనముం బ్రవేశించి యిండుక దూరమందు నిలువఁబడియుండెను ; ఊర్వశీ పురూరవు లొకరినొకరు చూచుకొనిరి ; ఒకరి చూపులలో నింకొకరి చూపులు కలిసినపుడే యొకరిచిత్త మింకొకరిచిత్తము నందు హత్తుకొనిపోయినది. పురుషులలో నింతటియందగాఁ డింకొకఁడు లేడని యూర్వశి యనుకొన్నది. ఎలనాఁగలలో నింతటి యందకత్తె వేతొకతె యుండదని పురూరవుండు దలంచెను. అంతలో మన్మథుఁ డయ్యిరువురకును సంధానకర్తయై, తనప్రభావముఁ జూపనారంభిం

చెను. పురూరపుండా యచ్చరమచ్చెకంటిని డామఁగోను, మంద హాసము ముఖారవిందమునందుఁ జిందులు ద్రొక్కుచుండఁగా “ఓ రమణీమణీ ! నీవెవ్వతెవు ? నీ నామధేయమేమి ? ఎందుండి నచ్చితివి ? నీవృత్తాంత మాలకించుటకు హృదయము తొందరపడుచున్నది ; ఆనతిమ్ము. ” అనెను. అనఁగా నూర్వశి, క్రేఁగంటి చూపులం బ్రసరింపఁజేయుచుఁ మందహాసమొనరించుచు నిల్లు మృదుమధురస్వరంబునఁ బ్రత్యుత్తరమిచ్చెను. “ఆర్యపుత్రా ! నేను దేవేంద్రుని యాస్థానము నందుండు నచ్చరలేమను ; నన్ను ఊర్వశియందురు. నారదమహర్షి మీ గుణగణములను, రూపురేఖావిలాసాదులను వర్ణించి చెప్పఁగావిని, మిమ్ములను దర్శింపవచ్చితిని.” పురూరపుం డూర్వశియొక్క ప్రఖ్యాతి నాలకించి యుండుటచే నామెను బ్రత్యక్షముగాఁ జూడఁగలిగినందుల కెంతయును హర్షించి, “ఓ సుందరాంగీ ! ఈ సమయమున నీవు నా శృంగారవనమును బ్రవేశించి, నాదృష్టితోఁబాలు చిత్తమును గూడ నాకర్షించితివి. మన్మథుఁడు నాహృదయమునం దిపుడు స్థిరనివాసము నేర్పఱుచుకొనియున్నవాఁడు. ఆతని నిజృంభణ మంతకంతకధికమగు చున్నది. ఇక దాచనేల ? వినుము. నేను నీయందు మరులుగొంటిని. నీవు నాకోరిక నీడేర్పవలయును. ” అనెను. అమ్మహీపతియందుఁ దనకు మోహవేశము కలుగుటవలనను, అగస్త్య శాపమువలనను, ఊర్వశి నిరాకరింపక, అట్టి సుపవిత్రచరిత్రుఁడు లభించినందులకుఁ దన మహా భాగ్యమనుకొని మెల్లగా నిల్లు ప్రత్యుత్తరమిచ్చెను. “రాజచంద్రమా ! భూపురందరులరగు మీతోడి పొందు నాకానందదాయకమే యగును ; కాని మీరు నాకొక బానచేయవలయును. నేను మీయొద్ద స్థిరముగా నెల్లప్పుడు నుండుదానఁగాను. నేనొకప్పుడు మిమ్ముల నెడఁబాసి యింద్రులొకమునకుఁ బోవుదును. అప్పుడు మీరు నావియోగమునకు దుఃఖించి, నేను మిమ్మన్యాయము చేసితినిని యెంచరాదు.

ఇయ్యది మీకు సమ్మతమయిన మీతోడి సుఖానుభవము నాకు హర్ష హేతువేయగును. ” పురూరవుండు దేవవేశ్య నవలొకించి, “ సుందరాంగీ ! నీవు నన్నెపుడు బాసిపోవుదువు ? ” అని ప్రశ్నించెను. “ రాజా ! వస్త్రములేకుండ మీరెపుడు నాకంటఁబడుదురో, అనిమేషమున నేను మీనుండి వెడలిపోవుదున ” ని యూర్వశి బదులు చెప్పెను. పురూరవుండు సమ్మతింపఁగా నూర్వశి యాతనితోఁ గలిసి యునంగక్రీడలం దేలియాడుచుండెను. ఈ రీతిగాఁ గొంతకాలము గడచినది.

—♦ ఊర్వశి పురూరవునివిడిచి వెడలిపోవుట. ♦—

అట దేవేంద్రుఁ డూర్వశీవియోగమున కోర్వలేక గంధర్వుల నిరువురనుబిలిచి యామె నెట్టులయిన భూలోకమునుండి తోడ్కొని రమ్మనిపించెను. వారొకనాఁటి రేయి రహశ్యముగా నూర్వశీదేవిని బ్రతిష్ఠాన పురమునందలి రాచనగరునం గలసికొని, “ నీకొఱకు నివాపవల్లభుఁడగ్గలమగు బాధననుభవించు చున్నాఁడు. నీవియోగ మాతనికి దుస్సహముగానున్నది. కాఁబట్టి నీవు తడయక వెంటనే దేవలోకమునకు రావలయుననిరి. ” ఊర్వశియు, దేవలోకమును విడిచిపుచ్చి, భూలోకమునకువచ్చి చాలకాల మగుటచేతను, దేవేంద్రునియందు మోహ ముదయించుటచేతను, భూలోకమును విడిచి పోవలయునని నిశ్చయించుకొని యాగంధర్వుల నవలొకించి, “ అయ్యలారా ! నేను రెండు మేకపిల్లలను బెంచుచున్నాను ; మీరు రేపురాత్రి నేనును బురూరవసార్వభౌముఁడును గతిక్రీడలందేలి యాడుచున్న సమయమున నాపెంపుడు మేకపిల్లలను దొంగిలించుకొనిపొండు. రాజా మిమ్ములను దఱుముకొని వచ్చినయెడల మీరు వానిని విడిచి పొండు. ” అనెను వారు వల్లెయని యారాత్రి మట్టుకుఁబోయిరి. మఱునాఁటి రాత్రి పురూరవుండుూర్వశితో రతిసుఖ మనుభ

వించుచుండెను. ఆసమయమున నానందాతి రేకమున నాతఁడు పార
 వశ్యముఁజెంది వస్త్రవిహీనుఁడై యుండెను. ఊర్వశియొక్క పెంపుడు
 మేకపిల్లలు రెండును గొంచెము దూరమున నాడుకొనుచుండెను అం
 తలో గంధర్వులిరువురును వచ్చి యామేకపిల్లల నెత్తుకొని పాటిపోవు
 చుండిరి. ఊర్వశి యదిచూచి గొంతెత్తి “ రాజా ! రాజా ! అబుచూ
 డుమటుచూడుము. ఎవరోచోరులు నాపెంపుడు మేకపిల్లలనెత్తుకొని
 పోవుచున్నారనెను. రాజా మాటలను సరకుఁగొనక, తన్మయత్వముతో
 మరునాలమున మునిగియుండెను. అంత నూర్వశి మరల గొంతెత్తి,
 ‘ అయ్యో ! ఇదేమి యన్యాయము ! రాజా ! నీరాజ్యమునంగుఁ
 జోరులు నిర్భయముగా విహరించుచుండుటా ! సీధర్మ పరాయణత్వ
 మేమయినది ! నాపెంపుడుమేకపిల్లలనువొంగిలింపుకొనిపోవుచుండఁగా,
 నీవుపేక్షనహించి మిన్నకుందువా ! ’ యనెను. తోడనే పురూరవుండు
 లేచి, వస్త్రమునయినఁ గట్టుకొనక, చంద్రాయుధమును గేలంబూని
 యాగంధర్వుల వెంటాడెను. వారు మార్గమధ్యమునందు మేకపిల్లలను
 విడిచి, దేవలోకమునకుఁ బోయిరి. పురూరవుండు వానితోఁ దిరిగి
 వచ్చుచుండఁగా నూర్వశి రెండుచేతులతో ముఖమును గప్పకొని,
 “ రాజా ! నీవు వస్త్రవిహీనుండవై నాకంటఁబడితివి. కనుక నీక్షణ
 మందే నిన్నువిడిచి నేను పోవుచున్నాను. ” అని దేవలోకమునకుఁ
 పోయెను. పురూరవుండు ఊర్వశి వియోగమునకుఁ దాళఁజాలక, వికల
 చిత్తుఁడై సరస్వతీ తీర్థమునకుఁబోయి, నిద్రాహారములుమాని రాత్రిం
 బవళ్ళు “ హా ప్రాణనాయకీ ! ఊర్వశీ ! ” యని కలవరించుచుండెను.
 దేవలోకమునకుఁ బోయిన యూర్వశి సరస్వతీ తీర్థమునందు విరహాగ్ని
 సంతప్తచిత్తుఁడై యున్న పురూరవుని మ్రోలవచ్చి నిలచెను. అప్పుడా
 నుహికాంతుఁ డామె నవలోకించి, “ ప్రేయసీ ! నీవు దేవవేశ్యవయ్యు
 జాతి స్వభావమును విడువవయితివిగదా ! నీయందు గాఢానురాగము

గలిగియున్నందులకు నన్నిట్లు వంచించుట పాడియా ! నీకంటె నాకాపు
లెవ్వరునులేరని నే నెంచుచుండఁగా నాకంటె నీకుఁ దక్కుంగలవారాపు
లగుదురా ! నిన్ను విడిచి నేనొక్క నిమనమయినఁ బ్రాణములతో
మనఁజాల నేమందువు ! ” అనెను. అనఁగా నూర్వశి, “ రాజా ! స్వస్థ
చిత్తుఁడవుగమ్ము ; ధర్మవిదుండవగునీవు పామరుని చందమునమోహం
ధకారమునఁబడి యితరములం గానకుండుట న్యాయమా ! నేను
మహేంద్రుని సభనువిడిచి యుండుదానఁగాను. ఒక్కసంవత్సర మెట్లో
కాలము గడుపుము. సంవత్సరానంతరము మరల నీయొద్దకువచ్చి నిన్నుఁ
బరితుష్ట మనస్కుం గావించును. ” అని దేవలోకమునకు నిష్క్రమిం
చెను.

—♦ ఊర్వశీ పురూరవుల పునస్సమావేశము. ♦—

పురూరవుండూర్వశీ వియోగమునఁగుంచుచు తినమొకయుగముగా
నతికష్టముమీఁద నెట్టుచుండెను. ఎట్టులో యొక సంవత్సరము గడచి
నది. ఊర్వశి తాను చేసిన బాసతప్పకుండ భూలోకమునకువచ్చి పురూ
రవునితోఁగలిసి కోన్నిదినములుండి యాతనిని మన్మథ క్రీడల ముంచెత్తి
యానందసాగరమున నోలలాడించినది. పురూరవ మహారాజున కూర్వశి
యందు సల్వురుకుమారు లుదయించిరి. వారు భుజబలాధ్యులును,
సకల కళా పారంగతులును, కీర్తిమంతులునునై విలసిల్లిరి. చిరకాలము
గడచినపిదప నూర్వశి పురూరవు నుద్దేశించి యొక్కదినంబున, “ మనో
హరా ! నేను దేవలోకము విడిచివచ్చి చిరకాలమయినది ; నిన్ను సకల
సౌఖ్యములచేతను దృష్టి పఱచితిని. ఇఁకనాకు సెలవొసంగుము. ”
అనెను. ఆపలుకులకుఁ బురూరవుండాననంబున దీనభావంబు ప్రకటితము
కాఁగా నిట్లనెను. “ ప్రేయసీ ! నాచిత్తము నీయందు హత్తుకొనిపోయి
నది. నిన్ను విడిచియుండుటకే నెట్లనుమఱితును ! నిన్నుఁ బొందుటకుఁ

దగినమార్గమును నాకెఱిగింపుము. ” అనఁగా నూర్వశి యాలోచించి,
 “ రాజా ! గంధర్వ రూపవతులను మనమున ధ్యానించుచు మీరు
 తపంబు నల్పినచో నన్నపుడు పొందఁగలుగుదురు. ” అని నుడివి
 యాతనికడ సెలవుఁగైకొని దేవలోకమునకుఁబోయెను.

— ♦ పురూరవుని నివాహము. ♦ —

తరువాతఁ గొంతకాలము గడచినది. పురూరన సార్వభౌమునకుఁ
 జిత్తశాంతి కుదురలేదు ; ఆతని మనస్సు ఊర్వశియొక్క సౌందర్యము
 నందే స్థిరమైయున్నది. అందువలన నామెతోడి వియోగ మాతనికి
 దుస్సహమయినది. కాఁబట్టి రాజ్యపాలనమునకు నుతులను నియోగించి,
 పురూరవుండు సరస్వతీతీర్థమునుజేరి యందొక ప్రసాతస్థలమున సరసి
 యటఁ గూరుచుండి మనమున గంధర్వరూపవతులను ధ్యానించుచు
 నూర్వశికొఱకుఁ దపమునేయసాఁగెను. ఆతని తపమున కాగంధర్వ
 స్త్రీలుమెచ్చి యగ్నిస్థానము నేర్పఱిచి, “ దీనిమూలమున నీయభీష్ట
 మీడేరున ” నిచ్చెప్పి యంతర్హితులయిరి. ఆయగ్ని మాంగల్యమును
 గైకొని, ఊర్వశీ సాక్షాత్కార మభిలషించుచుఁ బురూరవుండావన
 ముననే క్రుమ్మరుచుండెను ; కాని యూర్వశి సాక్షాత్కార మాతనికిఁ
 గలుగలేదు. “ అకటా ! ఈవేశ్యను విశ్వసింపనేల ? సద్వంశ సంజాత
 యగునొక్క నారీరత్నమునుగోరి పరిణయము నేసికొన్నయెడల నాకీ
 వియోగము కలుగకుండెడిదికదా ! యని చింతించుచు నాయగ్ని మాం
 గల్యము నొకపరిశుద్ధ ప్రదేశముననుంచి, ప్రతిష్ఠానపురమునకుఁబోయి
 రాజ్యభారమును వహించి, కుమారులతో సుఖంబుండెను.

ధర్మనందనా ! వినుము. ఆకాలమున విశాలనగరమును నొక నగ
 రముగలదు. అద్దానిని సోమదత్తుడను నృపపుంగవుడు పాలించుచుం
 డెను ; ఆతఁడు విషక్షశిక్షాదీక్షాదత్తుడును, శరణాగత వత్సలుండునునై

ప్రజానురంజకముగా ధరాపాలనము సేయుచుండెను ; కాని, సంతాన రహితుడగుటవలనఁ జింతాక్రాంతుడై యుండెను. అమ్మహీ జానియొకదినమున పురోహితామాత్య సామంతాదులతోఁ గొలుపున్న తఱిని, వారినవలోకించి, “ నేను సంతానముకొఱకుఁ జిరకాలమునుండి యుత్సాహముజెందుచు, బహుదానములొనరించితిని ; కాని దైవకృప కలుగలేదు ; సంతలేనివాని జన్మము వ్యర్థము ; బిడ్డలులేని యాలయము మహాలయము. కాబట్టి నేనిపుడు భార్యాసమేతుడనై, సమస్తభోగములు పరిత్యజించి మునికులోచిత వేషములతో నడవికిఁబోయి మునిజనులసేవించి కృతకృత్యుండఁ గాఁ దలంచుచున్నాడఁను ; కాబట్టి నేను మగిడివచ్చువఱకు నీరాజ్యమును మీరు సంరక్షింపవలయును. ప్రజల కేకొఱంతయు వాటిల్లకుండఁ జూడవలయును. ” అని యొక శుభముహూర్తమున రాజ్యభారమును మంత్రుల భుజాస్కంధములపై నిడి భార్యతోఁ గూడఁ గాషాయ వస్త్రధారణ మొనరించి, నగరు విడిచి, తపోవనములకరిగెను. అందుఁ గనఁబడిగ మహర్షుల యాశ్రమములకుఁబోయెను. ఆరాజదంపతులిరువురును భక్తి విశ్వాసములతో మహర్షులను సేవించుచుండిరి. ఇట్లు కొంతకాలము గడచినది. ఎల్లవేళల యందు, దమ్ము భక్తివిశ్వాసములతో సేవించుచున్న రాజదంపతుల యెడఁ దపోధనులగు మహర్షులు ప్రసన్నులైరి. వారి నవలోకించి, “ ఓ ప్రభుదంపతులారా ! రాజ్యభోగములు విడిచి, కాషాయవస్త్రములుధరించి మీరీయడవి కరుదెంచి మాయాశ్రయముల నాశ్రయించి మమ్ములను గొలుచుచుండుటకుఁ గారణమేమి ? మీసేవకు మేము సంతృప్తిఁ బొందితిమి ; మీయభీష్ట మీడేర్తుము ; వినిపింపుఁ డ ” నిరి. అనఁగా నోమదత్తమహారాజు సంతసించి, వినయగర్భితముగ నిట్లనెను. “ తపోధనులగు నోమహాత్ములారా ! మీరెఱుంగని ధర్మములులేవు ; అపుత్రులగువారికిఁ గతులు లేవని మీరు వచింతురు. చిరకాలమునుండి

మేము రాజ్యమును బాలించుచు, సమస్త దానము లొసరించియు, సంతానభాగ్యమును గాంచలేకపోయితిమి ; సంతానము గలుగు మార్గము మీరు బోధింతురని యీరీతిని మీపాదపద్మముల నాశ్రయించుచున్నాము. మహర్షులు సోమదత్తుని సఫలీకృతమనోరథుంజేయఁ దలంచి, యొక యాగశాలను నిర్మించి యొక శుభముహూర్తమున యజ్ఞము సేసిరి. అందుల కగ్ని హోత్రుడు హెచ్చుగ మెచ్చుకొని సాక్షాత్కరించి, మహర్షులకొక పాయసాన్న పూరితభాండము నొసంగి యదృశ్యుడయ్యెను. మహర్షులూ భాండమును సోమదత్తు మహారాజున కిచ్చి, “ రాజేంద్రా ! ఇందలి పాయసాన్నమును నీవు నీ భార్యకుఁ బెట్టుము. దీనిని భుజించినంతనే యామె గర్భవతియై పరాక్రమ ధనుండును, బాల భాస్కర ప్రభా భాసమానుండును నగు నొక కుమారునిఁ అసమానలావణ్య రాశియు, సుపవిత్ర చరిత్రయునగు నొక కొమరితను గనును. నీవిఁక భార్యతోఁ బురంబునకుఁబోయి నుఖంబుండుము.” అని యాశీర్వదించి పంపిరి. సోమదత్తుమహారాజు నిర్భరానందమునుజెంది, భార్యకాపాయసాన్న మిచ్చి, దాని నామెభుజించిన పిమ్మట విశాలనగరమునకు మగిడిపోయెను. అట నాతని యర్ధాంగి యంతర్వత్ని యయినది. నవమాసములు గడచినపిమ్మట నొక శుభముహూర్తమున నామె యొకకుమారుని, నొకకుమార్తెను బ్రసవించెను. మహారాజింతిం తనరాని సంతోషముతో నాసందర్భమున నెల్లదానము లొసరించెను. మహర్షులు దివ్యదృష్టివలన సోమదత్తునకు సంతకులుగుట నెఱింగి, వెంటనే బయలుదేరి విశాలనగరమునకు వచ్చిరి. రాజు తగువిధంబున వారినిఁ బూజించెను. పిమ్మట నొక బంగారు తొట్టెలోఁ దనబిడ్డల నిరువుర నుంచుకొని మహర్షులయొద్దకుఁ గొంపోయి చూపెను. అమ్మహోత్ములు వారిని దీవించిరి. బాలునకు సుమతిం జయుఁడనియుఁ బాలికకు జయప్రదయనియుఁ బేర్లుపెట్టిరి. పిమ్మట

వారు రాజునకుఁ గావలసిన వరములిచ్చి, బాలబాలికల కిరువు రకును జరుపవలసిన శాస్త్రోక్తకార్యములెల్ల జరిపించి, తమ తమ నెలవులకుఁ బోయిరి. జయప్రదా సుమతింజయు లిద్దఱును శుక్ల పక్షమునందలి చందురునివలె దినదిన ప్రవర్థమాను లగుచుండిరి. మహా రాజు వారికి ఉచితవిద్యలెల్లఁ జెప్పించెను ; రూపసంపదకుఁ దోడు, విద్యాసంపదయు, విద్యాసంపదకుఁదోడు వినయసంపదయుఁ గుడుర వారు చూపఱుల మానసముల నాకర్షించుచుండిరి. ఇట్లు కొంతకాలము గడచినది. జయప్రదాదేవికి యశావనము తొంగి తొంగి చూచు చున్నది. అందువలన జనకుఁడయిన సోమదత్తమహారాజు, ఒక సువర్ణ మందిరము నామెకొఱకుఁ బ్రత్యేకముగా నిర్మించెను ; పెక్కుమంది దాసీల నందుఁ గొలుపునకుంచెను ; సింగారించుటకునుఁ కథలు చెప్పు టకును, వేడ్క గలిగించుటకును, అప్పరసలవంటి చెలికత్తెల నెందఱి నో యందుంచి వారితో జయప్రదాదేవి నందుంచెను. జయప్రదాదేవి యా బంగారు మేడలో సఖురాండ్రతో హాయిగా కాలము వెళ్లఁ బుచ్చుచుండెను ; ఒక్కనాఁ డొక్కచెలిమికత్తె ఏదో సందర్భమున భూలోకమునందలి రాజవరేణ్యు లందఱిలోను, రూపముచేతను, సంపద చేతను, శౌర్యధైర్యసాహసాదార్యాది సద్గుణసంపత్తిచేతను, తేజస్సు చేతను, ప్రభావముచేతను, భగవదంశచేతను, పురూరవసార్వభౌ ముఁడే యధికుఁడనియు, శ్రేష్ఠుఁడనియుఁ జెప్పెను. ఆ మాట లామె చిత్తము నాకర్షించినవి. ఆమె యాచెలిమికత్తెను మాటిమాటికిని బురూ రవుని గుఱించిన వృత్తాంతమే చెప్పుమని యడుగుచుండెడిది. చెలిమి కత్తె చెప్పుచుండెడిది. తోడనే జయప్రదాదేవికి వీనుకవి కూరిమికలి గెను. ఆమె నాటినుండియు నిద్రాహారపానీయముల నొల్లక చిత్త వైకల్యమును బొందెను ; సఖులు పిలిచినఁ బలుకుటలేదు ; చిలుక లకుఁ బలుకుట చెప్పుటలేదు ; హంసలకు నడలు గఱపుటలేదు ; చెలి

కత్తె లామెపరివర్తనముం గనిపెట్టిరి. ఆమె పురూరవచరిత్రము: నాల కించినది మొదలు మదనసంతాపమునకు గుఱియయినదని గ్రహించిరి. ఆసంగతిని ప్రభుదంపతులకుఁ దప్పక చెప్పవలయుననియు, లేకున్న ముప్పు వాటిల్లుననియుఁ దలంచిరి. మహారాజును సందర్శించి, “దేవా! జయప్రదాదేవి ప్రసంగవశమున నేటికిఁ గొలఁదిదినములకుఁ బూర్వము పురూరవసార్వభౌముని రూపురేఖాభివర్ణనము నాలకించెను; నాఁటినుండియు నాహారమును వేళకుఁ గైకొనుచుండుటలేదు; నుధుర పానీయములను స్వీకరించుటలేదు; చందనమలందినను, సుగంధతైలములు శిరోజములకుఁ బూసినను, మేనెల్ల మంటయనుచున్నది; పూఁబాన్పుపై నిదురించుటకు విసుఁగుఁ జెందుచున్నది. ఆభరణముల నేవగించుకొనుచున్నది. వెన్నెలను దుస్సహమనుచున్నది. పిలిచినఁ బలుకుటలేదు; పలికిన మాటవలుకుటలేదు; మాటవలికినను, అందు సందర్భశుద్ధి కొఱఁతపడుచున్నది. ఆమె చర్యనుబట్టి చూడఁగా నోప్రభూ! మన్మథాకారుడగు పురూరపునియం దామెచిత్తము హత్తుకొనియుండుట నిక్కువమని తేటపడుచున్నది. నవయావనసంపదచే శోభిల్లుచున్న యాయింతి మనోగతమును మీకెఱిగించితిమి; మీరు కర్తవ్యము నాలోచింపుడు.” అని నుడివిరి. సోమదత్తుడు భార్యాసమేతుడై పుత్రికయున్న బంగరుమేడలోనికిఁ బోయెను. “అమ్మా! నీవు యుక్తవయస్కవయితివి; క్షత్రియకులోచితమగు స్వయంవరమును నీకుఁ బ్రకటించుచున్నాను; నీవేమందువు?” అని యడిగెను. “జనకా! నాప్రశ్నకుఁ దగిన ప్రత్యుత్తరంబిచ్చు రాకుమారుని నేను పరిగ్రహింతును; కాబట్టి స్వయంవరమున నీనియమమును రాజచక్రమునకెల్లఁ బ్రకటింపుడు.” అనెను. సోమదత్తమహారాజు వల్లెయని స్వయంవరమహోత్సవాహ్వాన పత్రికలు ప్రాయించి, వానిని భరతఖండమునందలి యేబదియాఱు దేశముల

నేలు రాజేంద్రులకును బంపించెను. జయప్రదయొక్క సౌందర్య లావణ్యాదులు లోక ప్రసిద్ధము లగుటవలన నిర్ణీతదినమున కుచితవేష భాషలతోను, వైభవముతోను, పరిజనులతోను రాజులెల్లరును విశాల నగరమునకు విచ్చేసిరి. ప్రతిష్ఠానపురాధినేతయగు పురూరవుండును కర్ణాకర్ణికగా జయప్రదయొక్క సాటిలేని మేటి సౌందర్యమును గూర్చియు, సద్గుణసంపత్తియు నాలకించియున్న వాఁడగుటచేత నామె నెట్టులయినఁ బరిగ్రహింపవలయునన్న కుతూహలముతో నుచితగతిని బయలుదేరి విశాలనగరమునకు వచ్చెను. సోమదత్తుఁడు పురూరవ సార్వభౌముని యాగమనమును ముందుగనే చారులమూలమున విని, డెందమునందమందానందము సందడింప మంత్రి పురోహిత సామంత దండనాథులతో నెదురేఁగి తోడ్కొచ్చి యొక సుందరమందిరమున విడియఁజేసెను. మఱునాఁటి యుదయమే స్వయంవరముహూర్త మగుట చేత నగరమెల్లయెడల నలంకరింపఁబడి యింద్రపట్టణమగు నమరా వతిని, కుబేరనగరమగు నలకాపురిని గేలిసేయుచుండెను. ఆరాత్రి కడచినది ; తెల్లవాఱినది ; జయప్రదాదేవిని చెలులు పన్నీట జలక మాడించిరి ; పరిమళద్రవ్యములు పూసి యమూల్యముగు పట్టుచీరం గట్టిరి ; బాలసూర్యప్రభాభాసమానములగు ముత్యాలహారములను, మాణిక్యములు పొతకఁబడిన వివిధాభరణములను ధరింపఁజేసిరి. రాజు లెల్లరును దమకుఁ దగినరీతి నలంకరించుకొని స్వయంవరమంటపము నందు నుచితాసనము లలంకరించిరి ; పురూరవసార్వభౌముండును మన్మథుని ధిక్కరించు చందమున నందమునమీఱుచు నొకభద్రాసన మం దుపవిష్టుఁడై యుండెను. అంతలో సుముహూర్త మాసన్న మగుటతోడనే, మంగళవాద్యములు మ్రోయసాగినవి. భోగకాంతల నృత్యగీతాదులు చెలరేఁగినవి ; పురోహితుల మంత్ర వాక్కులు పిక్కటిల్లినవి ; రాజన్యుల చూడ్కులు నిగిడినవి. అపుడు

సఖజనములు తన్నుఁ బరివేష్టించఁగా మేఘమాలికలనుండి వేలుపడిన మెఱపుఁదీఁగయోయన నొప్పుచు జయప్రదాదేవి హస్తమునందుఁ బూదండఁ బట్టుకొని, స్వయంవర మంటపమును బ్రవేశించెను. ఆమె ప్రశ్నమును సోమదత్తుఁడు సభాస్థలి నలంకరించిన రాజులకెల్లరి కెఱింగించెను. దానిని విని కొందఱు ఆకసమువంకఁ జూడసాఁగిరి ; మఱి కొందఱు కాలిగోటితో నేలచుగ్గిటసాఁగిరి ; ఇంకను గొందఱు కనులుమూసి ధ్యానమవలంబించిరి. కాని యెవ్వరును దగిన ప్రత్యుత్తర మీయలేక పోయిరి. అపుడు పురూరవుఁడా ప్రశ్నకుఁ దగిన జవాబు చెప్పెను. చెప్పఁగా సభలో జయజయ శబ్దములు వెలువడి మిన్ను ముట్టినవి. జయ ప్రదాదేవి, తన మనసులోని కోరిక నెఱవేరినందుల కింతింతనరాని సంతోషమును బొందుచుఁ బుష్పమాలచే నాపురూరవ సార్వభౌముని కంఠము నలంకరించెను ; సోమదత్త మహారాజత్యంత వైభవమున జయ ప్రదా పురూరవులకు వివాహము జరిపెను. ఆవివాహమహోత్సవమును జూచుటకునుఁ పురూరవ సార్వభౌమునకుఁ గానుకలర్పించుటకును దిక్పతులెల్లరును విచ్చేసిరి ; మఱియు నాసమయమున దేవతలు పుష్ప వర్షమును గురిపించిరి ; మందుభులు మ్రొయించిరి ; అప్పరస లానందా తిరేకముతో నాట్యము సల్పిరి. అష్టదిక్పాలురు నాదంపతులకు శుభ ప్రదములగు వరములన్నియు నొసంగి, యాశీర్వదించి, అనంతరము తమతమ నెలవులకు వెడలిపోయిరి. రాజులును, పౌరులును, దిక్పతులును, “ ఆహా ! రూపమునందును, గుణములయందును, సంపదయందును ఈవధూవరు లొకరికొకరు సమానులై యున్నవారు ; ఆదర్శ ప్రాయులై యున్నవారు ; వీరిని దర్శించుటకు వేడుకయగునుగదా ! ” అనుకొనిరి. ఓధర్మరాజా ! వినుము— ఆసేతు హిమాచలపర్యంత మలముకొన్న యశశ్చంద్రికతోఁ జెన్నొందుచున్న పురూరవ చక్రవర్తి తన కల్లుఁడయినందులకు సోమదత్తమహారాజు నిర్భనానందమంది, దైవ

మును బ్రశంసించెను ; జయప్రదయుఁ దన యభిప్రాయము ననుసరించియే కార్యము ముగిసినందులకు వేల్పులనెల్ల మ్రొక్కెను ; ఉత్తమక్షత్రియకన్యయు, గూఢమున నసమానయునగు భార్య లభించినందులకుఁ బురూరపుఁడును హర్షాంబుధినిఁ దేలియాడుచుండెను. దంపతులిరువురును వివాహానంతరము హృద్యోద్యాననన మధ్యములందును, జంద్రకాంత శిలావేదికలయందును, క్రీడాసరోవరతీరములయందును, నికుంజపుంజములయందును హాయిగా కలిసిమెలిసి చరించుచుండిరి. ఈరీతిని గొన్ని దినములు మన్మథారాధనానిమగ్నమానసులై సుఖానుభవంబునఁ జొక్కిరి తరువాత నొక్కనాఁడు పురూరపుఁడుభార్య నుద్దేశించి, “ప్రేయసీ ! నేను ప్రతిష్ఠానపురమును విడిచినచ్చి పెక్కుదినములయ్యెను ; అట రాజ్యపరిపాలనాభారమును మంత్రులెల్లువహించుచున్నారో తెలియకున్నది ; కనుక నేను రాజధానీ నగరమునకు మరలనున్నాఁడ ” ననెను. “నాథా ! వివాహమగువఱకుఁ దల్లిదండ్రులాడుబిడ్డకు రక్షకులగుదురు ; వివాహానంతరము సతికిఁ బతియే యేడుగడ ; మీపాదముల నాశ్రయించి యుండుటయే నాకుఁ బరమానందహేతువు ; నేనుగూడ మీతో వచ్చుచున్నాను. ” అని మృదుమధురస్వరముతో జయప్రదాదేవి మాఱువలికి, జననీజనకులకుఁ దన యభీష్టమెఱిగించెను. తమ గారాబు కొమరితను విడువవలసి వచ్చినందులకు వారెంతయుఁ జింతించిరి ; ఆమెకుఁ జెప్పవలసిన ధర్మములెల్లఁ జెప్పిరి. ప్రయాణమునకు నిశ్చయింపఁబడిన శుభముహూర్తమునందు ధనకనకవస్తువాహనాదులను, దాసదాసీజనములను గూఁతువెంటఁ బంపుచు నల్లునికిఁ జెప్పవలసినవెల్లఁ జెప్పి, సోమదత్తమహారాజు పురబాహ్య ప్రదేశమువఱకు వారిని సాగనంపి, పిమ్మటఁ దన నగరునకు మరలెను. పురూరవసార్యభాముఁడు నదీనదాబ్ధి పృథ్వీధరఘోర వనాళులంగడచి కలిపయదినంబులకుఁ బ్రతిష్ఠానపురముంజేరెను ; మంత్రి పురోహిత

సామంత పౌర ప్రముఖులెల్లరును బ్రభుదంపతులకు బ్రహ్మాండమగు స్వాగతమొసంగిరి ; నగరము నలంకరించిరి. పురూరపుండును భార్యతో రాజమందిరముంజొచ్చి మహానందముతో సుచితదానములచే నెల్లరను దృష్టిపఱచెను. అనంతరము జయప్రదాదేనితో సర్వసౌఖ్యము లనుభవించుచుఁ మన్మథుని గర్వము సర్వము హరించుచుఁ బ్రజానురంజకముగాఁ దన యేలుబడిని సాగించుచుండెను.

—♦ శనైశ్చరుఁడు పురూరపునితో భాషించుట. ♦—

భూమండలమున నింద్రునిమించిన మహావైభవముతోను, ఖ్యాతితోను పురూరవ సార్వభౌముఁడు చెన్నొందుచుండుట సూర్యపుత్రుఁడగు శనైశ్చరుఁడు తెలిసికొనెను ఆరాజేంద్రునకుఁ దన ప్రభావము నెరిగించి లొంగదీయవలయుననుకొని యాతఁ డొక్కదినమున బ్రాహ్మణవేషము ధరించెను ; ఒకచేతఁ బాత్రముఁబట్టెను; వేరొకచేతఁగలశము నుంచుకొనెను ; హస్తములందు సువర్ణ కంకణములును, కర్ణములందుఁ గుండలములును సువర్ణ కాంతు లీనుచుండఁగా, మేనిఁగప్పిన కాశ్మీర శాలువా వింతసోయగము గూర్చుచుండఁగా, మూర్తీభవించిన వేద కదంబమోయనునట్టు లొప్పుచు, శనైశ్చరుఁడు బయలుదేరి పురూరపుని కొలువుకూటమునకు విచ్చేసెను ; ఆతనిం జూచినంతనే పహరావాండు అచ్చెరువొందిరి. ఆస్థానపండితులు, భువికవతరించిన బృహస్పతి యనుకొనిరి. పురూరపుండా కపటబ్రాహ్మణున కెదురేగి తోడ్పెట్టి, యుచితపీఠమున సుఖాసీనుండేసి యర్ఘ్యపాద్యాదులచేఁబూజించి, అంజలిఘటించి, “ దేవా ! ఏదేశమునుండి వచ్చుచున్నారు ? ఏకార్యమును దలఁపెట్టి వచ్చుచున్నారు ? మీనామముచేఁ బనిత్రీభూతములయిన దివ్యాక్షరములేవి ? ” యని సవినయముగఁ బలికెను. బ్రాహ్మణవేషముతోనున్న శనైశ్చరుఁడు మందహాస మొనరించి, రాజంజూచి యి

ట్లనెను. “ ఓపురూరన సార్వభౌమా! నీవు భూపురందరుడవు; ఏబది
యాలు దేశములనేలు రాజమ్యు, మూర్ఖములందుండువాడవు; ధర్మ
పరాయణుడవు; నీకీర్తిలతలు పదునాల్గు భువనముల కెగ్రాకు
చున్నవి. నేను దేవలోకమునందుండువాడను; దేవతలు, దానవులు,
యక్షకిన్నర కింపురుష గరుడ గంధర్వసిద్ధసాధ్యప్రముఖులు, మర్త్యులు
మున్నగు వారందఱును నాకు లొంగినవారే! అంతేకాదు. నాపేరు
విన్నమాత్రాన భయపడుదురు; నీకడ దాపరికమెందులకు? నాపేరు
శనైశ్చరుడు; నేను సూర్యపుత్రుడను. ” అని శనైశ్చరుడింకను
దనమాట ముగింపకుండగనే, రాజేంద్రుడు వ్యాకులీ మనస్కుఁ
డయ్యెను; కాని యంతలోనే, మహాజ్ఞాన సంపన్నుడగుటచేత ధైర్య
మనలంబించి, విన్నదనమును మోమునఁ దోపనీయక, మందహాసిత
వదనారవిందుడై, కేల్మోడ్చి సమస్కరించి, “ ఓసూర్యపుత్రా!
మహానుభావా! ఈభృత్యునివలన మీకుఁ గానలసిన పనియేమున్నది?
ఆనతిండు. ” అనెను. “ రాజా! నీకు నామహిమ వ్యక్తముసేయుటకు
నిశ్చయించుకొంటిని. నిండుజన్మములో నీపై విజృంభింపుమందువా?
లేక, వృద్ధాప్య మలమినపిమ్మట నీపై విజృంభింపుమందువా?
చెప్పుము. ” అని శనైశ్చరుడు నుడివెను. ఆవాక్యములు సభాస్థలి
యందున్నవారికి గర్భనిర్భేదకము లయినవి. కాని, పురూరవుండు కలఁ
గలేదు. “ స్వామీ! ఏదశయందు నాపై మీరు విజృంభించినను,
మీయనుగ్రహమే నాకంగరక్ష కావలయునుగదా! అట్టిచే నెపుడయిన
నేమి? మీరడిగితిరి కనుకఁ జెప్పుచున్నాను. ప్రత్యక్షనరకమయిన
వార్ధకమునందు మీదాడికీ భృత్యుడు సహింపఁజాలడు; యౌవనదశ
యందే మీరు వీనిని బరీక్షింపుడు. ” అని యమ్మహిజాని బదులు
చెప్పెను. అందుల కంగీకరించి శనైశ్చరుడు రాజుకడ సెలవుఁ గైకొని
వెడలిపోయెను; కాని — నిష్ఠాగరిష్టుడును, సదాచారసంపన్నుడును

నగు పురూరవ సార్వభౌమునిలోఁ బ్రవేశించు వెరవుఁగానక యాతఁడు విచారించుచుండెను.

—♦ శనైశ్చరుఁడు పురూరవుని రాజ్యభ్రష్టునిఁజేయుట. ♦—

శనైశ్చరుఁడు దన ప్రభావమువలనఁ గ్రూరమృగ సంతానమును గల్పించెను. ఆజంతువులు పురూరవుని రాజ్యమునఁ జొరఁబడి పల్లీ పట్టణములందున్న ప్రజలకును, పశువులకును, పైరులకును హాని గలిగించుచుండెను. పౌరులెల్లరును, “ ఎన్నడులేని జంతుపీడ యీనాఁడెట్లు కలిగినద” నితమలోఁ దాము విచారించుచు మహారాజు నొద్దకుఁ బోయి, నమస్కరించి తమకుఁగలిగిన ముప్పును విన్నవించిరి. సర్వజ్ఞుడగు నమ్మసీపతి యది శనైశ్చరుని మహిమగావచ్చునని మనస్సులో ననుకొని, మందహాసించిత వదనారవిందుడై, పౌరుల నవలోకించి, “ మీరు మీమీ గృహంబులకరిగి నిశ్చింతతో నుండుడు ; మేము త్వరలోనే తగిన పరివారముతో బయలుదేరివచ్చి, వన్యమృగములను జేండాడుదుము. ” అని యభయప్రదాన మొనరించి, వారిని వీడ్కొలిపెను. పౌరులు నిష్క్రమించిన కొలది దినములలోనే పురూరవ సామ్రాజ్యముయొక్క సరిహద్దులలో శత్రువులు సైన్యముతోవచ్చి విడిసిరని చారులు తెలిసికొని, మంత్రుల కెఱిగించిరి. ఆవార్తను మంత్రులుతొలుత నమ్మలేకపోయిరి. “ ఔరా ! నిష్పానకుఁ జెదపట్టు పెందయినఁగలదా ? ప్రతాపశాలియగు పురూరవ మహారాజుగారి మాటకు బదులుసెప్పువాఁడింతవఱ కేలోకమునందును లేడే ! వారి యాజ్ఞ చేవతలకుఁగూడ గౌరవనీయమై యుండెడిదే ! ఇదేమివంత ! ఇప్పుడు శత్రువులీ రాజ్యముమీఁది కెట్లు దండెత్తి రాగలుగుచున్నారు ? ఇదియంతయుఁ గాలవై పరీత్యమా ? అని విచారించిరి. పురూరవుండు సపరివారముగ సరణ్యమునకుఁబోయి ప్రజాపీడం గలిగించుచున్న

దృష్టమృగ సందోహములను నిశ్శేషముగాఁజెండి, నగరునకుఁ దిరిగి వచ్చెను. అమ్మహీజాని సింహాసనాసీనుఁడై యున్నతఱిని మంత్రులు కేల్మోడ్చి నవినయముగ నిట్లు విన్నవించిరి. “ మహాప్రభూ ! పులి మీఁదికి పిల్లి ఉఱుకనున్నట్లు, సింహమును చీంబోతు అడ్డగింపనున్నట్లు, ఏనుఁగును కుక్క తఱుమఁ జూచినట్లు, ప్రజ్వలితాగ్ని కణములకుఁ జెదవట్టినట్లు, అసమాన ధైర్యశౌర్య సాహసాదార్యాది సద్గుణ గణ గరిష్ఠులరగు మిమ్ములను శత్రుసైన్యములు ముట్టడింపనున్నవని యెఱిఁ గించుటకు విచారింపవలయునో, విస్మయ మండవలయునో మాకుఁ దెలియకున్నది ; మున్నెన్నఁడులేని యీసాహస మీనాఁడెట్లు కలుగ నున్నదో మాకుఁ దెలియకున్నది. దేవా ! ఇపుడు కర్తవ్యమేది ? శత్రువులు రాజధానీ నగరమును బ్రవేశింపకముందే, కార్యనిరూపణమునకుఁ గడింగవలయును. ” మహారాజు మంత్రులవచనము లాలకించి, మందహాస మొసరించెను. శత్రువుల దాడికి శనై శ్చరుని మహిమయే హేతు వని గ్రహించెను. “ మంత్రులారా ! శివునాజ్ఞ లేనిదే చీమయినఁ గుట్టదను సామెత మీరెఱింగినదేకదా ! వైరులు మనరాజ్యముపై దండెత్తనున్నయెడల వారి యాగమనమునకు ఈశ్వర సంకల్పమే కారణ మగును. భగవదిచ్చ యెఱులున్న నటులు కార్యములు జరుగుచుండును ; పురుషకార మెన్నటికిని ఫలింపదు ; కనుక సమర సన్నాహములుమాని, మీరు ప్రశాంత చిత్తములతో నుండుఁడు. ” అని యాతఁడు బదులుచెప్పెను. మంత్రులు మారు వలుకలేకపోయిరి. తరువాత బురూరపుఁడు క్షణకాలము నిమిలిత నేత్రుఁడై యాలోచన మభినయించి, పిమ్మటఁ గనులుతెఱచి వారితో, “ మనరాజ్యమునందు వివిధ నేరములకుఁగాను శిక్షింపఁబడి బందిగములందుంపఁబడిన ఖైదీల నెల్లరను విడిచిపుచ్చుఁడ ” నిచెప్పి, యంతఃపురమున కరిగెను. ఆయా జ్ఞకు మంత్రులును, జారులును దద్దయు సంతసించిరి. మహారాజు

యొక్క ఔదార్యమును వేవివిధములఁ బ్రశంసించిరి. మఱునాఁ డుచితములయిన కానుకలను సమర్పింపవలయుననుకొనిరి. అంతఃపురముం జేరఁబోయిన పురూరపుండు, రాత్రికాఁగానే పడకటిల్లు సొచ్చి నిద్రించెను. నిద్రాసమయమున నేదియో కలఁగని యలికిపడిలేచెను. చెంతనే నిదురించుచున్న భార్యలేచి, ప్రాణనాథుని నమాశ్వాసించి, “హృదయేశ్వరా ! ఏమిది ? ఉలికిపడితిరేల ? ” యని యడిగెను. “ప్రాణేశ్వరీ ! మనము వేటకుఁబోయినట్లును, అరణ్యమునం దొకచోట నొకలేడి కనఁబడినట్లును, ఆలేడి తనభర్తను, బిడ్డలను బాసి వివిధస్థలములకుఁ బోయి, కష్టములనుభవించినట్లును, కడపట నాలేడి దంపతులు దమబిడ్డలంగూడి సుఖించినట్లును, ఈ విచిత్రసంఘటనములెల్ల మనము కన్నులారఁ గాంచినట్లును కలగంటిని సుమీ ! ” యని మహారాజనెను. “ఆర్యపుత్రా ! ధైర్యముచేత మేరుపర్వతమును డీకొనునట్టి శక్తి మీకుఁగలదు ; స్వప్నమునందు గోచరించిన విషయములకుఁ గలఁగనేల ? చిత్తమును శాంతియుతము గావించుకొనుఁడ ” ని జయప్రదాదేవి భర్తతో నుడివెను ; కాని యాతనికి, శనైశ్చరుని ప్రభావమువలనఁ జిత్తశాంతి కుదురలేదు. ఆతఁడు భార్యతో నిట్లనెను. “ప్రాణేశ్వరీ ! శత్రుసైన్యము లిపుడు మనరాజ్యపు సరిహద్దులలో నున్నవి. మన దినములు వక్రములై యున్నవి. కాలము మంచిది కానపుడు బంగారము చేతఁబట్టిన మట్టియగును ; కాలము మంచిదై యుండేనా, మట్టి మట్టిన బంగారమగును ; మనకుఁ గాలగతి వక్రించుటచేత శత్రువులను మార్కొని యుద్ధముసేయుట తగదు. అట్లు చేసినయెడల నోటమి సంభవించును ; ఉత్తమక్షత్రియునకుఁ బరాజయముకంటెను బ్రాణసంకట మింకొకటిలేదు. కాఁబట్టి నాపూనికను వినుము. మనమీ యర్థగ్రాత్రమున సామాన్యజనుల వేషములతో బిడ్డలను జంకనిడుకొని, కావలివారి కన్నులఁబడకుండ సగరును విడిచి

యే మాటుమూల పల్లెతో పోవలయును. కాలము మంచిదగునంత వఱకుఁ బ్రజలమోములఁ జూడరాదు ; పూలనమ్మువోటఁ గట్టె లమ్ముటకు మనమంగీకరింపదు. ఇందులకు నీవేమందువు ?” అని పురూరవుండు భార్యతోననెను. జయప్రదాదేవి యాపలుకు లాల కించి, కలఁతఁబొందక, విచారింపక మందహాసముతో, “ప్రాణనాథ ! మీయభీష్టమే నాయభీష్టము ; మీ పాదసేవ తప్ప నేను గాంక్షించు నది వేఱేదియునులేదు. అయ్యది లభించుటకొఱకే నేను సర్వదా భగ వంతునిఁ బ్రార్థింతును. నగరునందున్నను, అడవి యందున్నను మిమ్ములఁ బాయకుండనున్న నాకుఁ జాలును ; మీయిష్టానుసార మొన రింపుఁడ ” నెను. తరువాత నాదంపతు లిరువురును రాజలాంఛనము లను, దుస్తులను విడిచి, బీదలుకట్టు చినిగినబట్టలం గట్టుకొనిరి. నిదు రించుచున్న బిడ్డలకుపైఁగ మట్టిబట్టలనే కట్టిరి. భార్యాభర్త లిరువురును జెరియొకబిడ్డను జంకయందిడుకొని, గుట్టపుశాలగుండ నొరులకంటఁ బడకుండ నాయర్థరాత్ర సమయమున నగరువిడిచి, యరణ్యమునకుఁ బట్టు మార్గము ననుసరించి పోయిరి.

— ♦ పురూరవచక్రవర్తి కులిపనిచేయుట ♦ —

పురూరవుం డాలుబిడ్డలతో బహుదూరము నడచిపోయెను. అంతలోఁ బ్రభాతమయినది ; సూర్యుని తేతకాంతులు జగముల నలుగడల నలముకొనుచున్నవి ; పక్షులు తమ గూళ్లువిడిచి ప్రయాణ మును సాగించుచున్నవి ; కొలనులలోని తామరలు నగుమోము లతోఁ దలసూపుచున్నవి ; రా జాసమయమున నరణ్యమునకు సమీప మందున్న సోమపురమను పట్టణమును జేరుకొనెను. ఆ నగరమునకుఁ బాలిమేరయందున్న యొకసరోవరతీరమునఁ బ్రయాణమువలనఁ గలిగిన బడలికయు, రాత్రినిద్ర లేమివలనఁ గలిగినబద్ధకమును బోవుటకుఁగాను

రాజు, జయప్రదాదేవితోను, బిడ్డలతోను కొంచెముసేపు విశ్రమించెను. బిడ్డల కాకలిబాధ యధికమగుటవలన వారోర్వజాలక, బిగ్గటగా నేడ్వసాగిరి. అంతలో దగ్గఱగానున్న పొలములలోఁ బనులు చేయుటకు వచ్చిన కూలివాండ్రా శిశువులరోదన మాలకించి, పరుగు పరుగునఁ జెరువుగట్టునొద్దకు వచ్చి యట మహాతేజస్సంపన్నుడై క్రాలుచున్న పురూరవుని రూపలక్షణాదులకు నక్కజపడి యిట్లు ప్రశ్నించిరి. “అయ్యా ! మీరెవ్వరు ? ఎందుండి వచ్చుచున్నారు ? ఎక్కడి కేగనున్నారు ? ” ఆ ప్రశ్నలకు మాఱువేషముతోనున్న పురూరవమహారాజు సవినయముగా, “అయ్యలారా ! నేను ప్రతిష్ఠాన నగరమును బాలించు పురూరవసార్వభౌముని యాస్థానమునందు లేఖకోద్యోగము నేయుచుండెడివాఁడను. అమ్మహారాజు రాజ్యము శత్రు హస్తగతమగుటచేత మావంటివాఁ కట నాశ్రయము దుర్లభమయినది. అందువలన నే నాలుబిడ్డలతో నారాజ్యమునుండి బయలుదేరి వచ్చితిని.” అని బదులుచెప్పెను. కూలివాండ్రా పలుకులాలకించి జాలిపడిరి. “అయ్యా ! నీవు వేఱుతావునకుఁ బోవలసిన పని లేదు. మాయిండ్లకు దగ్గఱగా నీకు నివసించుటకొక యిల్లుకట్టి యిచ్చెదము. నీకును, ఆలుబిడ్డలకును, అన్నపస్త్రములకు లోపములేకుండఁ జూచు భారము మోపెనున్నది. నీవు మాతోఁబాటు కష్టపడి పని చేయుచుండుము.” అని వారనిరి. మహారాజు తనకారీతిని జీవనోపాధికలిగిసందుల కెంతయు సంతోషించి, వారికిఁ దనకృతజ్ఞతను దెలిపెను. కూలివాండ్రు పురూరవుని భార్యాపుత్రులతోఁగూడఁ దమగ్రామమునకుఁ గొనిపోయి, యొకగృహమును నిర్మించి యందువసింపఁజేసిరి. పురూరవుండు నాఁడు మొదలుకొని కూలివాండ్రలోఁ దానొక కూలివాఁడయ్యెను ; పగలెల్లఁ జెమటూర్చి పాటుపడుచుండెను ; కూలి

డబ్బులతోఁ బొట్టను నోముకొనుచు నాలుబిడ్డలను బోషించుకొను చుండెను. ఈవిధముగా కొన్ని దినములు గడచినవి.

—♦ నవకోటినారాయణ వృత్తాంతము ♦—

ఆనగరమున నవకోటినారాయణ యనువై శ్యాశిఖామణి యొక్క డుండెను ; ఆతఁడు తొమ్మిదికోట్లరూపాయలకుఁ బడగయెత్తి యా పేరుతో వ్యవహరింపఁబడుచుండెను; కాలవై పరీత్యమువలన నారాయణ శ్రేష్ఠియొక్క- వ్యాపారము నానఁటికి క్షీణించుచుండెను ; ఏపనిచేసి నను వానికి ధననష్టమే కలుగుచుండెను. అందువలన నాతఁడు గొప్ప జ్యోతిష్కుని రావించి తనస్థితిగతులను జెప్పెను. ఆ జ్యోతిష్కుఁడు నారాయణశ్రేష్ఠియొక్క గ్రహబలములను విచారించి, “అయ్యా ! నీకిప్పుడు దుష్టగ్రహప్రాబల్య మధికముగానున్నది ; ధనక్షయమున కదియే హేతువగుచున్నది ; ఆ దుష్టగ్రహముల వీడ నివారింపఁబడుటకు నీవు సమస్తవిధములయిన దానధర్మములు సేయవలయును ; ఆరామములు, ఆలయములు, తటాకములు, నూతులు, బావులు మున్నగువానిని నిర్మింపవలయును. అట్లు చేసినయెడల నీ కెప్పటియట్లు లాభములు కలుగుచుండును.” అనెను. నారాయణ అట్లుచేయ నంగీకరించి, కూలీల పెద్దను బిలిపించి, చేయవలసిన పనులుచెప్పెను. అప్పుడామేస్త్రీ, “అయ్యా ! శ్రేష్ఠిగారూ ! మాతోఁబాటు లెక్కలు వ్రాయు మాయుద్యోగికిఁ గూడ సమానముగ మీరు కూలి నీయవలయును.” అనిచెప్పి, యాతని యంగీకారముమీఁద మొత్తము సొమ్ము నిర్ణయించుకొని ఆరామాదులను గుఱించి, జట్టువాండ్రతోఁ బనిచేయుచుండెను. మాఱువేషముతోనున్న పురూరవుఁడు వారమున కొకపర్యాయము కూలివాండ్రకు రావలసినపైకము సరిగా లెక్కించుచు, వారితోఁబాటు దానుగూడ సమానముగా కూలిని గొనుచుండెను

ఇట్లుండఁగా నమ్మహారాజు భార్యయగు జయప్రదాదేవికి మానభం
గము గలిగింపవలెనని శ్వేతేశ్వరుఁడు కృతనిశ్చయుఁ డాయెను ; ఆతఁడు
నవకోటినారాయణ శ్రేష్ఠియొక్క చిత్తమునఁ బ్రవేశించెను. ఆతని
బుద్ధిని ద్రిప్పివైచెను ; నారాయణ శ్రేష్ఠి యొకటి రెండుపర్యాయ
ములు తన మేడయొక్క పైయంతస్తుమీఁద నిలువఁబడి జయప్రదా
దేవియొక్క సౌందర్యలావణ్యాదుల నవలోకించి యాశ్చర్యముపొం
దెను ; ఆమె నెట్లులయిన ననుభవింపవలయునన్న దుశ్చింతవానికిఁ
గలిగినది. ఆ కోరికను నెఱవేర్చుకొనఁగోరి, కూలీల మేస్త్రీతో
“ ఇకమీఁద డబ్బు వసూలుచేసికొనుటకు మీరు రావద్దు. మీ
యింటి యాఁడువాండ్రను బంపుచుండుడ ” నెను. అట్లు చెప్పు
టలో నావర్తకున కేదియో దురభిప్రాయమున్నదని యామేస్త్రీ
గ్రహించెను ; కాని యేమిచేయుటకును శక్తుడు గానందువలన మాటు
వలుకక యందుల కంగీకరించెను ; నాటినుండి కూలివాండ్ర భార్యలే
సొమ్ముపుచ్చుకొనుటకు నారాయణ శ్రేష్ఠిగారి ధనాగారమునకుఁ బోవు
చుండిరి. నారాయణ శ్రేష్ఠి తనషరాబునుబిలిచి రహస్యముగా నిట్లనెను.
“ కూలీల లేఖకునిభార్య కూలికొఱకు వచ్చినయెడల నీకూలి శ్రేష్ఠిగారి
భవనములోనున్నది పొమ్మనిచెప్పి, నా పడకటింటికిఁ బంపి యామె
యందుఁబ్రవేశించుటతోనే మీరు తలుపు బిగించిపొండు. షరాబువల్లె
యనెను. ఆనాటి సాయంకాలమే జయప్రదాదేవి తన భర్తకు రావల
సిన కూలితెచ్చుటకు శ్రేష్ఠిగారి ధనాగారమునకుఁ బోయెను. ధనా
గారమునందున్న షరాబును ఆమె కూలి యడుగఁగా, “ అమ్మా !
నీభర్తకు రావలసిన పైకము శ్రేష్ఠిగారియొద్ద నున్నది ; వారు భవా
ములో నున్నారు ; రమ్ము ; నేను దీసికొని వెళ్ళెదను. ” అని యామెన
వెంటఁబెట్టుకొని, తన యజమానియొక్క శయనాగారమునొద్దకు
దోడ్కొనిపోయి, బలవంతముగా లోనికిఁద్రోసి, బయటఁ దలుక

మూసి, తనపని ముగిసినదని శ్రేష్ఠిగారితోఁ జెప్పుటకుఁ బోయెను. జయప్రదాదేవికి, పడకటింటిని జూచుటతోనే సంగతియంతయును దేటపడినది ; శ్రేష్ఠియొక్క దురభిప్రాయము బోధపడినది ; షరాబు యొక్క కుతంత్రము స్పష్టపడినది. ఆమె చేతునుమోడ్చి భగవంతుని మనమున ధ్యానించుకొని “ పరమేశ్వరా ! నాభర్త సత్యసంఘఁడును, ధర్మపరాయణుఁడును, నిశ్చలభక్తుఁడును అగుచో, నేను పతివ్రత నగుచో నాకిప్పుట్ల మానభంగమొదవకుండఁ గాపాడుము. ” అని యామె గదిని నలుగడలఁ బరికించెను. అందొకమూల నాలుగు గజముల పొడవును, రెండు గజముల వెడల్పునుగల మందస మొండామెకు గనఁబడెను. తోడనే దానిమూతను దెఱచి లోనఁ బ్రవేశించి, పార్వతీ దేవిని ధ్యానించి, “ తల్లీ ! మనోవాక్కాయ కర్మములచేత నెల్లవేళల యందు భర్తృపదారవింద సంసేవనాభిలాషతో మనుచున్న పనిత్రచరిత్రనగుదునేని, యీపెట్టె నాభర్తకుఁదక్క యితరులకుఁ దెలునఁ బడకుండు నట్లనుగ్రహింపుము ; మఱియు నగ్నిచేతఁగాని, జలము చేతఁగాని, వాయువుచేతఁగాని, లోహవిశేషాదులచేతఁగాని దీని కుపద్రవము వాటిల్లకుండు నట్లనుగ్రహింపుము. నేనిందెంతకాలము వసించునో, అంతదనుక నాకాహార నిద్రాపానీయాదు లక్కఱలేకుండు నట్లనుగ్రహింపుము. ” అనెను. పార్వతీదేవి, తన భక్తురాలగు జయప్రదాదేవియందు సుప్రసన్నురాలై యదృశ్యరూపముతోనే, “ నాధ్వీ ! నీవు విచారముడుగుము ; సీకోరిన కోర్కులెల్ల సిద్ధించున ” ని నుడిపెను. పెట్టెమూత దానంతట నదియే మూసికొనెను. జయప్రదాదేవి లోన సురక్షితయై యున్నది. తరువాతఁ గొంతసేపటికి షరాబువలన నవకోటి నారాయణ, సౌందర్యరాశియగు గణికుని భార్య పడకటిల్లు చొచ్చినదని యాలకించి యత్యంతానందమంది, పరిమళద్రవ్య మిళితములగు వలువలుదాల్చి, తాంబూలముసేవించి తీవిగా నడుచుచువచ్చి

శయనాగారము తలుపు తెఱచెను ; తాను లోనఁ బ్రవేశించి, తన వెనుకతలుపు మూసెను ; ఆతఁడు గదిని నలుదిక్కులందుఁ బరికించెను ; కాని జయప్రద కంటఁబడలేదు. “ హా ! ప్రేయసీ ! మోహనాంగీ ! నాతోఁ బరిహాస మాడుచున్నావా ? మన్మథబాధకుఁ దాళఁజాలక, తపించుచున్న నన్ను విలపింపఁజేయుట కెందుదాగియున్నావు ? ” అని మోహవేశముతోఁ బిచ్చిపిచ్చి మాటలాడుచు గదిగోడలయందలి గూళ్ళను, అటనున్న బీరువాలను, మంచముక్రిందను వెదకెను ; ఎక్కడ వెదకినను, ఆమె కనఁబడనందునఁ దత్తరమంది, “ అయ్యో ! ఇదేమి మాయ ! ఈగదికి వేటుమార్గము లేదుకదా ! షరాబు ఆమె నిందుఁ బ్రవేశపెట్టెనని చెప్పినాఁడు ; వానిమాట లబద్ధములుకావు ; అయిన నామె యేమయినది ? గవాక్షముగుండఁ బోయినదని చెప్పుటకా దానికి బిగించిన యినుపయూచ లటులనేయున్నవి ! ఇదేదియో గారడి వలె నున్నదే ! ” యనుకొనుచు మందసమును సమీపించెను. అది మూసియుండుటనుజూచి, “ ఓహో ! తెలిసినది ; తెలిసినది. ఆసుంద రాంగి యీపెట్టెలోదూరి మూత వేసికొన్నది. అయిన నేమాయె ? నన్నుఁ దప్పించుకొని యెక్కడకుఁ బోఁగలదు ? పనివాండ్రచేత దీని నిప్పుడే బ్రద్దలు చేయుతును. ” అని నారాయణశ్రేష్ఠి రహస్యముగా పదిమంది సేవకులను పిలిచి, “ మీరీ మందసము మూత నెటులయినఁ దెలుపు.డ ” నెను. వారనేక విధములఁ బ్రయత్నించిరి. తుదకు విసిగి, వేసారి, పదునైన గొడ్డళ్లు చేఁబూని రెండు మూఁడు గంటలసేపు మొత్తిరి. వారి రెక్కలు ముక్కలయినవి ; గొడ్డళ్ళు తుత్తునియ లయినవి ; కాని పెట్టె చెక్కుచెదరలేదు. “ బాబూ ! ఇదేదో మాయ వలె నున్నది ; కాకున్న మాశ్రమయంతయును వమ్మగుటయేమి ? ఇఁక మావలన నీపని కాదనిరి. నారాయణశ్రేష్ఠికి వ్యాకులత యధిక మయినది ; తన భార్యకొఱకు వెదకికొనుచు గణికుఁ డచ్చటికి వచ్చిన

యెడలఁ దన మోసమంతయు వెల్లడియగుననియు నందువలనఁ బేరు ప్రతిష్ఠలకు భంగము కలుగుటమాత్రమేకాక, రాజదండన సైతము కలుగుననియుఁ దలంచి భయపడుచుండెను. అపుడు సేవకులలో నొకఁడు “ దీనికి నిప్పుపెట్టుట మంచిద ” నను. ఆనలహా యుక్తముగ నున్నదని శ్రేష్ఠి యాపెట్టెను మాత్రమేకాక, ఆయింటినే పూర్తిగా తగులఁ జెట్టుఁడని సేవకుల కాజ్ఞాపించెను. వారు తెలఱదులు గృహో పరిభాగమునఁబోసి నిప్పు పెట్టిరి ; క్షణములోఁ జిటపెటార్భటులతో భయంకర జ్వాలలు నలుగడల నలముకొని యాగృహమునుమాత్రమే కాక, ఆవీధి యందున్న యిండ్ల నన్నిటిని దహించివైచెను ; అయిన నేమి ! మంసన మెప్పటియట్లే యున్నది. మీఁదుమిక్కిని యది గోరు వెచ్చగానయినలేదు. “ హా ! భగవంతుఁడా ! ఇంకేది దాటి ? ఈమెను బాందవలయునన్న దుర్బుద్ధి నావినాశమునకుఁ గలిగినదాయేమి ? గొడ్డల్లలోఁ బగులఁగొట్టించిన నీపెట్టె పగులలేదు ; పెనుమంటలలోఁ బడ వేసినను వేడెక్కక, చల్లగానున్నది. ఇందేమి వింతయున్నది ? ” అని శ్రేష్ఠి యాలోచించుకొని, చివరకు దానిని సముద్రమధ్యమునఁ ద్రోయించుటకు నిశ్చయించుకొనెను. ఆతఁడు తన సరకులను విదేశము లకుఁ గొనిపోవుటకు నాఁడే యొకయోడ పయనము కానుండుటచేతఁ గూలివాండ్రచేత నాపెట్టెను సముద్ర తీరమునకుఁ జేర్పించెను. ఆయోడ మీఁదనా మందసమునెక్కించి సముద్రమధ్యమునకుఁ బోయినపిమ్మట దానిని నీటిలోఁ ద్రోయించుటయే వాని సంకల్పము. ఆసమయమునఁ బేటికయందు సురక్షితయైయున్న జయప్రదాదేవి, గొంతెత్తి, “ ఓసెట్టి ! ఏల నన్ను సముద్రమధ్యమునఁ బడద్రోయఁజూచెదవు ? నీకోరిక ఫలింపదు—నేనున్న యీపెట్టె నీటియందు మునుగదు. కనుక నట్టి ప్రయత్నమును విరమింపుము. ఏడు సంవత్సరములవఱకు నితరులకంటఁ బడకుండుటయును వ్రతమొండు నాకున్నది. వ్రత

సమాప్తి యయినఁగాని నేను బయటకు రాజాలము. ” అనెను. నవ కోటి నారాయణశ్రేష్ఠి యాపలుకు లాలకించి విస్మయమందెను ; ఆపలుకులకు వ్యతిరీక్తముగా నాచరించినయెడలఁ దనకేమి ముప్పు వాటిల్లు నోయని మిక్కిలి భయపడెను. పెట్టె నోడమీఁది కెక్కింపక, సమద్ర తీరము నందొక నటవృక్షచ్ఛాయచుంచి, తన నగరమునకుఁ దిరిగి పోయెను. పెట్టెలోనున్న జయప్రదాదేవియు భర్తృవియోగమున కును, పుత్రవియోగమునకును సంతాపమునుజెందుచుఁ జేయునది లేక సర్వదా భగవంతుని ధ్యానించుచుండెను ” అని శ్రీవేదవ్యాస మునీంద్రుఁ డెఱిగింపఁగా ధర్మనందనుం డమ్మహాత్ము ననలోకించి, “ పూజ్యుడా ! ఆనలికథ నెఱిగింపుము ” మని కుతూహలాయత్త చిత్తుడై వేడుకొనెను. అప్పుడు వేదవ్యాసుఁడు మరలఁ జెప్పఁ దొడంగెను.

—♦ శనైశ్చరుని మహిమవలనఁ బురూరవుఁడు పుత్రుల నెడఁబాసి గొట్టెలకావరి యగుట. ♦—

ఓ ధర్మరాజా ! వినుము. కూలించెచ్చుటకుఁ బోయిన భార్య యెప్పటిని గృహమునకుఁ దిరిగిరాకున్నది ; కారణమేమో విచారించి మని పురూరవుఁడు బయలుదేరి, నవకోటినారాయణశ్రేష్ఠి యింటికిఁ బోయెను. అటనున్న ద్వారపాలకులను బ్రశ్నించెను. వారు, “ అయ్యా ! మీకు రావలసిన పైకమును శ్రేష్ఠిగారు తమభవనము నందుంచిరి. అపుడామె దానికొక కక్కడకుఁ బోయినది. తోడనే యాభవనమునందు భయంకరములయిన మంటలెగసినవి. ఆవృత్తాంత మాలకించి శ్రేష్ఠిగారు విచారించి, ఆవిచారమునహింసజాలక, కర్పూర ద్వీపమునకు వెళ్లిరి. ” అనిచెప్పిరి. ఆపలుకులు, పాపము ! పురూరవుని చెవులకు ములుకులయినవి. ఆతఁడు కృంగిపోవుచున్న హృదయభార ముతో మాటుమాటాడక వెంటనే గృహమునకు మరలెను. “ హా !

పరిమేశ్వరా! ఇదేమి మాయ! ఇదేమి కష్టము! కలయందయినఁ బరుల కపకృతి సలిపియెఱుంగని నాకేల నీయగచాట్లు! రాజ్యము పోయినది! సుఖములు దూరమయినవి! కూలిచేసికొని బ్రదుకు దుర్గతి దాపురించినది. ఇన్నిటికీ దలయొగ్గి నిన్ను నమ్మకొనియుండఁగా నీ విపత్తేమి? కటకటా! భార్యలేసి బ్రదుకు వ్యర్థముకదా! క్షణ మాత్రమయిన నన్ను విడిచియుండఁజాలని నాయర్థాంగి నెడఁబాసి నేనెట్లు జీవింపఁగలను? “అమ్మా!” యని మాటిమాటికీ బిలుచు నీబిడ్డల కేమి సమాధానమియఁగలను?” అనియిట్లు తద్దయుం బెద్దప్రొద్దు ఆతఁడు చింతించి చింతించి, కడకు ధైర్యమువలంబించి, బిడ్డల నిరువురను రెండుభుజములమీఁదఁ గూరుచుండఁ బెట్టుకొని తన భార్యనుగఁతించి విలపించుచు, మనస్థైర్యములేమి, అరణ్యమార్గమును బట్టి బహుదూరము పోయెను అంతలో శనై శ్చరుని ప్రభావమువలన మార్గమధ్యమందున్న యొకనది వెల్లివిరిసి దుస్తరమైయుండెను. పురూ రివుఁ డాభయంకర ప్రవాహమునుజూచి, హా! నతిని విడిచి బ్రతు కుటకంటె నిందుఁబడి మరణించుట మేలుగదా!” యనుకొనెను. కాని కన్నబిడ్డల మోము గాంచినంతనే కడుపు నీరయినది. ఆతఁడు మరణోద్యోగము నుండి చిత్తమును మరల్చి, సదినిదాటి యావలకుఁ బోవలయునని తలంచెను. కాని బిడ్డల నిరువుర నొకే పర్యాయము సదిని దాటింపఁజేయుట కష్టమని యాతఁడు తెలిసికొనెను. అందువలన నొక బిడ్డని నదియొడ్డుననున్న వృక్షమునకు లతచేత బంధించి రెండవబిడ్డని నెత్తుకొని యాతఁడు సదిని దాటుచుండెను. శనై శ్చరుని ప్రభావము వలన నదీజల మొక్కుమ్మడిని పొంగిపోయినది; పురూరపుండెట్టులో యతికష్టముమీఁద నాబిడ్డని ఆవలి యొడ్డునకుఁజేర్చి యందున్న యొక చెట్టునకు లతచేఁగట్టి, మగిడి రెండవబిడ్డని దెచ్చుటకు సదిని దాటుచు

డెను. అంతలో నదీజలము పెల్లువెల్లి విరిసినది ; ఆతఁడా ప్రవాహమునఁబడి దైవపట్టణ మనఁబడు నగరమునకుఁ గొట్టుకొనిపోయెను ; అనగర సామీప్యమునఁగల బయళ్ళలో గొట్టెలను మేఘుచున్న గొల్లలు, నదీజలములం దెవ్వఁడో కొట్టుకొని పోవుచున్నాఁడని చూచి తెలిసికొని, వెంటనే తెప్పలమీఁదవచ్చి, పురూరవుని బయటకుఁదీసిరి. ఆనుందర సుకుమారశరీరుఁడు సృహదప్పి పడియూండెను. ఆతనికిఁ జైతన్యము గలుగుటకుఁ దగిన యుష్ణోపచారము లొనరించి, “ ఓయీ ! నీవెవ్వఁడవు ? నీరూపలక్షణాదులం బరికింపఁగా గొప్పయింటివాఁడవుగా గన్పట్టుచున్నావు ? ఈనదీప్రవాహము నందెట్లుపడితివి ? నీవృత్తాంతము నెఱిగింపుమ ” ని గొల్లలు పురూరవునిఁ బ్రశ్నించిరి. “ నేను ప్రతిష్ఠాన నగరాధీశుఁడగు పురూరవుని యాస్థానమునందలి పెంపుడు గొట్టెలను మేఘుచుండువాఁడను ; నన్ను ఆనందకోనుఁడని యెల్లరుచు బిలుచుచుందురు ; అన్నలారా ! నేను మేఘుచున్న గొట్టెలు ఈనదీజలములం బట్టి కొట్టుకొనిపోఁగా వానిని వెదకవలయునని వచ్చి యీయవస్థకుఁ బాల్పడితిని ; మీరు నాకుఁ బ్రాణదాన మొనఁగించితిరి. నేనా జన్మాంతము మీయెడఁ గృతజ్ఞుఁడనై యుందును. ” అని పురూరవుండు బదులు చెప్పెను ; ఆతని ధోరణికి గొల్ల లెల్లరును హర్షించిరి ; ఒక కంబళిని గొన్ని క్రొత్త బట్టలనుదెచ్చి కట్టుకొమ్మని యిచ్చిరి. గొల్ల తేఁడు పురూరవునిఁ దన గృహమునకుఁ దోడ్కొనిపోయి వంటకములకు వలయు పదార్థము లిచ్చెను ; నివసించుట కొక యిల్లిచ్చెను. “ ఆనందకోనుఁడా ! నీవు గొట్టెపిల్లలను బెంచుచు, సుఖముగా నిందుండి కాలక్షేపము నేయుము ; నీకన్నవశ్రుములకుఁ గొదువయుండదు. ” అనెను ; భార్యాపుత్రుల నెడబాసినందులకుఁ గలిగిన దుఃఖ మగ్గలమయినను, దానిని వ్యక్తము నేయకుండఁ బురూరవుండా గొల్లఁడు చెప్పినచొప్పున మనుచుండెను.

—• పురూరవుని నుతుల వృత్తాంతము. —

ఓ ధర్మరాజా ! వినుము. చెట్లకు లతలచే బంధింపఁబడిన బిడ్డలను పెరుగు అమ్ముకొనుటకుఁ బారుగూరికిఁ బోవుచున్న యొక గొల్లస్త్రీ చూచెను ; ఆమెకు విశేషభాగ్యమున్నది ; కాని సంతానములేదు. పదియాలు కళలతో భాసిల్లు చంద్రునిసైతము ధిక్కరింపఁజాలు ముద్దుమోములతో మురిపెము గూర్చుచున్న బిడ్డల నిద్దఱను నది కిరువైపులనుజూచి, అమితానందమొంది, “ ఆహా ! ఈకసిగందుల నీనిర్జనప్రదేశమునందు విడిచిపోయిన వారెవ్వరు ? వీరిని నేనింటికిఁ గొనిపోయెదను ; దాటిలో నెవరయిన నెదురుపడి, వీరు తమ బిడ్డలని చెప్పినచో వారి కిచ్చివై చెదను. ” అనుకొని వారిని దన గంపలోఁ గూర్చుండఁబెట్టుకొని గృహమునకుఁ గొంపోయెను. నాఁడు మొదలొకని యాగొల్లది బిడ్డల నిరువురను మిక్కుటమగు మక్కువతోఁబెంచుచు, వారి కేకారంతయుఁ గలుగకుండ సాకుచుండెను ; వారును శుక్లపక్షమునందలి చందురుని చందమున దినదినప్రవర్ధమాను లగుచుండిరి. వారి కయిదేండ్ల ప్రాయము పైఁబడినది. “ నాయనలారా ! మన యింటనున్న మేకపిల్లలను మీరు పెంచుచుండుఁడ ” ని గొల్లపడుచు వారితోఁజెప్పి యొక కట్టను జేతికియఁబోవఁగా, వారు దానిని ముట్టుకొనక గృహమునందున్న కత్తులను బట్టుకొని వానిని మేపుచుండిరి. ఆచిత్రమును గొల్లదిచూచి యాశ్చర్యమొందెను. “ జౌరా ! వీరు సామాన్యుల బిడ్డలుగారు. దేశమును బాలించు సుక్షత్రియుల గర్భములం దుద్భవించిరనుట నిక్కము. కాకపోయినయెడల నిండాఱ నయిదేండ్లప్రాయమయిన లేకున్నను, కత్తులనే వీరు ధరింపనేల ? తగిన గురువు నాశ్రయించి, వీరికి క్షత్రియోచితములగు విద్యలు నేర్పించుట అవసరము. ” అనుకొని యామె వారి కుచ్చిష్టమునుబెట్టక, మిగుల గారాబముతో బెంచుచు, ధన్వద్వా పాండిత్యము విశేషముగానున్న గురువు నన్వే

పించి, విద్యాభ్యాసముకొఱకు వారి నొప్పగించెను. ఆబాలురును సమానరూపచేళావలస సంపత్తితో వెలుగొందుచు, మన్మథుని, సూర్యుని, అగ్నిని, అందముచేతను, తేజస్సుచేతను, కాంతిచేతను డీలువలచుచు నచిరకాలములోనే ధనుర్విద్యయందు నిరుపమాన వైశద్యము నలవలచుకొనిరి ; కత్తిసాము, గుట్టపుస్వారి మున్నగువాని నందొకరి కొకరీడు దీయకుండిరి. ఆబాలుర ప్రతిభావిశేషములను గన్నులాఱఁ గాంచుచున్న గొల్లది, తాను గతజన్మంబున నేదమో పుణ్యకర్మ నాచరించితి ననియుఁ దన్ములముననే దేవీప్రమానముగా వెలుగొందు నాక్షత్రియ బాలురను బెంచుభాగ్యము దనకుఁ గలిగినవనియుఁ దలంచి సంతోషించుచుండెను

— శనైశ్చరుఁడు పురూరపునియందుఁ జొరత్వమారోపించుట —

అట దైవపట్టణమునందున్న గొల్లతేనకడ గొట్టెల కాపరిగా నున్న పురూరవ మహారాజు, శనైశ్చరుని ప్రభావమును మెచ్చుకొని, “స్వామీ! నాకీ కష్టము లెప్పుడు గట్టెక్కును? నాయాలు బిడ్డలు సజీవులయి యుండిరా? వారిని మరల నేనీకన్నులతోఁ జూడఁగలనా?” అని విచారించుచు నొక దినమున గొట్టెపిల్లలను దోలుకొని సమీప మందున్న సీమకుఁ బోయెను. ఒక్కచో గొలి పలికినది. అదివిని రాజు— “అయ్యయ్యో! గొలి పలుకుచున్నదే! యీ నచ్చిన యాపదలు చాలవా! ఇంకను రావలసిన గూపదలున్నవా? భార్య నెడఁబాసితిని ; తుదకు గొట్టెల కాపరినై గొల్లలిచ్చు పదార్థములచే బొట్టను నోముకొనుచున్నాను ; ఇన్ని సంకటములు గల్పించినందులుకాదేవ దేవుని కిసుమంత యయినను జాలి కలుగక పోయెఁగదా

కానిమ్ము. రానున్న యాపదనుగుఱించి విచారింపనేల? సర్వమున కాజగదీశ్వరుఁడే కలఁడు ; నేను విచారించినంత మాత్రాన రానున్న

దెప్పరము తప్పదు. ” అని తలంచి, తన మనస్సు కుదుట పఱచుకొని, గొట్టెలను దోలుకొని గృహమునకు మరలెను ; అంతలో రాత్రియయినది ; పురూరపుడు భోజనముచేసి నిద్రించెను. నాటిరాత్రి యాతని యందుఁ జోరత్వమారోపించి, గొల్ల పల్లెలో నాతనిని జోరునిగా నిరూపించి ప్రకటింపవలెనని శస్త్రశ్చరుడు తలంచెను. అట్టి తలంపుతో నాతఁడు మాటువేషముతో నానగరమును బాలించు రాజుగారి యతః పురమునఁ బ్రవేశించెను. రాజుగారి ప్రియపత్నియొక్క శయనాగారముంజొచ్చి, యామె ధరించుకొనెడి అమూల్య భరణములను దొంగిలించుకొని పాటివచ్చి, ఆనంద కోనుడను పేరుతో వ్యవహరింపఁబడుచున్న పురూరపుని యింటికివచ్చి యాతని ప్రక్కనే యానగలమూటనుంచి యంతర్హితుడయ్యెను ; అంతఃపురమున దొంగదూతెనన్న కలకల ముప్పతిల్లుటయు నప్పటికే కొందఱురాజభటులు దొంగను వెన్నాడుటయు జరిగినది. వారు పురూరపుని యింటఁజొరఁబడిరి. వానిప్రక్కనున్న నగలమూటను జూచిరి. “ బేరా ! ఏఁడెంతటి మాయలాఁడు ! రాజాంతఃపురమునఁ బ్రవేశించి, నగలమూట నపహరించుకొనివచ్చి చెంతనుంచుకొని నేమియు నెఱుంగనివానివలె నిద్రవోవుచున్నాఁడు. ” అని యారాజభటులు నిద్రాముద్రితుడై యున్న పురూరపుని మేల్కొలిపి, పలువిధములగు దుర్భాషలాడి రాజ సమ్ముఖమునకుఁ దోడ్కొనిపోయిరి. ఆతనిఁదోడ్కొని యా భటులు రాజసీధినిఁబడి పోవుచున్నపుడు పేరు లరసి పలువిధములఁ జెప్పుకొనఁ దొడంగిరి. “ అయ్యయ్యో ! ఇదేమి కర్మము ! అనుప మానమగు సౌందర్యముతోను, తేజస్సుతోను ప్రకాశించుచున్న యీతఁడు చోరుఁడెట్లగును ? అని కొందఱును, “ ఏమో ! దొంగయు మానవ మాత్రుడేకదా ! రూపమునుబట్టి స్వభావమును, మంచి చెడ్డలను నిర్ణయింపఁగూడద ” ఁ కొందఱును, “ ఈతనిం జూచుటతోనే స్త్రీలు మోహ వివశలగ

దుర" ని కొందఱును, " ఈతఁడెవ్వఁడో మహాపురుషుఁడు ! కాలవై ప
 రీత్యమువలనఁ గష్టదశకు వచ్చినాఁడ" ని కొందఱును, అబ్బా ! నిర్భయ
 ముగా నంతఃపురముం బ్రవేశించి యాభరణముల నపహరించివాఁడా !
 వీఁడెట్టి శిక్షకయినను బాత్తుఁడే" యని కొందఱును, ఈ ప్రకారము
 స్త్రీ పురుషు లెల్లరు ననేక విధములఁ జెప్పికొనిరి. రాజభటులు,
 మంత్రీ పురోహిత దండనాథ సామంత వందిమాగధ పరిజనములతో
 నిండుకొలువున్న రాజసమ్ముఖమునకుఁ బురూరవునిఁ దీసికొనివెళ్ళి,
 చేతులుమోడ్చి, " మహాప్రభూ ! గతరాత్రి అంతఃపురమునం
 దాభరణముల నపహరించిన చోరుఁడు వీఁడే ! వీనిని బట్టి తెచ్చితి
 మ" నిరి. ఆపలుకులాలకించి సభయందున్న వారెల్లరును ఆశ్చర్య
 మొందిరి. " ఆహా ! ఈతఁడు చోరుఁడెట్లగును ? కిరీటధారణ చిహ్న
 ములును, భుజకీర్తుల చిహ్నములును విస్పష్టముగా వీని మేనఁగనబడు
 చున్నవి. వీని రూపలక్షణాదులంబట్టి చూడఁగా, దురదృష్ట వశమునఁ
 బద్రాశ్రమ్యుఁడయిన సార్వభౌమునివలెఁ గనఁబడు చున్నవాఁడు.
 ఈ తేజస్సంపన్నుఁడు చౌర్యమునకుఁ గడంగెననుమాట విశ్వసనీయము
 గాదు. " అని యెల్లరు ననుకొనిరి. గద్దెయ నధిష్టించియున్నరాజు తన
 భృత్యుల నుద్దేశించి, " సేవకులారా ! గతరాత్రి మన యంతఃపురిలో
 నాభరణముల నపహరించినవాఁడు వీఁడేయని చెప్పుచున్నారు ;
 మీ మాటలు నమ్మఁదగినవా ; చోరుని మోమునఁ గనబడులక్షణము
 లేవియు, వీనియందుఁ గనఁబడుటలేదు. మీఁదు మిక్కిలి మహాపురు
 షునివలెఁ దోచుచున్నాఁడు. చోరునిబట్టి యొప్పగింపకున్న మీకు
 దండన లభించునుగదాయన్న భయముతో నిర్దోషియగు వీనిని నిర్హేతు
 కముగాఁబట్టి తీసికొనివచ్చినారా ? " అని ప్రశ్నించెను. " మహా
 ప్రభూ ! మా మాటలు నమ్ముఁడు. ముమ్మాటికిని వీఁడేదొంగ !
 వీఁడేదొంగ ! సందేహింపఁబనిలేదు. దొంగ కాకున్నచో వీనియొద్ద

నగలమూట యెందుకుండును ; ” అని రాజభటులు మాటువలికిరి. అప్పటికిని రాజునకు విశ్వాసము కుదురలేదు. అతఁడు పురూరవునిఁ జూచి, “ ఓయీ ! వీరు, నీవు దొంగతనముచేసితివని చెప్పుచున్నారు ; అపహరింపఁబడిన నగలమూటపైతము నీకడనున్నది. ఇందులకు నీ వేమందువు ” అనెను. అప్పుడు మహాజ్ఞానియగు పురూరవుండు దనలోఁ దాను— “ నే నిప్పుడు దొంగతనము చేయలేదని చెప్పినను శిక్షా విముక్తిని బడయలేను. ఈయవస్థ శనై శ్చరుని సంకల్పము ; దీనిం దప్పించుట కేరికిని శక్యముగాదు. కాఁబట్టి యంగీకరించి యనుభవింపఁ దగిన కష్టములకు సిద్ధపడుటయే మంచిది. ” అని నిశ్చయించుకొని, సవినయముగ, “ రాజా ! అపరాధియు సపహృదమగు నాస్తియు మీకుఁజిక్కఁగా వేతే ప్రశ్నింపనేల ? నేనే హర్తను. మీయిచ్చ వచ్చినమచ్చున నన్ను శిక్షింపుఁడ ” నెను. రాజింక నేమిచేయఁగలఁడు ; న్యాయాధి పతులతో, “ వీనికి శాస్త్రసమ్మతమగు శిక్షను నిర్ణయింపుడ ” నెను. వారు గ్రంథావలోకన మొనరించి, “ దొంగతనమున కొకకాలు నొక చేయియు ఖండించుటయే శిక్ష ” యనిరి. రాజు అధికార పత్రమును మంత్రి వ్రాయఁగా దానిమీఁదఁ దన ముద్రనువైచి, రాజభటులఁ జేతికిచ్చెను. రాజభటులు దాని నందికొని వధ్యస్థలము నకుఁ బురూరవునిఁ దీసికొని పోయిరి. పురూరవుండు నిశ్చలచిత్తముతో శిక్షానుభవమున కెదురు చూచుచుండెను. వారాతని వామహస్తమును, వామపాదమును ఖండించిపోయిరి. దేహమంతయుఁ బురూరవునకు రక్తసిక్త మయినది ; బాధ అధికమయినది ; దాహము కలిగినది. కాని యటఁ బిలిచినఁ బలుకువారుగాని, సానుభూతిని జూపువారుగాని, సహాయము చేయువారుగాని యొక్కరును లేరు. “ హా ! పరమేశ్వరా ! నీవు భక్తవత్సల బిరుదాంకితుఁడవయ్య నార్తత్రాణ పరాయణుండవయ్య నీ భక్తుఁడనగు నన్నీరీతిని బాధింపఁదగునా ! ఆలుబిడ్డలం గోలు

పోయి, రాజ్యముం గోలుపోయి, సకల సౌఖ్యములు గోలుపోయి, తుదకు హస్తఖండనమునకును, పాద ఖండనమునకునుగూడ గుఱియయి తినిగదా ! ఇంతటి దారుణశిక్షను నాకేల విధించితివి ? నేను నీకేమి యపకారముచేసితిని ? నీభక్తులగు సాధువులను దూషించితివా ? నీయాలయములఁ గూల్చితివా ? నీకొఱకు వ్యయము కాఁదగినసాము నన్యాయ క్రాంత మొనరించితివా ? భగవంతా ! ఎన్నఁడు నసత్యమాడి యెఱుంగను. పరుల కపకారము మనస్సుచేతఁగాని, వాక్కుచేతఁగాని, కాయముచేతఁగాని చేసి యెఱుంగను ; షడ్గుణములకుఁ జిక్కి యెఱుంగను ; నీతి పథమును దప్పియెఱుంగను. అట్టిచో నాకీ శిక్ష నేల విధించితివి తండ్రి ! ” అని యా పురూరవ మహారాజు చెంతనున్న బాడ మీఁదఁ బరుండి భగవంతుని ధ్యానించు చుండెను. బాధోద్రేకము సైపఁజాలక యాతఁడు కొంతసేపు మూర్ఛితుడయ్యెను. తరువాత నల్లనల్లనవీచు పిల్లగాలులు సోకఁగాఁ దెప్పరిల్లి, విచారించిన లాభము లేదనుకొని, విధివిధానము అనుల్లంఘి నీయమగుటచేత ధైర్యమువలంబించి, మనస్సులో సరస్వతీదేవిని స్మరించెను. సరస్వతీదేవి ముక్కులేని యాడుదానివలెఁ జేతనొక్క నిమ్మపండు, తెల్లని గుడ్డయు, తెల్ల పాత్రయు - వీనిని బట్టుకొని పురూరవుని చెంతకువచ్చి నిలుచుండెను. ఆతఁడామెను గుఱుతించి, “ ధన్యోస్మి ! ధన్యోస్మి ! తల్లీ ! నీవీ వేషముతో వచ్చిన మాత్రాన నీ నిజరూపమునాకు మఱుఁగువడునా ? నేను నీ భక్తుడను. నిన్ను హృదయమునందు ధ్యానించితిని. నీవు దయార్ద్రుని తల్లివు. నాయందుఁ బ్రసన్నురాలవై నన్నుఁగాపాడ వచ్చితివి ; రమ్ము. నాబాధను నివారింపుము. ” అనెను. సరస్వతీదేవి యాతని గాయములకుఁ గట్టు గట్టి, యాకలిదప్పిక లడంగుటకు దివ్య మృతము నొసంగి, “ వత్సా ! నీవు తలంచినట్లునేను సరస్వతినే యగుదును. గతకాలమందొనరించిన పాపమువలన నాముక్కు కోతవడుట

చేత ముక్కిడినై నేను నీకుఁ గప్పబడువాను. నీవు నాపుత్రుడవు ; నావలనఁ గావలసిన యుపకారమంతయును నీవు పొందగలవు. చిత్తసంక్షోభమును విడుపుము. ఇదియంతయు శనై శ్చగుని ప్రభావము. నీకు దుర్యశప్రాప్తి కలుగఁజేయుట కాణఁడికు తంత్రమును బన్నినాఁడు. నీవు పదభ్రష్టుడవగుటకును, ఆలుబిడ్డల నెడఁబాయుటకును, రాజవంశన మనుభవించుటకును, నీచముగ బ్రదుకుచుంటుకును, ఆకలిపురుషుని మహిమయేకదా హేతువులు ! కాలు సేతులు ఖండింపఁబడినందులకు సంతాపమును బొందకుము. ఏలనందువా, వినుము. సరస్వతీదేవినగు నాకుముక్కు కొఱఁతవడినది. లోకబాంధవుడగు సూర్యునకుఁబల్లువిరిగినవి ; చంద్రునకుఁ గళలు తగ్గినవి ! దక్షునకుఁ దల యెగిరినది ; శుక్రునకు నేత్రము పొడువఁబడినది ; ఇదే విధమున వేల్పులెందఱో పరాభవమును బొందిరి. దైవసంకల్పము వైఱయినపుడు ఏమిచేయఁదగును ; బ్రహ్మ వ్రాసిన వ్రాతను నమ్ముసేయుట కేరికి శక్యము ; ఏప్రాణి యేకాలమున కే దుర్దశ ననుభవింపవలయునని యీశ్వరుడ సంగల్పించునో, ఆప్రాణి దాని ననుభవింపక తప్పదు. ” అని యాతని నోదార్చెను. పురూరవుండు సరస్వతీదేవికి భక్తిపూర్వక ప్రణామ మాచరించి, “ జననీ ! నీ నిర్హేతుక జాయమాసకరుణా కటాక్ష వీక్షణములకే నెంతయు సంతసించితిని ; నీకు నే నెల్లవేళలయందుఁ గృతజ్ఞుడనై యుందును. కాని చోరుడన్న దుష్కీర్తి పోవుటకును, ఖండితములయిన కాలుచేతులు మరల వచ్చుటకును దగిన వెరవున్నదో లేదో నాకెఱిగింపుము. ” అనెను. అనఁగా సరస్వతియిట్లు మాఱువఱకెను. “ వత్సా ! దుర్యశము పోవునాయని. నీవు నన్నడుగ నక్కఱలేదు. విజ్ఞానసంపన్నుడవగునీకుఁ దెలియని విషయమేమున్నది ? ఖండితములయిన కాలుసేతులు మరల నీకు వచ్చును ; నీయాలు బిడ్డలన నీవు కలిసికొని సుఖింతువు ; నీరాజ్యమును నీవు మరలఁ బొందఁగలవు

కాని యీపనులన్నియును జరుగుట కింకను గొంతకాలము పట్టును. అంతవఱకు నీనిట్టులే యుండనలయును. అనుదిన మేను నీకాహారపదార్థాదులఁగొని తెచ్చియిచ్చెదను. ” కృపా ప్రపూర్ణయై సరస్వతి యి కిన పలుకులకుఁ బూరూరవుండు కర్మము హర్షించెను ; నాఁడుమొదలు కొని ముప్పొద్దులందు సరస్వతి వానికి వేళకు దివ్యమృతమును ద్రాగుటకును, దివ్యాన్నమును భుజించుటకును, దెచ్చియిచ్చుచుండెను. ఇట్లు కొన్నిదినములు గడచినవి. ఒక్కనాఁడా దైవపట్టణమునందున్న సరదేశి కావలియను వర్తకుశిఖామణి యంతకుఁ గొన్నియేండ్లకు బూర్వము సరకులతో విదేశములకుఁబోయిన యోడ కనుపింపక, ఆనాఁడే సురక్షితగతిని గనుపించుటచేత నెంతయు నానందించి, పేద నాదలకు దానధర్మములు సేయఁదలఁచి బయలుదేరెను. ఆతఁడు పురూరవుఁడున్న దాటిని బోవుచుండెను. అనమయమునందా వర్తకునితో నున్నవారు, “ సెట్టిగారూ ! ఈస్థలమునకు సమీపమునందేయొక చోరుని కాలుసేతులు ఖండింపఁబడినవి. ఆతఁడంతఃపురముం బ్రవేశించి, నగలు దొంగిలించెనని రాజభటులు చెప్పుచున్నారు ! కాని యాతని ముఖవర్చస్సునుబట్టి చూచినను, శరీర శోభను దిలకించినను, కన్నుల కాంతిని గనుఁగొన్నను, ఆతఁడు దొంగతనము చేయనివాఁడనుట మాత్రమేకాక, ఉత్తమవంశ సంజాతుఁడగు మహాపురుషుఁడనియును విస్పష్టము కాగలదు. ” అనెను. “ శివాశివా ! ఆతఁడెవ్వఁడో మహానుభావుఁడై యుండును ! అనవసరముగా, అన్యాయముగా రాజదండనకు గుఱియై యుండనచ్చును ; వానిని నేను చూచివచ్చెదను. ” అని యాపరదేశి కావలిసెట్టి తనతోనున్న పరిజనులను బంపివై చితానొక్కరుఁడే పురూరవుండున్న స్థలమునకుఁ బోయెను. సూర్యునివలె ననమాన తేజోవిరాజితుండై దివ్యమంగళ నిగ్రహముతో వెలయుచున్న పురూరవునిఁగాంచి యాసెట్టి విస్మయ ముండెను ; మఱియు నాతఁ

దేవ్వఁడో మహానుభావుఁడనియుఁ దివ్య పురుషుఁడనియు నే శాపంబు
 కతంబుననో యట్టి యసహాయ స్థితియందుండి బాధపడుచుండెననియుఁ
 దలంచి, డాసి, ప్రక్కనే కూరుచుండి, తన్నెఱిగించుకొని, సంభాష
 ణమున కపక్రమించెను. పరదేశి సామ్య స్వభావము గలవాఁడగుట
 చేతఁ బురూరవుండాతని నై జమును గినిపెట్టి యతనితో సగౌరవముగా
 మాటలాడుచుండెను ; అంతలో భోజనకాల మాసన్నమయినది ;
 సరస్వతి యథాప్రకారము దివ్యామృతమునుఁ ఆహార పదా
 ర్థాదులను, ఒక గంపలోఁబెట్టి పట్టుకొనివచ్చి పురూరవుని మ్రోలఁ
 బెట్టెను. ఆ జగజ్జనని జూచుసరికి సెట్టి కాశ్చర్య ముదయించినది.
 ఆతఁడు పురూరవునిఁజూచి “ అయ్యా ! ఈచిన్నది యెవ్వరు ? ఈమె
 నిదివఱ కెన్నఁడును నీ పట్టణమునందు నేనుచూచియుండలేదు.
 మఱియొక విశేషము ! ఈమె సామాన్యమానవ స్త్రీ వలెఁ
 దోచుటలేదు ; త్రి మూర్తుల భార్యలలో నొక్కతె వలెఁ
 గన్పట్టుచున్నది. నాయొద్ద దాపరికముంచక, యదార్థము నచించి నన్ను
 నుగ్రహింపుఁడు. ” అనెను. పురూరవుండు సత్యము చెప్పెను.
 తోడనే సరదేశి సరస్వతీదేవియొక్క పాదపద్మములపై వ్రాలి, “ తల్లీ !
 జగజ్జననీ ! పాహిమాం. పాహిమాం.. రక్షింపుము—రక్షింపుము.
 ఈపుణ్యపురుషుని యనుగ్రహమువలన నమరదుర్లభంబయిన త్వదీయ
 దర్శనభాగ్యము నాకు లభించినది. నేటితో నాపాపములు పోయినవి. ”
 అని పలువిధముల స్తుతించెను. స్తుతించి మిన్నకొనలేదు. “ అమ్మా !
 నీకలరూపు నెఱిగి ధన్యాత్ముఁడ నయితిని. కాని యీపుణ్యపురుషుఁ
 డెవ్వఁడు ? ఈతం డెంతటి ఘనుఁడుగాకున్న వీనికి నీవాహారపదార్థము
 లం గొనితెత్తువు ? ఇట్టి పూజ్యుఁడు చోరుఁడన్న దుష్కీర్తికిఁ బొల్ల
 డుటయేల ? కాలుసేతులం గోల్పోవుటేల ? ఈతని నుపవిత్ర చరిత్ర
 మును నాకు సమగ్రముగా వినిపింపుము. ” అని యాతఁడా నలుమె

గంబుల వేల్పుసానిని అడిగెను. ఆమెయు మందహాసాంచిత వదనారవిం
వయై, “సెట్టి! ఈతఁడు సామాన్యమానవుఁడు కాఁడు. విధివై పరీత్య
మువలన నీయగచాట్ల ననుభవించుచున్నాఁడు; కాని యీతని చరిత్ర
మిప్పుడు చెప్పుటకు వీలులేనిది; ఈతఁ డెవ్వఁడో, ఈతని వృత్తాంత
మెట్టిదో, గుణగణాదు లెట్టివో, స్థితిగతు లెట్టివో తెలిసికొనవలెనన్న
నింక మూడేండ్లు గడువవలయును. అంతవరకు నితఁడీ బాధల ననుభ
వింపకతప్పదు. ఈతని యాకలి దప్పికలు తీయుటకుఁగాను నేనీ వేష
ముతోఁ బ్రతిదినము దివ్యాన్నమును, దివ్యామృతమును, ఆహారపదార్థ
ములను గొనితెచ్చిపెట్టుచుందును” అనెను. “అమ్మా! ఈపూ
జ్యున కిడుచున్న యాహారపదార్థములలోఁ గొంచెము నాకుఁ బెట్టుమా”
యని పరదేశి సరస్వతి నడిగెను. నమూర్ద్రచిత్తయగు నామె లేదనక
వాని యభిమత మీదేర్చి, పురూరవునికడ సెలవుఁ గైకొని యదృశ్యు
రాలయ్యెను. తరువాత పరదేశి ముప్రొద్దులందుఁ బురూరవుని విడువక
ఆతనియొద్దనే కూరుచుండి యిష్టాగోష్ఠి నెఱపుచుండెను. అంత నొక్క
దినమున నుపమహర్షి యాతావునకు విచ్చేసెను; ఆతఁడు పురూరవుని
వృత్తాంతమును దివ్యదృష్టివలనఁ జెలిసికొనెను. పురూరవుని ప్రార్థన
నంగీకరించి యందున శిలావేదికయందాసీనుఁడై, “రాజా! ఆపద
లందు ధైర్యమనలంబింపవలయును. నీకష్టములు నాకవగతములయినవి.
ఇదియంతయును శనైశ్చరుని ప్రభావము; నీవు చిత్తశాంతిని గుడు
ర్చుకొనుము. కష్టము లెన్నటికిని గాపురముఁడవు; వెన్నెలకుఁబిమ్మట
చీకటియును, చీకటికిఁ బిమ్మట వెన్నెలయును వచ్చుచుండుట మన
మెఱింగిన విషయమేకదా! కాలము వక్రగతిం జెందినచో నోడలు
బండ్లగును; అది సక్రమగతిం బొందెనా, బండ్లొడలగును; కాఁబట్టి
కష్టమొదవఁగా సంతోషించుటయు, దుఃఖము సంప్రాప్తింపఁగా నిచా
రించుటయుఁ బ్రాజ్ఞుని లక్షణములుగావు. ప్రాజ్ఞుడవగు నీకుఁ జెప్ప

వలసిన దేమున్నది ? ” అనెను. అంతలో సరస్వతీః దేవి దివ్యాన్నమును దివ్యామృతమును, ఆహారపదార్థాదులను దెచ్చి పురూరవుని మ్రోలఁ బెట్టెను. ఉపమహర్షి యామె నవలొకించినంతనే భక్తితో సాష్టాంగ నమస్కార మాచరించెను. “తల్లీ ! నేడు నేను ధన్యుఁడ నయితిని; సురబృందములకయిన సులభముగాఁ గానరాని త్వదీయ దివ్యసందర్శన భాగ్యము నాకొదవినది. నాయదృష్టము నేమని పొగడవచ్చును ? ” అనెను. పిమ్మట సరస్వతి నిందుమనముతో నామహర్షి నాశీర్వాదించి, తనపని ముగిసినంతనే దేవలోకమునకుఁ బోయెను. ఉపమహర్షియుఁ బురూరవునికడ సెలవుఁగైకొని నిజేచ్ఛంబోవుచుఁ బోవుచు, గొల్లపడు చున్న గ్రామమునకు విచ్చేసెను. అందొక విశాలప్రదేశమునఁ బురూరవుని కుమారు లిరువురును దమకుఁగల శరప్రయోగనైపుణ్యమును బ్రకటించుచుండిరి. ఉపమహర్షి తన దివ్యదృష్టివలన వారి వృత్తాంత మంతయు నాలకించి వారితోఁగూడ వారు పెరుగుచున్న గొల్లదాని యింటికి వెళ్ళెను. గొల్లది యామునీంద్రునకు నమస్కరించి యుచితము లయిన పూజావిధానములచేఁ బరితుష్టహృదయం గావించెను. ఆతఁ డామితో, “అమ్మా ! ఈబాలుర ముఖవర్చస్సునుబట్టి చూచినను వీరు సుక్షుత్రియ సంశ సంచాతులవలెఁ దోచుచున్నారు ; కాబట్టి వీరికి క్షుత్రియోచితములగు సమస్త విద్యలను నేర్పింపవలయును ; మఱియు నుపనయనాది కర్మములు చేయింపవలయును. ” అనెను. అనినంతనే గొల్లపడుచు తన బొక్కనమునందలి రొక్కము కొంతగొని వచ్చి, మహర్షి హస్తములందుంచి, “దేవా ! ఈకుమారుల విద్యా బుద్ధులను గఱపి, విధ్యుక్తక్రియలునల్పి, విజ్ఞానవంతులుగాఁజేయు భారము మీయది అనెను. ఉపమహర్షి యాద్రవ్యమును గైకొని దానితో నాబాలకుల కుపనయనాదులు గావించెను ; మఱియు నఱు వది నాలుగు విద్యలయందును వారిని బ్రవీణులుగాఁ జేసెను ; సకల

ధర్మశాస్త్రములను సమగ్రముగా బోధించెను; వారొక్క దినమున నాచార్యోత్తముఁడగు నుపమహర్షికి మ్రొక్కి, “ దేవా! మీరుమాకు మనుధర్మ శాస్త్రమును గరతలామలక మొనరించితిరికదా! భరతవర్షమును బాలించిన చక్రవర్తులలో నీశాస్త్రము ననుసరించిన మహానీయులెవ్వరయినఁగలరా? ” యని యడిగిరి. అందుల కుపమహర్షి, “ వత్సలారా! హరిశ్చంద్రుఁడు, నలుఁడు, పురూరవుఁడు మున్నగు మహిపతులు మనుధర్మశాస్త్రమునఁకుఁ జెప్పబడినచొప్పు తప్పకుండఁ బ్రజానురంజకముగా ధరాపాలన మొనరించిరి; వీరిలోఁ బురూరవుఁడు శనై శ్చరుని ప్రభావమువలన నిప్పుడు రాజ్యమును, ఆలుబిడ్డలను గోలుపోయి, అపనిందం బొంది, కాలుసేతులు ఖండింపఁబడినవాఁడై, తుదకా సరస్వతీదేవి యనుగ్రహమున సజీవుఁడై యున్నాఁడు. ” అనెను. ఆపలుకు లాలకించినంతనే యాబాలుర హృదయములందుఁ జెప్పుట కలవిగాని యావేదన ముదయించినది; ఆకస్మికముగా నప్రయత్నముగా వారి కన్నుల శ్రు పూరితము లయినవి. “ మహాత్మా! శనై శ్చరుఁ డంతటి పాషాణహృదయుఁడా? ధర్మపరాయణుఁడగు పురూరవ సార్వభౌమునంతటి హీనదశ కేఁగొని తెచ్చెను? జీవితాంతమువరకు నాతఁడా మహారాజు నట్టి నీచస్థితియందే యుంచునా? లేక సంరక్షించునా? భవిష్యత్కాలజ్ఞులగు మీరు మాకీ విషయములను సవిస్తరముగా నెఱిగింపుఁడు. ” అనిరి. “ వత్సలారా! శనై శ్చరుని ప్రాబల్యమింక మూఁడేడ్లును; పురూరవుండీ మూఁడేడ్ల కాలము సత్యంతదైన్యమునఁగుండును. పిమ్మట రాజ్యమును, ఆలుబిడ్డలను, ఖండితావయవములను బొంది హాయిగా సుఖంబుగా యనేక దివ్యాబ్దములు మహిపాలన మొనరించును. ” అని యుపమహర్షి పలికి తాను దీర్ఘయాత్రలు సేయఁబోవుచున్నానని యాబాలుర కెఱిగించి యాప్రదేశమునుండి బయలుదేరెను. ఓధర్మరాజా! వినుము. పిమ్మట

నాతఁడు నదులు, నదములు, పర్వతములు, మహారణ్యములు మున్నగు వానినెల్ల సందర్శించి, తుదకు జయప్రదాదేవిని మండసముతోఁగూడ విడిచిన సముద్రతీరమునకుఁ జేరుకొనెను. ఆతీరముననే నవకోటి నారాయణశ్రేష్ఠియు నొక భవనమును నిర్మించుకొని యందు నివసించుచుండెను. ఆతఁడా యుపమహర్షిని సముద్రతీరమునందు సందర్శించి యాతని పాదపద్మములకు మ్రొక్కి, “యోగీంద్రా! మీ రేయేదేశములను సందర్శించిరి? ఏయే నగరములు చూచితిరి? మీరు కనుగొన్న నగరములలోనెల్ల నెన్నికగన్న నగరమెయ్యది? మీరెఱింగిన రాజులలో ధర్మపరాయణుఁ డెవ్వఁడు? మీరు సర్వజ్ఞులరు; మీకెఱుకపడని విషయమేదియునుండదు. కాఁబట్టి యనుగ్రహించి, నాప్రశ్నలకు సమాధానమిండు.” అని వేడికొనెను. అంత నుపమహర్షి యిట్లు చెప్పెను. “ఓనవకోటి నారాయణసెట్టి! వినుము మేము చూచిన దేశముల సంఖ్యయు, మే మెఱింగిన రాజులసంఖ్యయు సహస్రాధీశముగ నుండును. మేము కనుగొన్న నగరములలోనెల్ల మనోహరమయినది ప్రతిష్ఠాన నగరము. అద్దానికిఁ బురూరవ సార్వభౌముఁ డధినేత. ఆపూజ్యుఁడు ధర్మపరాయణుఁడు; నిత్యసత్యవ్రతుఁడు. అయిననేమి? ఈనాఁడు శనైశ్చరుని మాయవలన రాజ్యమునుగోలుపోయినాఁడు; ఆలుబిడ్డలతోఁ బరదేశముల పాలయినాఁడు; మాఱువేషముతోఁ గూలీలకు లేఖకుఁడైనాఁడు; ఆయుద్యోగ నిర్వహణమునందే భార్యను గోలుపోయినాఁడు; చిత్తవైకల్యముతోఁ దన సుతుల నిరువుర నెత్తికొని వేఱుతావునకుఁ బోవుచుండగా మార్గమధ్యమందొక నది వెల్లువగొన్నది. ఆనదిని దాటఁబోయి యాతఁడు కొట్టుకొని పోయి, ధైవపట్టణమునందలి గొల్లలకు దొరకినాఁడు. వారాతని కాశ్రయమిచ్చి గొట్టెల కాపరిగా నియమించిరి; అంతలో మరల శనైశ్చరుని మాయవలననే యాతఁడు రాజదండనకు గుఱియై కాలుసేతులు

ఖండింపబడి, సరస్వతీదేవి కృపకుఁ బాత్రుఁడగుటచే జీవములతో నిలువఁబడియున్నాఁడు. బాలురు ఒక గొల్లదాని యింటఁ బెరుగుచున్నారు. పురూరవుండు భార్యపుత్రులతోఁ గలిసి, పోయినసామ్రాజ్యమునుబొంది సుఖించుట కింకను గడుపున్నది. అంతదనుక నాతఁడీ రీతిని గవ్వము లనుభవింపక తప్పదు. ” ఈపలుకులను మందసమునందున్న జయప్రదాదేవి యాలకించెను. “ హా ! పరమేశ్వరా ! ప్రాణనాథుని కాలు సేతులు ఖండింపబడినవన్న వార్త చెవులఁ బడినను, నామొండిగుండె బ్రద్దలుగాకున్నదేల ? అయ్యయ్యో ! ఆమహాత్ముని కిట్టి కష్టములా ? నీవు భక్తవత్సలుఁడవుగదా ! భక్తుడనుభవించుచున్న బాధలు కన్నులాఱఁ దిలకించుచు మిన్నకుండుటచితమా ? ” అని యామె భగవంతునిదూఱి పిమ్మట భర్తనుద్దేశించి, “ కటకటా ! కాంతుఁడా ! కూలికొఱకువచ్చి వలలోఁబడిన నాకొఱకీ వెంటగా విలపించితివోకదా ! నదీప్రవాహమునంబడి కొట్టుకొనిపోవునపుడు సహాయార్థ మేమిని కేకలిడితివోకదా ! కాలుసేతులు ఖండింపఁబడినప్పుడెంతబాధ ననుభవించితివోకదా ! ” యనుకొని బిడ్డలను, బ్రాణప్రియుని ఎడఁబాసి లోకమునుండి వేఱుపడి యామందసమునందు బంధింపఁబడి యున్నందులకుఁ దన యవస్థకుఁ దానే తద్దయు విచారించి, ముందెన్నటికయిన భర్త సందర్శనభాగ్యము లభించునన్న నుడిం దలపోసి దుఃఖమును దిగ్గమింగి మనస్థయిర్యమును గుదుర్చుకొనియుండెను. ఉపమహర్షియు నవకోటి నారాయణశ్రేష్ఠియొద్ద వీడ్కోలు వడసి నిజేచ్ఛంజనెను.

—* పుష్పాంజలి వృత్తాంతము. *—

పరదేశి కావలిసెట్టి సరస్వతీ సందర్శనప్రాప్తి నడసినప్పటినుండి యుఁ బురూరవుని యడుగులకు మడుగులొత్తుచు నాతనిని దన బా

గారు మేడకుఁ గొనిపోయి యందు రమణీయోద్యాన వనమధ్యము నందున్న యొక భవనమును నివసించుట కిచ్చెను; పురూరపుండ్ర భవనమున నివసించుచు, సరస్వతీదేవి తెచ్చిపెట్టుచున్న దివ్యాన్నమును భక్షించుచు, మంచిదినములకొఱ కెదురుసూచుచుండెను; ఆతఁడు చిత్తశాంతి కలుగుటకొఱకు సాయంసమయములందు వీణను జేతఁబూని వాయించుచుండెడివాఁడు. ఇట్లుండఁగా నాపట్టణమును బాలించు రాజు గారికిఁ బుష్పాంజలి యను నొక కొమరితగలదు. ఆమె సౌందర్యము నందద్వితీయ; కాలు కరుగునట్లును, మొరడులు చిగుర్చునట్లును, జంతువులు మేఁతలుమాని చెవులు రిక్కవొడుచుకొని తన్మయత్వము చెందునట్లును సంగీతము పాటగల నేర్పు ఆకన్యారత్నమునకుఁ గలదు. ఆమె తనతో సమానముగఁ బాడఁగల పురుషపుంగవునిఁ బ్రేమించి పరిణయం బాడుదునని ప్రతిజ్ఞ చేసెను. ఒకనాటి సాయంసమయ మునఁ బురూరపుండు రమణీయోద్యాన వనమధ్యమునందున్న యొక శిలావేదికపైఁ గూరుచుండి వీణవాయించుకొనుచుండెను. అతి శ్రావ్యము, మనోజ్ఞమునగు ఆవీణాగానము, సాధోపరిభాగమునందున్న పుష్పాంజలియొక్క కర్ణములందుఁ బ్రవేశించినది. దాని నాలకించినంతనే యామె శిలాప్రతిమవలెఁ జై తన్యముడిగిసట్లు నిలుచున్నది. కొంతసేపయిన పిమ్మట నామె తన చెలికత్తెలను బిలిచి, “చెలులారా! ఇదివఱ కెన్నఁడును గనివిని యెఱుంగని మనోహరగాన మీనాఁడు పరదేశి కావలిసెట్టిగారి హృద్యానవనమధ్యమునుండి యేతెంచినది. ఇంత హాయిగాఁ బాడఁగల మహాపురుషు లింతకుమున్నీ దేశమునందెవ్వరునులేరు; వారెవ్వరో నూతనముగా వచ్చినట్లు తోచుచున్నది. మీరేగి వారి వృత్తాంతము నామూలాగ్రముగాఁ దెలిసికొనిరండు.” అనెను. అపుడా చెలికత్తెలు పరదేశి కావలిసెట్టిగారింటికి వెళ్ళిరి. ఆతనిం బిలిచి, “అయ్యా! మీహృద్యోద్యాన వనమధ్యమునందుఁ

గూర్చుండి, శ్రావ్యముగను, అసమాన నైపుణ్యముతోను బాడిన మహాశయుఁ డెవ్వఁడు? అతని వృత్తాంత మరసి రమ్మని రాకుమార్తె సెలవయినద ” నిరి. “ అంత మనోజ్ఞముగా సంగీతము పాడిన యువ కుఁడీ మధ్య రాజాంతఃపురము నందాభరణములు దొంగిలించిన నేర మునకు శిక్షింపబడి, కాలు సేతులు ఖండింపఁబడిన వాఁడ ” ని యా వర్తకుఁడు బదులు సెప్పెను. వారు రాజకన్యయగు పుష్పాంజలియొద్దకు వెళ్ళి, “ అమ్మా! సంగీతము పాడినవాఁడు మన యంతిపురిలో నగలు దొంగిలించినవాఁడు ; రాజుగారిచేత శిక్షింపఁబడి కాలు సేతులు ఖండిం పఁబడిన కుంటివాఁడు. ” అని పలుకఁగా నామె యాలోచించి, వారిని బంపివైచి, తానేకతంబున నొక్క-చోఁ గూరుచుండి, “ హా! పరమేశ్వరా! గంధర్వగానమును మించిన గానముతో వెలయుచున్న యామహాపురుషుఁడు చోరత్వమునకు శిక్షింపఁబడెనా? అతఁడు తుచ్చ మగు చౌగ్యమునకుఁ గడంగునా? నమ్మఁజాల. నమ్మఁజాల. నాజనకు సకారణముగా నాతనిని శిక్షించినాఁడు. నాజనకుఁ డొసఁగినశిక్షవలననే యాతఁడు కాలు సేతులం గోలుపోయినాఁడు. మఱియు నాఁడుపౌరులు చెప్పికొన్న వచనములను జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చుకొన్నచో నాతఁడు మన్మథా కారుఁడనియు నసమాన తేజశ్శాలియనియు నుత్తమనాశ సంజాతుఁ డనియుఁ దెలియుచున్నది. నేనొసరించిన ప్రతినకాతఁడే తగిన వాఁడు. అతఁడు గ్రుడ్డివాఁడయినఁ గావచ్చును ; కుంటివాఁ డయినఁ గావచ్చును ; చోరుఁడయినఁ గావచ్చును. బారుఁడయినఁ గావచ్చును. నేనాతనిని దప్ప యితరుల నెన్నటికిని బరిణయం బాడఁజాలను. ” అని నిశ్చయించుకొన్నది. ఆ క్షణమునందే మన్మథుఁ డామె హృదయమునందుఁ బ్రవేశించినాఁడు ; అందువలన నామెకుఁ గామవికార ముదయించి యయ్యది నానాటి కగ్గలమగుచుండెను. ఆ సుందరాకారుఁ డెట్లుండునా? వాని నెన్నఁడు సందర్శింతునా?

వాని కౌగిళ్లలో నెన్నఁడు బంధింపఁబడి సుఖంబనుభవించునా యని యామె తలంచుచు, నిద్రాహారపానీయములమీఁది యానక్తిలేక, సుగంధద్రవ్యాదులమీఁది మమతలేక, నవ్యపుష్పరాజముల నొల్లక, చీనిచీనాంబరశ్రేణిని వర్జించి, పెంపుడుచిలుకల నుపలక్షించి, అంచల పిండుల సరకుఁగొనక, పిలిచినఁ బలుకక, పలికిన సరిగా పలుకక, మతి భ్రమణము పొందినదానివలె దినమొకయుగముగాఁ గడుపుచుండెను. సఖదనములు పుష్పాంజలి కామునిబారికిఁ జిక్కి, దుస్సహబాధకు లోనయినదని గ్రహించి, యారహస్యమును ఆమె తల్లియుఁ బట్టపు దేవియునగు తిలకవతి కెఱిగించిరి. తిలకవతి తనభర్త కెఱిగించినది. తోడనే రాజు, పుష్పాంజలికి స్వయంవరమునేయ నభిలషించి యొక శుభముహూర్త నిర్ణయమునుగావించి, ఆహ్వానపత్రికలు వ్రాయించి, వానిని భరతఖండమునందుఁగల యేఁబదియాఱుదేశముల నేలురాజన్య లకును బంపించెను. తండ్రి తనకు స్వయంవరమహోత్సవము మూల మునఁ బెండ్లిసేయనున్నఁడని విని బెంగఁగొన్నది. “అయ్యో! నాతండ్రిని వెనుక యొకప్పు డేఁబదియాఱుదేశముల రాజులును ముక్తకంఠములతో నన్నర్థించిరి. అపుడు వారికి నన్నిచ్చుట కాతఁడంగీకరింప లేదు. ఈనాఁడు వారినిగోరి స్వయంవరమునకు రండని యాహ్వానించు చున్నాఁడు. నాచిత్తమా గాయకశిఖామణియందు హత్తుకొన్నది. త్రికరణములచేతను నేనాతనిని బ్రాణపతిగాఁ దలంచుచున్నాను. ఆతని పొందు చిక్కనినాఁడు నే నీహోకమున నొక్కక్షణమయిన బ్రదుకఁజాలను. ఆతఁడు కుంటివాఁడు. నాస్వయంవరమున కెట్లురాఁ గలఁడు? నా నుదుటివ్రాలెట్లున్నది? దైవమా! నీవు నాకుఁ దోడ్పడుము. నేను మనస్సుచేతఁ గాంక్షించిన యువకుని నాకు భర్తగాఁ జేయుము.” అని దేవునకుఁ బెక్కుఁగతులమ్రొక్కి, తదుపరి యొక జ్యోతిష్కుని రావించి తన భవితవ్యమును గుఱించి ప్రశ్నించెను.

అప్పుడతఁ డామెతో నిట్లనెను. “ఓ కన్యారత్నమా ! నీవు విచారముడుగుము ; నీవు సార్వభౌమునిఁ గామించియున్నావు. ఆతఁడు శస్త్రైశ్చరుని మహిమనల్ల నిపుడగచాల్తును బొందుచున్నాఁడు. ఆతఁ డొకప్పుడు మంగళకరమగు గీతమునుబాడినపుడే నీకంతసీమయందలి హారము లోని పచ్చలతాయి నీరుగాకరగి ప్రవహించినది. నీభవన ప్రాంగణము నందున్న యొకమొలక చిగిర్చినది. ఆతఁడు నీకు భర్తయగుట తధ్యము. ” అని పలికి యామెవలన బహుమానంబు వడసి నిజేచ్ఛంజనెను. పుష్పాంజలి దైవజ్ఞునిమాటల నాలకించి, ధైర్యము చిక్కఁబట్టి, ఎన్నఁడా గాయకశిఖామణిని జూడఁగలుగు కాలము నమీపించునా యని తదాగమనమును నిరీక్షించుచుండెను. పరదేశి కావలిసెట్టి భవనమునందున్న పురూరవుండు పుష్పాంజలీ స్వయంవరవృత్తాంతము నాలకించి మిన్నకుండెను ; యథాప్రకార మాతని కాహారపదార్థములం గొనితెచ్చిన నరస్వతీదేవి, “వత్సా ! నీగానవిద్యకు పుష్పాంజలియొక్క చిత్తమాకర్షింపఁబడినది. ఆమె నిన్నుఁ బరిణయమాడఁగలదు. ” అని తెలిపి దేవలోకమునకుఁ బోయెను. ఆ పలుకులు రాజున కాశ్చర్యజనకములయినవి. “ఇదేమి ? నేను కాలుసేతులను గోలు పోయి దుఃఖింపందహ్యమానమనస్కుడనై కూడుచుండుటయేమి ? రాకుమార్తె నన్నుఁ గామించి పరిణయంబాడుటయేమి ? దైవలీల లెంతవారిఁకేని దురవగాహములుగదా ! ” అనుకొనెను. అంతలోఁ బరదేశికావలిసెట్టి యక్కడకువచ్చి పురూరవునితో, “అయ్యా ! నేఁడు రాజుగారి కూతురయిన పుష్పాంజలికి స్వయంవరమహోత్సవము గానున్నది. అందులకీ భరతఖండమునఁగల యేఁబదియూఱు దేశముల నేలు రాజవరేణ్యులును వచ్చియున్నారు. మనముపైతము స్వయంవర మంటపమునకుఁ బోయి ప్రేక్షకులకొఱకుఁ బ్రత్యేకింపఁబడిన వేదికల యందుండి ఆ వేడుకను జూచివత్తము దయచేయుఁడు. ” అని యొక

సింగారుపల్లకియం దాతనిని గూర్చుండఁజేసి, స్వయంవరమంటపమునకు వెళ్లి పూర్వోక్త ప్రకారమున నుండెను. స్వయంవరముహూర్త మాసన్న మగుటతోనే నాదులు పుష్పాంజలిని బస్మీట జలకమాశించిరి ; నానా విధామూల్య సుగంధ ద్రవ్యములు మైపూత కుపయోగించిరి ; చీని చీనాంబరమును, అమూల్య మణిప్రభాభాసితములగు నాభరణములను ధరింపఁజేసిరి. మఱియు నా నగర మెల్లయెడలఁ గై సేయఁబడి, చూపరుల హృదయముల నాకర్షించుచుండెను ; స్వయంవరమంటప మత్యంతరమణీయముగ సింగారింపఁబడినది. స్వయంవరమునకు విచ్చేసిన రాజవరేణ్యు లెల్లరును దమతమ యశాన్నత్యములకుఁ దగినవిధమున వేషభూషణుదాల్చి స్వయంవరమంటపమును బ్రవేశించి యందమర్పఁబడిన యుచితాసనములం దుపవిష్టులైరి. అంతలోఁ బురోహితుల వేదోక్తవాక్కులును, వందిచూగఁగలుగై వారములును, మంగళవాద్యముల మ్రోతలును ఎసఁగెను. నిర్ణీతసుముహూర్తమునఁ జేతనాక పుష్పమాలను బట్టుకొని చెలికత్తెలతోఁగూడి పుష్పాంజలి స్వయంవరమంటపమును బ్రవేశించెను. చెలికత్తెలా మంటపమునందు సుఖాసీనలైయున్న రాజుల నృత్తాంతములను, వంశాదికములను, పేరుప్రతిష్ఠలను పుష్పాంజలికి వండ్లిచి చెప్పుచుండిరి. కాని యవి యామె చెవులందు జొరఁబడుటలేదు. తన మాక్తికహార మధ్యమునందలి పచ్చతాయి నీరుగా కరగి ప్రవహించునట్లు మనోహరముగా సంగీతముపాడి యువకుఁ డెచ్చోటనున్నాఁడా యని యామె తన దృక్కులచు నలదిక్కులయందుఁ బ్రసరించెను. రాజుల నేరిని గన్నెత్తి చూచుటలేడి నరికదా చెలుల పలుకులనయినను వినుటలేదు. తన మానసచోరు మెడలోఁ దానాపుష్పదామము వేయఁజాలకున్నఁ బ్రాణములనయి విడుతునుగాని పరపురుషునిఁ బరిణయమాడనని యామె దృఢముచేకొనెను. సభాస్థలియందున్న రాజపుంగవు లామెసౌందర్యలావణ

దులంగాంచి యాశ్చర్యము నొందుచుండిరి. “ఔరా! దేవతలయందుఁగాని, యక్షకిన్నర గరుడగంధర్వాది దివ్యజాతులయందుఁగాని, అస్పరసల యందుగాని, మర్త్యజాతి యందుగాని, ఈ యెలవాఁగను బోలిన సౌందర్యరాశి వేటొక తెయుండదు; ఈమెను జేపట్టు ధన్యుఁడెవ్వఁడో!” యని తమలోఁ దాము గుజగుజలు వోపుచుండిరి. ఆ సమయమున దేవతలు గగనసీమనుండి పుష్పాంజలియొక్క రూపలేఖావిలాసాదులంగని విభ్రమముచెంది, వేల్పుఁబెద్దయగు బ్రహ్మదేవు నవలోకించి, “ప్రితామహుఁడా! ఈ కన్యారత్నము స్వయంవర మంటపమునందున్న రాజశేఖరులలో నొక్కరిని వరింపకున్నది కదా! తుదకీమెను బెండ్లాడువాఁ డెవ్వఁడు?” అనిరి. అందులకు వాణీశుఁడు, “వత్సలారా! ఈమె కొలఁదినిమిషమూలలోనే కాలుసేతులు ఖండింపఁబడిన యొక కుంటివానిని వరింపఁబోవునున్నది. చూచుచుఁబడుడ” నెను. దివ్యులందఱును విస్మయాకుల స్వాంతములతో నావిచిత్రసంఘటనమును జూడవలెనని యుండిరి. పుష్పాంజలి తన మానసచోరుఁడు సభామంటపమునఁ గనఁబడనందుల కెంతయుఁ జింతించుచుఁ దనకుఁ బ్రియురాలయిన చెలికత్తెతో రహస్యముగా నిట్లనెను. “సఖ! గాన కళయందు నన్నుమించిన పురుషుని నేను వరింతునని బాసచేసితిని. ఆ పురుషుఁ డీనగరమునందున్నవాఁడు; వానిని మీరు కన్నులాటఁ దిలకించితిరి. కాని నేను దురదృష్టవశమున నీక్షణమున నిచ్చోటఁ జూడఁజాలకున్నాను నేని పుష్పమాలచే నాతనికంఠము నలంకరింప లేకున్న నీక్షణముననే ప్రాణపరిత్యాగ మొనరింతును; నాప్రాణములు నిలువవలెనన్న నాపురుషుఁడు నాకంటఁ బడవలయును. అందులకుఁ దగిన వెరవెయ్యది?” అపుడు చెలిమికత్తె పుష్పాంజలితో మృదు మధురస్వరమున నిట్లనెను. “సఖ! నీవు ఆత్మమును విడువుము. సృష్టికర్తయగు బ్రహ్మదేవుని సంకల్పమెట్లున్న నట్లు జరుగకమానదు. బ్రహ్మసంకల్పమునకు వ్యతిరేక్తముగా ముప్పదియూఁడుకోట్ల దేవత

లేకమయ్య నేమియుఁ జేయఁజాలరు. నీమానసచోరుఁడగు పురుషునకును నీకును వివాహము గావలయునని విధాతసంకల్పించినచో నది జరిగియే తీరును. దానినెవ్వరు నడ్డలేరు. ఆ పురుషుఁ డేమాఱుమూల యందు దాఁగినను, నీవీమూల నాతనికంతసేమ వేయఁగలవు. మున్నొక విచిత్రసంఘటనము ప్రాప్తించినది. దానిని నీకు దృష్టాంతరముగాఁ జెప్పుచున్నాను ; వినుము—

పూర్వము విశాలనగరమును విశాల భూపతియను తేఁడు జనాను రంజకముగాఁ బాలించు చుండెను ; ఆతనికి భాగ్య భోగ్య ములును, నర్వ సౌఖ్యములును గలిగియున్నవి. కాని, సంతానము మాత్రములేదు. సంతానార్థియై యమ్మహిపతి సమస్త దానము లొన రించియు విఫల మనోరథుఁడయ్యెను. తుదకుఁ బెద్దల యనుమతంబున నాతఁడు రాజ్యభారమును మంత్రుల భుజాస్కంధముల యందిడి, తాను మునికుఱోచిత వేషధారణ మొనరించి, హిమవత్పర్వతమునఁ బెక్కేండ్లు భక్తవ శంకరుండగు శంకరుని గూర్చి బహు ఘోరముగఁ దపంబాచరించెను. పరమశివుం డాతనియెడఁ బ్రసన్నుఁడై యొకపుత్రికా మణి యుదయించు వరమును దయచేసెను. రాజు తపంబు చాలించి గృహోన్ముఖుఁ డయ్యెను. తరువాతఁ గొలఁది దినములలోనే రాజపత్ని యంతర్వత్నియై చక్కని చుక్కవంటి కొమరితను బ్రసవించెను. ఆ బాలికామణి శుక్ల పక్షమునందలి చంద్ర రేఖవలె దిన దిన ప్రవర్ధ మానయై సకల శాస్త్రము లభ్యసించి లలిత కళలయందుఁ బ్రావీణ్య మును సంపాదించెను ఆమెకు వివాహోచితప్రాయముపైఁ బడినది. అపుడామె తల్లి తనభర్తయొద్దకుఁ బోయి, “నాధా ! మన చిన్న దానిని నాతమ్మునికిచ్చి పెండ్లిచేయవలయున ” న్నది. అందుల కాతఁడివ్వువడలేదు. “నీ యభిప్రాయమును నే నెన్నటికిని అంగీకరింపను. ఈమెను నా మేనల్లునకిచ్చి పెండ్లి కావెను. ” అని యాతఁడనెను.

అట్లు ఆమె పెండ్లినిగూర్చి తల్లి దండ్రులిరువురును భేదాభి ప్రాయ
మాలు గలిగియుండిరి. దేవతలా విషయము నెఱిగి, బ్రహ్మయొద్దకరిగి,
“తాతా ! విశాలభూపతి పుత్రికను వల్లి తన తమ్మునికిచ్చి పెండ్లి
చేసెదనని బాసచేసినది ; తండ్రి తన మేనల్లునకిచ్చి పెండ్లి చేసెదనని
బాసచేసినాడు. తుదకా యిరువురి పంతములలో నెవరి పంతము నెగ్గఁ
గలదు ? ” అని ప్రశ్నించిరి. అంత బ్రహ్మదేవుఁ డాలోచించి “ నత్స
లారా ! ఆ కన్యను హిమవత్సర్వత మందున్న యొక కుష్టురోగి నివాహ
మాడఁగలఁడు. అదియే నా సంకల్పము. ” అని మాట వలికెను.
ఆమాటలకు దేవతలు తెల్లఁబోయిరి. ఎందులకుఁ బొందని విధాతృ
సంకల్పమును నమ్ము నేయవలయునని నిశ్చయించుకొని, తరుణము
కొఱకు వేచియుండిరి. విశాల భూపతి భార్య, తన పుత్రికామణిని
దనకుఁ దెలియకుండఁ దనభర్త వాని మేనల్లునకిచ్చి యెక్కడ పెండ్లి
చేయునోయని యొక మందసమును దెప్పించి యందామెకు వలసిన
యాహార పదార్థములను వస్త్రాదులను ఉంచి, ఆమె నందుంచి పెట్టె
మూతవై చి దానిని నదీతీరమున విడిచిరమ్మని రహస్యముగా భటుల
కాజ్ఞాపింపఁగా వారట్లుచేసిరి. దేవతలు బ్రహ్మ సంకల్పము తప్పింప
వలెనని బద్ధకంకణులై, గరుత్మంతుని బిలిచి, “ పక్షి గాజా ! హిమవత్స
ర్వతము నందొక కుష్టురోగి యున్నవాడు. వానిని గొనిపోయి నరుల
కంటఁబడని పర్వత గహ్వరంబున విడిచి తాతిపలకను మూతవేసిరమ్మ.
అని వేడిరి. దివ్యుల కోరిక ననుసరించి గరుడుఁడు బయలుదేరి హిమా
చలమున కరిగి యందొకచో వ్యాధి గ్రస్తుడై యున్న యా పురుషుని
పర్వతగృహములోనికిఁ దోడ్కొనిపోయి విడిచెను. ఆ కుష్టురోగి
కన్నీరు మున్నీరుగాఁ గార్చుచు, దీనాననుడై, “ ఓ విహంగ వల్లభా !
జగద్రక్షకుఁడును, ఆర్తత్రాణ పరాయణుఁడును నగు స్త్రీ మహావిష్ణు
మూర్తికి వాహనమవుగదా ! శరణా గతులను సాకు నై జము నీవు

విడువఁదగునా ? నేను నిన్ను శరణంటిని. ఆకలి దప్పులబాధ యడం గుటకుఁ దీఱని యీ ప్రదేశమునందు నన్ను విడిచి పోవుట నీకు భావ్యమా ? ” యని వేడుకొనఁగా, “ నీవు విచారింపకుము. భయ పడకుము. నీ కాహార పదార్థములంగొని తెచ్చి యిత్తును. మరలఁ ద్వరలోనే నీకు స్వేచ్ఛ నొసంగుదును. ” అని గరుత్మంతుఁడు పలికి మింటి కెగసి నచ్చుచుండఁగా, నదీతీరమునందు రాకొమరితయున్న మందసము వానికిఁ గనఁబడినది. అందున్న భక్ష్యములు పరిమళించినవి. ఆ పరిమళమును గ్రహించి యది యాహార పదార్థముల మందసమని తలంచి గరుడుఁడు దానిని దన్నుకొనిపోయి కుష్మరోగిని దాచిన కొండ గృహలోఁబడవై చి మరల దాని తలుపుమూసి స్వస్థానమున కరిగెను. ఆ పెట్టెయందేమున్నదోయని కుష్మరోగి దానిని దెఱచి చూచెను ; చూచుటతోనే వానికండ్లు చెదరిపోయినవి ; సోదామిసివలఁ దళతళ మెఱయుచుఁ బదియాలు వన్నె పసిండికయిన వెలగట్ట నీయని మేని చాయతోను, విశాలనయన యుగ్మముతోను అచ్చరలేమలఁ గేలినేయు సౌందర్యాతి శయముతోఁ జెలఁగుచున్న రాజకన్య గూతని కంటఁ బడినది. ఆమె మందసమునుండి లేచి, చేతనున్న పుష్పమాల నాతని మెడయందుంచి, “ మహాశయా ! ఈపెట్టె నెవ్వరు తెఱచెదరో వారి కంతమందు మాలనుంచి, వరింపుమని నా జనని నా కాజ్ఞాపించినది. ఈ పెట్టెను మీరు తెఱచి నాకుఁ బ్రాణేశులయిరి. నేటినుండియు నేను మీకు సహధర్మి చారిణి నయితిని. ” అనెను. ఆతఁడు తన యదృష్టమును నేనోళ్ళఁ బొగడుకొనుచు నామెతోఁ గామోప భోగములందేలి యాడుచుండెను. అట విశాలనగరమున రాజు తనకొమరిత వివాహము నకు శుభముహూర్తనిర్ణయము గావించెను; కాని పెండ్లికొమరితమాత్ర మంతఃపురమునఁ గాన్పింపలేదు. దేవతలు గరుత్మంతునిసలనఁ గుష్మరోగి

హిమవత్సర్వత గహ్వరమునందు గుప్తపఱుపఁ బడెనని తెలిసికొని, బ్రహ్మదేవుఁడు చెప్పిన ముహూర్తము గడచిపోవుటచేత నాకుష్మరోగి కిని రాజపుత్రికకును సమావేశము జరుగలేదని తలంచి తాము బ్రహ్మ నిర్ణయమును వమ్మునేయఁ గలిగితిమని యధికోత్సాహము జెందుచు నా పరమేష్ఠికడకుఁబోయి, “తాతా ! నీమాట తప్పిపోయి నదికదా ! ” అనిరి. బ్రహ్మదేవుఁడు మందహాసించిత వదనారనిం దుండై, దేవతల నవలొకించి, “వత్సలారా ! మీరు పొరబడు చున్నారు. నామాట ఎప్పటికిని బూటకము కాఁజాలదు. మీరు హిమవత్సర్వత గహ్వరమును జూడుఁడు. అందా కుష్మరోగి రాకుమార్తెను బెండ్లియాడి యామెతో సుఖింబనుభవించు చున్నాఁడ ” నను. వారా పలుకులు నమ్మఁజాలక, వెంటనే యాప్రదేశమునకుఁ బోయి చూడఁగా వారికి దిగ్భ్రమ కలిగినది. బ్రహ్మ చెప్పిన చొప్పున నాదం పతులు వారికంటఁ బడిరి. వారు తెల్లఁబోయి గరుడుని యొద్దకఁగి, “పక్షిరాజా ! ఆ గుహయందు వ్యాధిగ్రస్తు నొక్కనినేగదా నీవుచి తివి ! రాకుమార్తె యెట్లు వచ్చినది ? అయ్యిరువురకు సమావేశమెట్లు జరిగినది ? ” అని ప్రశ్నించిరి. తనకేమియుఁ దెలియదనియు నదీతీర మందుఁ దనకంటఁబడిన యాహారపేటికను మాత్రము తా నాతని కొఱకందుఁ బడవేసితిని గరుడుఁడు బదులు చెప్పెను. దేవతలు తరు వాతి కథను రాకుమార్తెవలన విని యామె భర్తకు రోగ విముక్తిని గలిగించుటయేకాక, అనేక వరములిచ్చి, బ్రహ్మ వాక్కును దప్పించుట కేరికిని శక్యము గాదనుకొనిరి— వింటివా ! సఖ ! కాఁబట్టి నీకాగాయక శిఖామణిని గూర్చవలయునని బ్రహ్మ సంకల్పించిన నాఁడు దానిని గాదనుటకును, దప్పించుటకును యేకి శక్యము ? నీవు చిత్త వైకల్యమును బోనాఁడుము ; మనశ్శాంతిని గుఱుర్చుకొనుము. ” పుష్పాంజలి చిలికతై పలికిన పలుకులు ధర్మ బద్ధములును, యదార్థ

ప్రతి పాదకములును అగుటచేత సంతోషించి, క్షణకాలము కనులు మూసి, నిశ్చలధ్యాన మవలంబించి భగవంతుని దలంనుకొని, “ నేను మహా సద్గుణసంపన్న నయ్యదనేని ఈపూలదండ నా మానసాపహరణ మొనరించిన యాగాయక శిఖామాణి కంఠమునఁ బడుఁగాక ! అని దానిని మింటి కెగురవేసెను. సభాస్థలి యందున్న రాజులెల్లరును గనుఁ గొని యాశ్చర్యమునొంద నయ్యది, ప్రేక్షకులకొఱకుఁ ప్రత్యేకింపఁ బడిన వేదికయందు పరదేశికావలిసెట్టి ప్రక్కనే యుపవిష్టుడై యున్న పురూరవుని కంఠమునఁబడెను. అది చూచి సభికులు తమలోఁ దాము గుజ గుజలు వోయిరి. క్షణములో స్వయంవర మంటపమునఁ గోలా హల ముదయించెను. ” అయ్యయ్యో ! ఇదేమి ? ఈ కన్యయొక్క తలవ్రాలెట్లున్నది ? ఆభరణాపహరణమునకు శిక్షింపఁబడిన కుంటివాని నెట్లు వరించినది ? ” అనువారును, “ ఈమె మూలమునఁ దలిదండ్రు లకును, వంశమునకును దీఱని యపకీర్తి వాటిల్లినది. ” అనువారును, “ ఆకసంబున కెగరవేసిన పుష్పదామ మీతని కంఠమునందే యేలపడ వలయును ? సభా మండపమునందుఁ దక్కుంగల రాజవరేణ్యులెందరు లేరు. ఇది యంతయుఁ జూడఁగా నీతఁడెవ్వఁడో దివ్య పురుషునివలెఁ గన్పట్టుచున్నాఁడు. ” అనువారునై సభికులు మంతనములు సేసిరి. రాజ దంపతులు తమ పుత్రిక చోరుని బెండ్లియాడెనని విని మూర్ఛ మునింగిరి. అంత విశాలభూపతి మంత్రిని బిలిచి, “ అమాత్య శేఖరా ! నాకీ ప్రాణములపై నాశలేదు ; పరాభవము కలిగించిన పిమ్మట ప్రాణ త్యాగమే శరణ్యము. నేను మరణింతును ; నీవు భద్రముగా రాజ్యపాలనము సేయుచుండుము ” ని దుఃఖించుచుండఁగా కుల గురుఁ డగు వసిష్ఠుడచ్చటికివచ్చి, “ రాజా ! విధి విధానము నతిక్రమించుట కేరికగును ? ఆకుంటివానికిని నీ కొమరితకును ఘటన మున్నది. అందు వలన నా యుభయులును దంపతులయిరి. కాబట్టి నీవు దుష్కీర్తి

భయపడి మరణింపఁజనదు. ఆమె నింట నుండనీయక, అడవులకుఁ బంపి వేయుమ ” నెను. రాజు భార్యయు నందులకు సమ్మతించెను. పుష్పాంజలి తల్లి దండ్రులకును, బ్రహ్మర్షి చంద్రుడగు వశిష్ఠునకును బ్రణమిల్లి, “మీరు నన్నడవులపాలు నేయటకు భేదపడనక్కఱలేదు. సతికిఁ బతియే యేడుగడ ; పతిని విడిచిన సతి బ్రదుకొక బ్రదుకుగాదు. నేను నాభర్తతోఁ గలిసి, పోవుచున్నాను. వారెచ్చటయన్న నేనచ్చటనే నివసించును. వారు మహారణ్యమధ్యమునందున్న నేనును నచ్చటనే నివసించును. ఆమహారణ్యమే వారితోనున్నపుడు నాకు భర్త్యహర్త్యము కాఁగలదు ; కనుక నాకు సెలవొసంగుఁడు. ” అనెను. కానక కానక కన్న సంతానముగటచేత నామె కుందుఁ దల్లిదండ్రుల కత్యంతవాత్సల్యముగలదు. వారామెను విడిచియుండుట కెంతమాత్ర మంగీకరింపఁ జాలక, తొంటిదై ర్యమును విడనాడి, “అమ్మా ! సాటివారితోఁ దల వంపులయిన నగుఁగాక ! నిన్ను విడిచి మేముండఁజాలము. నీవిందేయుండుమ ” నిరి. అందులకుఁ బుష్పాంజలి యంగీకరింపలేదు. విశాల భూమి మనస్సునందమితముగా విచారించి, “కుమారీ ! నీవు చిన్న తనమునుండియు మిక్కిలి గోముగాఁ బెరిగినదానవు—కష్టమున్న నెట్టిదో యెఱుంగవు. అరణ్యవాస మతిశోచనీయము ; నీభర్త కాలుసేతులు లేనివాఁడు ; కూర్చుండి లేవలేడు ; లేచినఁ గూర్చుండలేడు ; దాన దాసీజనములచేత వలసిన సౌకర్యములు గల్పించుట కాలనికడ నొక రాగిదమ్మిడియయిన లేదు. కాబట్టి నీవు సందేహింపక వలసినధనమును, భృత్యులను, చీనిచీనాంబర శ్రేణిని, ఆభరణములను వెంటఁ గొని పొమ్ము. ” అని బ్రతిమాలెను. పుష్పాంజలి యందులకుఁ గూడ నొడంబడలేదు సరికదా, మేనిసొమ్ములు గూడ నొలిచి యటనునిచి సామాన్య స్త్రీవలెనుండి, తల్లితండ్రులకడ సెలవుగైకొని పురూరపుని జేరి, ఆతని పాదపద్మములకుఁ బ్రణమిల్లి భయభక్తు లభినయించుచు

నిలుచుండెను. అతఁడు మందహాస మొనరించి, “ఓ మహారాజపుత్రీ! చోరత్వమునకుఁ గాలుసేతులు ఖండింపఁబడి దిక్కుమాలిన జీవనము గడపుచున్న నిలువేదనకు నన్నుఁ గామించితివేల? నీయాభిజాత్య రూప లావణ్యతారుణ్య వైభవాదులకుఁ దగినవానిని వేటొక్కనివరించి సుఖం పుము; ఇప్పుడు మించినదిలేదు.” అనెను. పుష్పాంజలి హస్తములు మోడ్చి, “ప్రభూ! నేను మీచరణ దాసిని. నాకు భాగ్య భోగ్యము లక్కరలేదు—సౌఖ్యములతోఁ బనిలేదు—త్రికరణశుద్ధిగా మిమ్ము లను నేను ప్రేమించితిని; మీరే నాసర్వస్వమనియెద. నమ్ముకొని యుంటిని. కాఁబట్టి మీపాదసేవ నొసఁగి నన్ననుగ్రహింపుఁడు— లేకున్న మీ పాదసన్నిధియం దీక్షణముననే ప్రాణములు విడుతును.” అనెను. ఆమె సాధ్వీత్వమునకుఁ బురూరపుండ్రులయు సంతసించెను. “చిన్నదానా! నీయిచ్చవచ్చిన మచ్చున మెలంగవచ్చును. నేను నిన్నుఁ దిరస్కరించుటలేదు; మనము కొన్నిదినములవఱకీ బరదేశికావలి సెట్టిగారి భవనమునం దుండవచ్చును.” అనెను. “నాథా! మనమొక్క క్షణమయిన నీనగరమున నుండఁగూడదు. మహారణ్య మధ్యమునకుఁ బోవలయును. అట నెన్ని కష్టములయిన లభించుఁగాక!” అని పుష్పాంజలి మాటువలుకఁగా పురూరపుండ్రు డామె యభిప్రాయమును ద్రోసి రాజనలేకపోయెను. పురూరపుని విడువవలసి వచ్చినందులకుఁ బరదేశికావలిసెట్టి యెంతయు విచారిం చెను. కాని యాదంపతులకు మాటు చెప్పలేక యొకబంగారు పల్లకి దెప్పించి యందు వారిని గూర్చుండఁజేసి, నగరమునకావలఁ గొన్ని మైళ్ళ దూరమున విడిచివచ్చెను. పురూరపుండ్రు పుష్పాంజలితో నచ్చటనుండఁగా, సరస్వతీదేవి దివ్యామృతమును, దివ్యాన్నమును, దక్కుంగల యాహారపదార్థములను గొనితెచ్చి దంపతులమ్రోల బెట్టెను. పుష్పాంజలి యామెను సరస్వతీదేవిగా గ్రహించి, చేతుల

మోడ్చి సమస్కరించి భక్తితో, బలువిధముల సంస్తుతించెను. తరువాత దంపతు లిరువురును దృష్టిదీపి దివ్యపదార్థములను భుజించిరి. సరస్వతీదేవి ఆమెను హృదయపూర్వకముగా నాశీర్వాదించి, “కుమారీ ! నీవీ నిర్జనప్రదేశమున సంధికారబంధురమగు రాత్రి సమయమున నెట్లుండఁగలవు ? నీకు నివసించుటకు మందిరము కావలయునుగదా ! ” యని సంకల్పమాత్రముచేత నక్కడ నానావిధరత్నప్రభాభాసితమగు బంగారుమేడను నిర్మించెను. అది చూచి పుష్పాంజలి తనభర్త సామాన్యుఁడు కాఁడనియు నెవ్వఁడో దివ్యపురుషుఁడనియుఁ గాకున్న సరస్వతి దాసురాలై యుపచర్యలు చేయఁజాలదనియు గ్రహించి, తనభాగ్యమునకుఁ దన్నుఁదాను మెచ్చుకొనెను. ఆ సుందరమందిరమునందా దంపతులను సుఖింబుండుఁ డనిచెప్పి సరస్వతి దేవలోకమునకుఁ బోయెను.

ఆ సమయమున దేవతలలో నొక వివాదము తటస్థించినది. “విధివిధానము గొప్పదా ? లేక బుద్ధి గొప్పదా ? ” అన్న ప్రశ్నకుఁ దగిన సమాధానము కావలసి దేవతలు తమలోఁదాము గ్రుద్దులాడుకొని, తుదకు సరస్వతీదేవి యనుమతంబునఁ బురూరవు నడిగి తెలిసికొనవలెనని సంకల్పించుకొనిరి. ఆ సంకల్పముతో నిరువురు దివ్యులు వృద్ధ బ్రాహ్మణవేషధారులై పుష్పాంజలి పురూరవులున్న బంగారు మేడ యొద్దకు విచ్చేసిరి. వారు పురూరవుని సందర్శించి, సవినయముగా, “మహాశయా ! మేము త్తర దేశస్థులము. చిరకాలమునుండి మాలో మాకొక వివాదము వెలువడినది. అయ్యది నీవలనఁ బరిష్కరింపఁబడవలసి యున్నది. అందుకొఱకు నీయొద్దకు వచ్చినాము. విధివిధానము గొప్పదా ? మనస్సు గొప్పదా ? మాకు నహేతుకముగాఁ జెప్పవలయున” నిరి. పురూరవుండు మృదహాసమొనరించి బాగుగా నాలోచించి, “అయ్యలారా ! విధివిధానమునకు మించినదిలేదు. మనస్సు

విధినిర్దిష్టమునకు సాటికాజాలదు. విధివిధానము ననుసరించియే సూర్య పుత్రుడగు శనై శ్చరుడు కాకినెక్కి తిరుగుచుండును ; దరిద్రదేవత గాడిదనెక్కి తిరుగుచుండును ; ఇంద్రుడు సహస్రయోనులు గలవాడయ్యెను ; మన్మథుడు డంగహీనుడయ్యెను ; మాండవ్యుడు కొఱత వేయబడెను. పురూరవసార్యభాముడు కాలుసేతులు ఖండింపబడిన వాడాయెను. ” అని సమాధాన మీయగా, వారిలో నొకఁడు “ ఆర్యా ! మార్కండేయమహర్షి ద్వాదశాబ్దవయస్కుడై యున్నపుడే మరణింపవలసినవాడయ్యు. బుద్ధిబలముచేతను కదా చిరంజీవియయ్యెను ! కనుక బుద్ధిబలమట విధివిధానము ద్రోయలేదా ? ” అనెను. అందులకుఁ బురూరవుం డిట్లు సమాధానమిచ్చెను. “ మహాభాగా ! ఆ బుద్ధి విధి ననుసరించియే పుట్టినది. విధివిధాన మట్లుండ బట్టియే యాతఁడు శివునిగూర్చి తపమొనరించుటయుఁ దదనుగ్రహంబు నకుఁ బాత్రుడగుటయుఁ దన్ములమునఁ జిరంజీవియగుటయు సంభవించెను ; బుద్ధి నొసటివ్రాలుపై నాధారపడియుండును ; సర్వమునకు విధివిధానమే యాజమాన్యము వహించియుండును ; చానినిమించినదేదియునులేదు. ” ఆ సమాధానమునకు బ్రహ్మణవేషధారులగు దేవతలు సంతృప్తిచెంది నిజరూపములతో సాక్షాత్కరించి యాదంపతుల నాశీర్వదించి, దేవలోకమున కరిగిరి. శనై శ్చరుడు తన ప్రభావమును జూపింప దగిన కాలమంతయును జెల్లిపోవుటచేతఁ బ్రశాంతచిత్తుడై పురూరవ మహారాజు నొద్దకువచ్చి, “ రాజా ! ఒకప్పుడు నేను నీయొద్దకువచ్చి వార్ధకమున నిన్నుఁ బట్టుకొనుమందువా, యశావనమునఁ బట్టుకొను మందువాయని ప్రశ్నించితిని. అప్పుడు నీవు యశావనముననే పట్టుమని నాకుఁ జెప్పితివి. తదాతి ఆఱు సంవత్సరములును, మఱియొక సంవత్సరమును మొత్తమేడేడ్లు నేను నీపై విజృంభించి నాశక్తిని బ్రయోగిం

చితిని. నీవు ధర్మమునుదప్పక, ప్రళాంతభావముతో మహాజ్ఞాన సంపన్నుడవై కష్టములెల్ల సహించితివి. ఇంక నేను నిన్నేమియుఁ జేయఁజాలను. నిన్ను విడిచిపోవుచున్నాను. నీవు తొంటిసౌఖ్యములెల్ల ననుభవింపుము. ” అని యాతనికి వలసిన వరములిచ్చి, తన నివాసమునకుఁ బోయెను. పిమ్మట బ్రహ్మ విష్ణు మహేశ్వరులు మువ్వరును పురూరవునకు సాక్షాత్కరించిరి. ఆతఁ డమందానఁద హృదయూరవిందుడై చేతులుమోడ్చి భక్తి యుక్తముగా పలునిధముల వారిని శ్లాఘించెను. వారాతని యందనుగ్రహముంచి, కాలు సేతులు మరల నెప్పటియట్లు వచ్చునట్లు నరమిచ్చి, యంతర్ధానమొనరి. పుష్పాంజలియుఁ దనభర్తయొక్క అధిక్యతను గన్నులాఱఁ గాంచుచుండుటచేఁ దన మనమున నిర్భరాశందమును బొందుటచూత్రమేకాక, మహిమాన్వితుడగునట్టి చక్రవర్తిని చేఁటఁగలిగినందులకు దైవమునకుఁ దన కృతజ్ఞతను సగర్వముగాఁ దెలుపుచుండెను. ముప్రార్థులందును సరస్వతీదేవి, దివ్యాన్నమును, దివ్యమృతమును, తక్కుంగల సూహారపదార్థములను దెచ్చి ఆదంపతుల కిరువురకుఁ బెట్టిపోవుచుండెను. ఆమెకు మార్గమధ్యమునందుఁ గొందఱు జనులు కనఁబడి, “అమ్మా ! ఆయెదుటనున్న భవనన మెచరిచి ? నీవక్కడి కేలవెళ్ళితివి ? ఆభవనము నింతకు ముందెన్నడును మేము చూచియుండలేదు. అయ్యది నూతనముగా నిర్మింపఁబడినట్లున్నది. ” అని యడిగిరి. సరస్వతీదేవి వారితో, “ఆభవనమునందు ఒక దివ్యపురుషుఁడు తన సతీమణితో వాసముసేయుచున్నాఁడు. ఆమహాత్ముని సందర్శించినంతమాత్రానఁ గనులు లేనివారికి కనులును, కాళ్లులేనివారికి కాళ్లును, మూగవారికి మాటలును వచ్చును. వ్యాధి గ్రస్తు లారోగ్యవంతు లగుదురు. నిఱుపేదలు ధనికులగుదురు. ” అని నుడివి దేవలోకమునకుఁబోయెను. నాఁడు మొదలొకని కుంటివారు, గుడ్డివారు, కుషురోగులుమున్నగువారు తండ్రిోపతండములుగా పురూర

రవుండు పుష్పాంజలి సమేతుడై నివసించుచున్న బంగారు మేడలోనికిఁ బోయి, ఆఱనిని దర్శించి రోగవిముక్తిం బడసి, సంతోషభరిత మనస్సులై పోవుచుండిరి. మఱియు నిప్పచ్చరమునఁ దొప్పదోగు నిర్భాగ్యులు ధనికులై యానంద మనుభవింపఁబోవుచుండిరి. ఆనిర్జన ప్రదేశములో నతినూతనముగా నొక బంగారు మేడ యేర్పడుటయు నందు దివ్య పురుషుఁ డొకఁడు భార్యా సమేతుడై నివసించుచుండుటయు, వానిని దర్శించి సంతమాత్రానఁ బ్రజలభీష్ట సిద్ధులగుచుండుటయు లోను గాఁగల విషయములను పుష్పాంజలిజనకుఁడు కర్ణాకర్ణికగా నాలకించెను. అప్పటినుండియు నా ప్రదేశమును, ఆమేడను, మహిమాన్వితుఁడగు ఆనూతన పురుషుని దర్శింపవలయునని తలంచి యమ్మహిజాని యుద్వి భులూరుచుండెను. ఆతఁడు మృగయావిహారాగ్ధ మేతెంచి, తత్పరిస రారణ్యములందున్న భయంకర వన్యమృగసందోహములనెల్లఁ జెండా డెను. పిమ్మటఁ బరిజనులతోను, భార్యతోను, బయలుదేరి పురూర వుండున్న మందిరమునకు వెళ్లెను. ఆతఁడు తన వారితో మందిరప్రాం గణమున నిలువఁబడియుండఁగా, రోగులెందఱో లోనికిఁబోయి, మరలి వచ్చునప్పు డారోగ్యవంతు లగుచుండుటఁ గాంచి విస్మయమందెను. ఆతఁడు తన భార్యయగు తిలకవతిని జూచి, “ప్రేయసీ ! మన పుత్రిక పుష్పాంజలి యాకుంటివానిని బెండ్లాడి వానితోఁగూడ నడవులంబట్టి పోయినది. ఆమె జాడం దెలిసికొనుటకుఁ జారుల నెందఱిలో పంపితిని ; కాని లాభమావంతయుఁ గలుగుటలేదు. ఆమె యిప్పు డెక్కడ—ఎస్థి తిలోనున్నదో యీ భవనమునందున్న దివ్యపురుషు నడిగినఁ దెలియఁ గలదు—రమ్ము.” అని యామెను వెంటనిడుకొని లోనఁ బ్రవేశిం చెను. పురూరవుండు వారిని దన యత్తమామలుగా వెంటనే గ్రహిం చెను. భార్యాసమేతుడై యెదురేగి, అత్తమామలకు నమస్కరిం చెను ; కాని. వారు మాత్రము దమ యల్లునిగాని, కూతునుగాని

గుఱుతింప లేకపోయిరి. “ఆర్యా! నేటికిఁ గొలఁది మానములక్రిందట మాయనుంగుబిడ్డ కాలు సేతులులేని యొక కుంటివానిని బెండ్లియాడి, రాజ్యభోగాదులు విడిచి, వానితోఁగూడఁ గానకుఁ బోయినది. ఆమె జాడను దెలిసికొనఁగోరి పెక్కుమందిచారులను బంపితిని; ఎవరును దెలిసికొనలేకున్నవారు. తాము భగవదంశ సంభూతులనియుఁ దమ్ము దర్శించినమాత్రాన వ్యాధిగ్రస్తులారోగ్య భాగ్యమును, దరిద్రులు సంపదలను పొందుచున్నారని విని, మాబిడ్డజాడ తమనుండి తెలిసికొనఁగోరి యిటు వచ్చియున్నాను; కరుణింపుఁడ”ని మామగారనెను. ఆపలుకు లాలకించి పురూరవుండు బిగ్గటగా నన్వేషింపఁజరిగెను. పుష్పాంజలి తల్లిదండ్రుల కాళ్లపైఁబడి, “జననీ జనకులారా! నాఁడు కుంటివానిని వరించితిని నన్ను దూషించినారు; నామూలమునఁ బ్రాణత్యాగము నకుఁగూడ సిద్ధపడినారు. ఆకుంటివాని మహిమ యీనాఁడు మీకు బోధపడినదా? ఆమహనీయుఁ డెవ్వఁడోకాఁడు. చతుస్సముద్రముద్రిత ధరామండలము నేకచ్ఛత్రాధిపత్యముగా నెప్పుడు పాలించెనో ఎవ్వని యశశ్చంద్రికలు పండువెన్నెలలవలె జగమునందెల్ల వ్యాపించినవో, ఏఁబదియాఱు దేశములగేలు భూపతులు నెవ్వనిపద సరోజంబులుకడ నానావిధామూల్య మణిప్రభాభాసిత కిరీటముల నుంచెనరో ఎవ్వఁడు ముక్కోటి దేవతలచేతను గీర్తింపఁ బడుచున్నవాడో, త్రిమూర్తు లెవ్వనియందుఁ బ్రసన్నులై వర్తితురో, సరస్వతీదేవి యెవ్వఁకి సుఖంబు కూర్చుతల్లియో, అట్టి శ్రీ శ్రీ శ్రీ పురూరవ సార్వభౌముఁ డాతఁడే! కాలవై పరీత్యమువలనను, శనిప్రేరణమువలనను, రాజ్యముం గోలుపోయి కష్ట సప్తములుపొంది నికృష్ట జీవనము గడపెను.” అనఁగా వారు తెల్లఁబోయిరి. చంద్రవంశకులదీపకుండును, భగవదంశ సంభూతుఁడును అగు పురూరవుని దమజామాతగాఁ బడసి

నందులకు వారెంతయు సంకోషించి, భగవంతునకుఁ దమ ధన్యవాదములు సమర్పించిరి. అంతలో సరస్వతీదేవి దివ్యములగు నాహారపదార్థములం గొనితెచ్చెను. పుష్పాంజలి, తన తల్లిదండ్రుల నాలోకమాత కెఱిగించెను. వారు భక్తియుక్తులై సరస్వతీదేవికి మ్రొక్కి యామె వలన నాశీస్సులుబొంది, మహదానందమందిరి. అంతలోఁ గర్ణాకర్ణికగా విని, పరదేశి కావలిసెట్టియు నక్కడకు విచ్చేసెను. ఆవర్తకశిఖామణిని జూచుటతోడనే, పురూరపుండు హర్షాతిరేకముచేఁ గలిగిన యొడలి గగుర్పాటుతో నాతనిఁ గొఱిలించుకొనెను. సరస్వతియు నా సహృదయు నాశీర్వదించి దేవలోకమునకుఁ బోయెను.

—♦ పురూరపుని సౌఖ్యదశ. ♦—

తరువాత పురూరపుని మామగారును, పరదేశి కావలిసెట్టియు నాలోచించి యాపరిసరారణ్య ప్రదేశమును పరిశుభ్రము చేయించిరి. దర్శనీయమగు నొకమహానగరమును పురోహిత నిర్దిష్టమగు నొక ముహూర్తమును నిర్మింపఁ జేసిరి. అయ్యది క్రమక్రమముగా సుందరమందిరములతోడను, హృద్యోద్యానములతోడను, నిర్మలనీరపూరిత కాసారములతోడను, విశాలములగు వీధులతోడను, అంగళ్ళతోడను, వస్తుప్రదర్శనశాలలతోడను, కర్మాగారములతోడను, యంత్రనిలయములతోడను, నాటకశాలలతోడను, నిండియుండి యమరావతిని, అల కాపురమును, ప్రతిష్ఠానగరమునుద్రోసి రాజచుచుఁ జూడవేడుకగా నుండెను. భండనభీములగు సక్షత్రియులును, సకలాగమ రహస్యకోవిదులును, సదాచార సంపన్నులునగు బ్రాహ్మణులును, గుభేరసదృశులగు వైశ్యులును, స్వామిభక్తి తత్పరులగు శూద్రులును, ఆనగరము నందుఁ గలరు. అందు జార చోర వ్యాధి భయములుగాని, అతివృష్టి నావృష్టి వీడలుగాని మచ్చునకయిననులేవు ; అకాల మరణములులేవు.

ధర్మము నాలుగు పాదములతో వర్తించుచుండెను. అమ్మహానగరమును బెద్దల యనుమతంబునఁ బురూరవుండు జనానురంజకముగాఁ బాలించుచుండెను. అతని ప్రఖ్యాతి దశదిశలు వ్యాపించెను. నూతన నగర నిర్మాణమును గుఱించుఁ దదధిపతియగు పురూరవుని పరిపాలనాదక్షతను గుఱించియుఁ బ్రజలతిచిత్రముగాఁ గథలు క్రిందఁ జెప్పుకొనఁ దొడంగిరి. ఓధర్మనందనా ! వినుము. సంపదలైనను, శుభములయినను ప్రాప్తయోగ మున్నప్పుడు అప్రయత్నముగాఁ దమంతఁదామే సిద్ధించుచుండెను. అటఁ బ్రతిష్ఠాన పురమునందలి ప్రధానామాత్యుఁడు రాత్రి సమయమునఁ బురూరవ మహారాజు భార్యాపుత్రులతో నగర విడిచి వచ్చుటచేత మఱునాఁడు వారిని గానక యెంతయుఁ జింతించెను. రాచకుటుంబమును గనుఁగొనవలెనని యాతఁడు నాఁడే ఆలుబిడ్డలతో బయలుదేరెను ; దేశదేశములు తిరిగెను ; వాడవాడలు వెదకెను ; కొండలు, ఏళ్ళు, అడవులు, గుహలు, చెట్లు, పుట్టలు, ఆలయములు, సత్రములు, చౌకలు, న్యాయస్థానములు, విలాసమందిరములు, కేళీ గృహములు—ఇవి యవి యననేల ? భూమ్యాకాశము లెల్లయెడలఁ గలయఁజూచెను. కాని పురూరవునిజాడ గనఁబడలేదు. అతఁడు విసివి, వేసారి, బెంగగొని, సన్యాసి వేషముతోఁ దీర్థయాత్రలు సేయుచుండెను. నూతనముగా నిర్మింపఁబడిన నగరసామీప్యమును శుచిమంతుఁడను పేరుగల యాప్రధానామాత్యుఁడు వచ్చి కర్ణాకర్ణికగా, ఆనగర సౌందర్యమును గుఱించియు, దానిని బాలించు తేని ప్రతిభావిశేషంబును గుఱించియు నాలకించి, “ఆహా ! మున్నెన్నఁడు నిట్టి వింతను జూచినది ; విన్నది లేదు. ఈనగరమును బాలించుచున్న యొడయఁడు తప్పక మామహారాజగు పురూరవ సార్వభౌముడే కావలయును ; పోయి విచారించునుగాక ! అనుకొని, నగరమును బ్రవేశించి, అదను కనిపెట్టి రాజసందర్శన మొనరించెను. తోడనే పురూరవ శుచిమంతు

లోకరి నొకరు గుఱుతించిరి ; ఇరువురు నానందాతిశయముచే గలిగిన బాష్పధారలు రాల్చుచు నొకరి కుశల మొకరడిగి తెలిసికొనిరి. “ శుచి మంతా ! ఇదేమి ? నీకీ సన్యాసివేష మెట్లువచ్చినది ? నీవియ్యెడ కెట్లు వచ్చితివి ? ” అని పురూరవుఁడు మంత్రినిఁ బ్రశ్నించెను. “ మహా ప్రభూ ! అర్ధరాత్రి సమయమున నితరు లెవరును జూడకుండ మీరును మహారాజుగారును, శ్రీయుతులగు బిడ్డలును బ్రతిష్ఠాన నగరమును విడిచితిరి. మఱునాఁడు మిమ్ములంగానక, పరితపించి, మిమ్ములను వెదకుటకు బయలుదేరితిని. ఇన్ని దినములకు నాయాశయ మీడేరినది. నాకష్టము ఫలించినది. ప్రభూ ! దేవేరియు, బిడ్డలు నెచ్చటనున్న వారు ? అని మంత్రి యడుగగా, “ ప్రధాన సచివోత్తమా ! శనై శ్చక్షుని ప్రభాసమునలన మేమెల్లరము విడిపోయితిమి. ఇంతవఱకు నొకరి క్షేమ వికాకరికి తెలియబడకన్నది. శనై శ్చక్షుఁడు మన యం దిపుడు సుప్రసన్నుడై యున్నవాఁడు. మన యాపదలన్నియుఁ జెల్లి పోయినవి ; శుభ కాల మాసన్నమయినది. దేవేరియును, బిడ్డలును దమకుఁ దామే యచిరకాలములోనే రాగలరు. నీనంతదనుక నిందే యుండుము. ” అని నుడివి శుచిమంతుని చేయూతతో నమ్మహా రాజు రాజ్యపాలనము సాగించుచుండెను.

ఓ యధిష్ఠిరా ! వినుము— అట గొల్లదానియింటఁ బెరిగి పెద్ద వారయిన రాకుమారు లిరువురును దమ పెంపుడు తల్లితో నొక్క దినమున నిట్లనిరి. “ అమ్మా ! చిరకాలమునుండి మేమీ పల్లెయందే కాలము గడుపుచున్నారము. వివిధ దేశములుచూచి, మా విద్యా వైశద్యమును మహారాజుల యొద్దఁ బ్రదర్శించి, దానికి. దగిన మెప్పు బడయ వలెనన్న కుతూహలము మాకు మెండుగాఁ గలదు. కాబట్టి మమ్ముల నాశీర్వదించి పంపవలయున ” నిరి. ఆ మాటల కామె విచా

రిందినది. “బిడ్డలారా! మిమ్ములను నా ప్రాణములకంటె మిన్నగా నెంచి పెంచుచున్నాను; ఒక్కక్షణము మీరు కనబడకున్న నేను బ్రతుకఁజాలను. మీరు దేశ సంచారము నభిలషించుచున్నారు. అది ముగించుకొని యెప్పటికి వత్తురో! అంతదనుక నేను బ్రతుకఁగలనా? మఱియు విద్యా కాశల్యమునుజూపి మహారాజుల మెప్పుఁ బొందఁగోరుచున్నారు. అయ్యది మీకేల? మీకు వలసినంత భాగ్యము నాకడ నున్నది. మీ కంటె నాకాపు తెవ్వరునులేరు; దానినిమీరు మీయిచ్చ వచ్చిన మచ్చున కర్చు సేసికొనుఁడు. ఏలుబడి సేయవలయునన్న కుతూహలము మీకున్నచో దానితో నొక రాష్ట్రమును, దానికిఁ దగిన రాణువను నిర్మించుకొనుఁడు; కాని నన్ను విడిచి పోకుఁడు. అని యామె యన్నది. “అమ్మా! నీవు విచారింపఁబనిలేదు. మేమా జన్మాంతము నీయెడ గృతజ్ఞులము. మీఁదుమిక్కిలి కన్న తల్లిదండ్రుల కంటెను గూడ నీవే మా కాపురాలివి. నీయొద్దనున్న ధనము వ్యయము సేసి రాష్ట్ర నిర్మాణ మొనరించి, దానిని బాలించునంత మాత్రాన మాకు సంతోషము గలుగదు. లోక మశాశ్వతము; దేహమస్థిరము; కీర్తియే నిత్యమయినది; కీర్తి కాముఁడగు పురుషుఁడే పురుషుఁడు. పేరు ప్రతిష్ఠలనార్జింపకుండ బ్రతికిననేమి? బ్రదుకకున్న నేమి? ఇల్లీ! మేము కీర్తి సంపాదింపవలెనని బయలుదేరుచున్నాము. మరలఁద్వరలోనే నీచెంతకు రాఁగలము. కనుక మమ్ముల నాశ్చీరించి పంపుము “రాకుమారులు మాఱువలికిరి. గొల్లభామ మాఱువలకలేక, తుదకంగీకరించి, ప్రయాణోచితమయిన శుభముహూర్తమొందు నిశ్చయించి, వారికి మహోన్నతాజానేయములను, అమూల్యా భరణములను, మృదులదు కూలములను, ఆభరణములను వలసినంత ద్రవ్యమును ఇచ్చి, హృదయ పూర్వకములగు దీవనలిచ్చి పంపెను. ధర్మరాజా! వినుము. ఆ రాకుమారులు దేశ దేశములు తిరిగి, తుదకుఁ బురుషారస పరిపాలిత

మగు నూతన నగరమునకు వచ్చిరి. ఆ నగరమును గుఱించియు, దాని తేని ప్రభావమునుగుఱించియు నక్కడి ప్రజల వలన నత్యాశ్చర్యముగా నాలకించిరి. అమ్మహారాజును నందర్శించి, తమ నివ్యా కాశల్యమును బ్రదర్శించి యాతని యాస్థానమునం దున్నతోద్యోగములు సంపాదించి మెప్పు పొందవలయునని యన్నదమ్ము లిరువురును నిశ్చయించుకొనిరి. మరునాఁడు పురూరపుండ్ర మంత్రి పురోహిత దండనాథ సామంత వందిమాగధ పుర ప్రముఖోద్యోగి జన ప్రభృతులతోఁ గొలుపుదీటియుండఁగా రాకుమారు లుచితవేష భూషణతో నచ్చటి కేతెంచి, ముందుగాఁ బ్రతీహారుల వలనఁ తమ రాకను తేనికెఱిగించి, తదనుమతింబడిసి పిమ్మట రాజు నెదుటికివచ్చి, సవినయముగ నమస్కరించి నిలువంబడిరి. వారి రూప రేఖా విలాసాదుల నవలోకించుట తోనే పురూరపుని నేత్రము లశ్రుపూరితములయినవి. ఆతని మనము సందాందోళ ముదయించినది.” ఇదేమి? వీరు నాబిడ్డలవలెనున్నారు?... కానిమ్ము. నేను తొందరపడనేల? నిజము నిలుకడమీఁద దేలఁగలదు! వీరు నా బిడ్డలనుట నిస్సందేహము కాని లోకమునకీ విషయము విస్తప్తము గావలసియున్నది.” అనుకొని యాతఁడు, “ రాకుమారులారా! మీ రాకకుఁ గారణమేమి ” ని యడిగెను. “ రాజా ! మేము నీమహిమా మాత్ర శయమునుగుఱించి వినియున్నాము. నీయొద్ద నుద్యోగమునేయు తలంపుతో వచ్చియున్నాము. నీకంగీకారమయిన దినమున కొక్కొక్కనికి రెండువేల వరహాల వేతనము చొప్పున నీయుమ ” ని వారు బదులు నుడివిరి. వారి వాగ్ధోరణికిని, తేజము నకును, తెలివి తేటలకును, నభికు లాశ్చర్య మొందుచుండిరి. పురూరపుండ్ర వేతనమునకు సమ్మతించెను. వారాతనియొద్ద నాటినండియు నుద్యోగమునకుఁ గుదిరి నిర్ణీత వేతనము పుచ్చుకొనుచుఁ దమకు వ్యయముకాఁగా మిగిలిన సొమ్మును బీదలకు దానము నేయుచుండిరి. వారికిఁగి యెల్లయెడల

వ్యాపించెను. ఈ గీతిని గొంతకాలము గడచినది. ఓ ధర్మజా ! వినుము. అట సముద్రతీరమునందుఁ గట్టఁబడిన మేడలో నివసించుచున్న నవ కోటి నారాయణసెట్టి కర్ణా కర్ణకగా నూతన నిర్మితబగు పట్టణము నేలుచున్న మహారాజు దివ్యమహి మాన్వితుండని, మందసమును ఆతనికడకుఁ గొంపోయినచో నయ్యది తెలువ. బడఁగలదని విశ్వసించి దాని నోడమీఁద నెక్కించుకొని కతిపయ దినములకా నగరమును జేరెను. ఆమందసమును సముద్ర మధ్యము నందున్న యోడయందే యుండనిచ్చి తానుమాత్రము బయలుదేరి, నూతననగరమును బ్రవేశించి, పురూరవమహారాజు నించుకొలువై యుండగా నతనిని సందర్శించి, చేతులుమోడ్చి, సవినయముగా నిట్టులనెను. “మహాప్రభూ ! ఇప్పటికిఁ గొన్ని దినములకుఁ బూర్వముక లేఖకుఁడు భార్యా సమేతుడై మా నగరమునకు వచ్చియుండెను ; నేను ద్రవ్యాగమనము గాంక్షించి సత్కార్యములాచరింపఁ గోరి, ఆలయగోపుర ప్రాకారతటాకాదుల నిర్మింపించుచుఁ గూలివాండ్ర నాపనులకు నియోగించితిని ; వారు తమకూలికొఱకు భార్యలను నా ధనాగారమునకుఁ బంపనలసి నదిగా నేను కట్టడి నేసితిని. నాయాజ్ఞ ననుసరించియే యాగణి కుఁడును దన భార్యను నాయొద్దకుఁ గూలికొఱకుఁ బంపుచుండెడి నాఁడు. మహాప్రభూ ! క్షమింపుఁడు. చేసినపాపము చెప్పినఁ బోవు నందురు. ఆమె చక్కఁదనమునకు నే నక్కజపడితిని. ఆమె సాంగత్యమును నే నభిలషించి, షరాబుతో నాచిన్నదానిని నాయంతఃపురమునకుఁ బంపుమంటిని. అమాయకురాలగు నాసాధ్వీ కూలికొరకు రాగా షరాబు ఆమెను నాయంతిపురికిఁబోయి కూలితెచ్చుకొను మనిచెప్పి, పంపినాఁడు. ఆమె నా శయనాగారమునఁ బ్రవేశించినదట ! నేను నలంకరించుకొని లోనఁ బ్రవేశించుసరికామె నాకంటఁబడి లేదు. ఆగదినుండి యెక్కడికయినఁ దప్పించుకొని పారిపోయేనేమో యని నే నెల్లయెడల వెదకితిని. తుదకా గదిలోనొక పెద్దమందసము

నాకంటఁబడినది. దానినంతకు బూర్వము తెఱచి యుంచితిని. కాని నేను చూచునపుడయ్యది మూయఁబడి యున్నది. ఆసుందరాంగి యామందసములో దాగియున్నదని యూహించితిని. ఆమె భర్త అచ్చటకి వచ్చినచో మోసము వెల్లడియగునని భయపడితిని. భృత్యులను పిలిచి యామందసమును గొడ్డళ్ళచేఁ బగులఁగొట్టింపఁ బ్రయత్నించితిని. గొడ్డళ్లు తుత్తునియలైనవి కాని పేటిక చెక్కు చెదరలేదు. ఆగదికి నిప్పు వెట్టించితిని. భవనమంతయు డహింపఁబడినది కాని పెట్టె కాల లేదు. ఓ మహారాజా ! ఆ పెట్టెను నాశము చేయవలెనని నే నెన్నో విధములఁ బ్రయత్నించితిని. కాని నా ప్రయత్నము లన్నియు నిష్ఫలములయినవి. తుదకు దానిని సముద్రమధ్యమున ముంచివేయవలెనని యెంచితిని. భృత్యులచే సముద్ర తీరమునకుఁ బట్టించుకొని పోయితిని. అపుడందున్న వనితారక్షము, “ సెట్టి ! పెట్టిభ్రమలకు లోను గావలదు—నాకొక వ్రతమున్నది. ఏడేండ్లవఱకు సీ పెట్టె తెఱవఁబడదు. దీనిని నీ వేరీతిగను, ఎన్నటికివి నశింపఁజేయలేవు. కాఁబట్టి దురభిప్రాయమును విడువమని హితోపదేశ మొనరించెను. నేను పరిపూర్ణముగాఁ బశ్చాత్తాపము నొందితిని. కాని నగరములోనికిఁ బోయిన యెడల తేనివలన నెట్టి యుపద్రవము కలుగునోయని నేను భయపడి, ఆ సముద్ర తీరమునందే యొక మేడను గట్టుకొని నివసించుచు, రాత్రిం బవళ్ళు బహు భద్రముగా పెట్టెను కాపాడుచున్నాను. దేవా ! ఆ స్త్రీ రత్నము పెట్టినగడువు తీటిపోయినది. ఆమెను నేనిపుడు నాతల్లిగాఁ బావించుచున్నాను. అన్నవస్త్రములుగాని, పానీయ వాయువులుగాని లేకుండ నామె యాపెట్టెయందుండగలుగుట సామాన్య విషయముగాదు. ఆమె మహా పతివ్రత యని నేను గ్రహించితిని. ఆమె కిపుడు విముక్తి గలిగింపవలసియున్నది. తాము దివ్య ప్రభావ సంకల్పితులని ప్రజలు వాకొనఁగా నాలకించి, తమవలన నేదయిన నుప

కారము జరుగునేమోయని తలంచి యా మందసము నోడపై నెక్కించుకొని యీ నగరమునకు వచ్చితిని. ఓడ సముద్ర మధ్యమునందున్నది. ప్రభూ ! ఆపెట్టెను దెఱచుట కుపాయమాలోచింపుడు.” పురూరవుం డీపలుకులన్నియు సత్యంతాశ్చరముతో నాలకించెను ; తనభార్య యొక్క సాధ్వీత్వమునకు లోలోన హెచ్చుగా మెచ్చుకొనెను. కాని యా సాధ్వీత్వము ముల్లోకములకు వెల్లడిచేయవలయు ననుకొనెను. వెంటనే సేవకులను బిలిపించి, “మీరు సర్వవిధములఁ బ్రయత్నించి యోడయందున్న మందసమును దెలుపుడు” అనెను. “ఓహో ! ప్రభూ ! ఇది యెంతపాటిపని”! అని వారు బీరములువలుకుచుఁ గత్తులు, నుత్తులు, కారులు, గొడ్డల్లు మున్నగు పరికరములెన్నియో పట్టుకొని సముద్రమధ్యమునందున్న యోడయొద్దకుఁబోయి దానిలోనున్న మంద సమును సమీపించి, మూతనుదీయఁ బ్రయత్నించిరి. వేలకొలది కూలివాండ్రనుగూడఁ గొనివచ్చిరి. ఎవరెంత కష్టించినను లాభము లేకపోయినది. వారు రాజు పాలికింజని జరిగిన సంగతులు విన్నవించిరి. రాజు మందహాస మొనరించి, “కోటలోని యేనుఁగులను దోడ్కొని పోయి, ఆ మందసమును దీరమునకుఁ జేర్చుడు” ని చెప్పిపంపెను. వేయి యేనుఁగులు వచ్చి యినుపగొలుసులచేఁ బెట్టినిగట్టి యీడ్చినను, అయ్యది యొక అరంగుళము మేరయయినఁ గదలలేదు. అపుడు ప్రజ లెల్లరు నక్కజమొంది, పరుగు పరుగునఁ బ్రభుని యొద్దకుఁబోయి, “దేవా ! ఏమి చెప్పుదుము ? ఆపెట్టెలో బ్రహ్మరాక్షసి యున్నదో ! భూతమున్నదో ! దయ్యమున్నదో ! లేక దానికి సంబంధించిన మంత్ర తంత్ర ములేవయిన నున్నవో ! కాక యది దైవమాయయో ! ఎఱుంగఁజాలము. వేయిమంది బలవంతులు ఆయుధపాణులయ్యు దానిమూతను దీయలేకపోయిరి సరికదా, వేయి యేనుఁగులు గుమిగూడియు దానిని గదలింపలేకపోయినవి. మేమిట్టి చిత్రమును మున్నేన్నఁడును

గని విని యుండలేదు. రాత్రి కానున్నది. ఆ యోడయందున్న యితర వస్తువు లేవియు నపహరింపఁబడకుండఁ దగినవారి నక్కడకుఁ గాపుండఁ బంపుడ ” ని పలికిరి. పురూరవుండు తనయొద్ద దినమునకు రెండువేల వరహాల వేతనము నిర్ణయించుకొని యుద్యోగమునకుఁ గుదిరిన రాకు మారుల నిరువురను బిలిచి, “మీరీ రాత్రి సమృద్ధమధ్యమునం దున్న యోడను బరిరక్షింపవలయున ” నఁగా, వారు “ చిత్తము ”ని సాయంతన మగుటతోనే, యచ్చటకుఁ బోయిరి. వారోడయొక్క యుపరిభాగము నెక్కి యందున్న మందనమునకు సమీపముగాఁ గూర్చుండిరి. వారిలోఁ జిన్నవాఁడు పెద్దవానితో, “ అన్నా ! కాల క్షేపమునకుఁ గాను ఏదియయిన నొకకథను జెప్పుమనఁగా నాతఁడు, “ సోదరా ! వేతేకథ చెప్పనేల ? మనచరిత్రము కథవలె మిగులఁ జిత్రము గానుండును. దానిని నీ కెఱిగించుచున్నాను— వినుము. ప్రతిష్ఠాన నగరమును పురూరవుండను నద్యశోవిశాలుండగు సార్వభౌ ముఁడు పాలించుచుండెను. సూర్యపుత్రుండగు శనైశ్చరుఁ డాతనిని కష్టముల పాలుచేసెను. అందువలనఁ బురూరవుండు చంచలచిత్తుడై యొక్క నిశీధనమయమునఁ దన భార్యతోను, ఇరువురు సుతులతోను నగరమును విడిచి యడవులపాలాయెను. తుదకాలఁ డొకపట్టణమును జేరి యందుఁ గొందఱు కూలివాండ్ర సాహాయ్యమున లేఖకోద్యోగియై మాఱువేషముతో జీవనము సేయుచుండెను. ఆతఁ డొక్కవాఁడు భార్యను బోఁగొట్టుకొని కుమారులతో నొకనదిని దాటుచు వెల్లువ యందుఁ గొట్టుకొనిపోయెను. అంత నాబాలుర నిరువుర నొకగొల్లభామ పెంచి పెద్దవారింజేసి, విద్యాబుద్ధులు నేర్పించినది. ఆ సుతు లెవ్వరో కాదు—మనమేయని మన యాచార్యుండగు నుపమహర్షి యానతిచ్చెను గదా ! ” అనెను. ఆ కథను మందనమునందున్న జయప్రదాదేవి యాలకించినది. ఆ రాకుమారు లిరువురును దప్పక తనకుమారులే

యనుకొని, తక్కుంగల కథావిశేషమును నినఁగోరి పెట్టెతోఁగూడ వారియొద్దకు జరిగినది. అట్లు జరుగుటను వారు చూచి, “ఇదేమి చిత్రము ! మనము పురూరవసార్వభౌముని కథ చెప్పుకొనుచుండఁగా నీపెట్టె జరుగుచు మనచేతకు వచ్చినది ; కాబట్టి యీపెట్టెకు మనకును నేదియో సంబంధముండియే తీఱును. దీనిని దీరమునకుఁ జేర్చ వలయునని నేఁడు రాజాజ్ఞపై సేనకులు మిక్కిలి ప్రయాసపడిరిగదా ! మనము మనకథను జెప్పుకొనుచుఁ దీరమునొద్దకుఁ బోవుదము. ఇది కూడ మనవెంట వచ్చునేమో చూతము” ని, ఓడనుండి దిగి తమ చరిత్రమును కథగాఁ జెప్పుకొనుచుఁ దీరమునకుఁ బోయిరి. వారి వెనువెంటనే యామందసముకూడ జరిగి తీరమును జేరుకొన్నది. వారు తమ యాశయము ఫలించినందులకు మిక్కిలియు సంతోషించి, మఱు నాఁడు తెల్లవాఱుటతోనే రాజసమ్ముఖమునకుఁ బోయి, “ప్రభూ ! మందసము తనంతఁదానే సముద్రతీరమునకు వచ్చిచేరినది.” అని నుడివెను. సభలోనున్న వారెవ్వరును ఆ మాటలను విశ్వసింపఁకుండిరి. వారెల్లరును సముద్రతీరమునకుఁబోయి చూచిరి. రాకుమారులు చెప్పినదెల్ల సత్యమని రాజునొద్దకు వచ్చి చెప్పిరి. ఆమందసమును గనుఁగొనవలెనని రాజు పుష్పాంజలిని, అత్తమామలను, పరదేశికావలి సెట్టిని దక్కుంగల వారిని వెంటఁబెట్టుకొని సముద్రతీరమునకుఁ బోయెను. “మందసము సముద్రమధ్యమునందు నిలిచిన యోడనుండి తీరమునకు వచ్చుటకు మీరేమిచేసితిర” ని పురూరవుఁడు రాకుమారులతోఁ జెప్పఁగా వారు గతరాత్రి గడచిన కథయెల్లచెప్పిరి. అంత సరస్వతీదేవియు, శనై శ్చరుఁడును, నవకోటినారాయణసెట్టియు నటకు వచ్చిరి. సరస్వతి, “ఓ పురూరవసార్వభౌమా ! ఈ రాకుమారు లిరువురు నీకుమారులు ; ఈ మందసమునందున్నది నీభార్యయగు జయప్రదాదేవి. ఆమె తన పాతివ్రత్యప్రభావముచేత నీయేడెండ్లు అన్న

వస్త్రాదులు లేకున్నను సురక్షితమై యున్నది. నాభర్త స్వశించినపుడే మీపెట్టె తెలువబడవలయునని యామె కోరినది. కాబట్టి నీవు దీనిని దాకుమ” నెను. పురూరవుఁడు నిర్భరానందముతో నాపెట్టెను దాశఁగా నది తెలువబడెను. అందుండి జయప్రదాదేవి వెలువడి తొలుత భర్తృపాదారవిందములకును బిమ్మటఁ దక్కుంగల వేల్పులకును నమస్కరించెను. రాకుమారులారాజే తమతండ్రియగు పురూరవుఁడనియు నామందసమునందున్న యామె తమ కన్నతల్లియగు జయప్రదాదేవి యనియుఁ దెలిసికొని యింతింతనరాని సంతోషమునుజేసిరి. మాతాపితరులకు నమస్కరించి వారి యాశీస్సులంబొందిరి. పుష్పాంజలి జయప్రదాదేవి పాదములకు మ్రొక్కఁగా, సరస్వతి యయ్యిరువురకును బరిచయము గల్పించి యనేకవరములొసంగి యంతర్ధానము నొందెను. శనై శ్చరుఁడు, “పురూరవసార్వభౌమా! కష్టములెన్నిసంప్రాప్తమయినను, భార్యాపుత్రుల నెడఁబాసినను, న్యాయము దప్పక, ప్రశాంతభావమును విడువకయున్నందులకు నేనెంతయును సంతసించితిని. నీ చరిత్రమును వ్రాసినవారియందును, వినినవారియందును, చదివినవారియందును, చెప్పినవారియందును నేను గరుణాభండనై వర్తింతును; నీకు సర్వశుభములు గలుగుఁగాక!” అని వరమిచ్చి యంతర్ధానమొందెను. పిమ్మట నెల్లరును ఆనందసాగరమున నోలలాడుచు సంతఃపురముం జేరుకొని యిష్టమృష్టాన్నములు భుజించిరి, సమస్తదానము లాచరించిరి. మహోత్సవములు జరిపించిరి; దేవతారాధనములు గావించిరి. ప్రతిష్ఠానపురము నాక్రమించుకొన్న రాజును, భరతఖండమునఁగల ఏబదియాఱుదేశముల నేలు రాజులును వచ్చి పురూరవుని పాదపద్మములకు నమస్కరించి, యాతని యాధిపత్యము సంగీకరించి కప్పములు చెల్లించిరి. నవకోటినారాయణసెట్టి

తన తప్పిదమును మన్నింపఁ బ్రార్థింపఁగా రాజు ప్రసన్నచిత్తుడై
 వానిని మన్నించెను. ఆ వెనుకఁ దనకొడుకుల నత్యంతగారాబముతోఁ
 బెంచి, పెద్దవారింజేసి, విద్యాబుద్ధులు చెప్పించిన గొల్లదానిని బిలిపించి
 గారవించి యామె నంతఃపురమునందే యుండ నియమించెను. ఈవిధ
 ముగా పురూరనసార్వభౌముం డాపత్నమయంబునఁ దనకుఁ జేదోడు
 వాఁదోడుగా మెలంగినవారి నెల్ల రప్పించి యుచితవిధిని నత్కరించెను.
 తదుపరి జనానురంజకముగాఁ బెక్కు సంవత్సరములు భరతవర్షము
 నెల్ల నేక హేలగాఁ బాలించి దశదిశలునిండిన సద్యశంబార్జించి, యంత
 మున వృద్ధాప్య మొదవుటతోనే రెండు రాజ్యముల సిద్ధులు నుతులకుఁ
 బట్టముగట్టి, భార్యాద్యయముతోఁ దపోవనంబున కరిగెను. ఆతఁడు
 రాజర్షియై పరమశివునిగూర్చి బహుకాలము తపంబొనరించి తదను
 గ్రహమునకుఁ బాత్రుడై యనేకములగు నరములంబడసెను.

—♦ ఉపసంహారము. ♦—

పురూరవుండు తొలుతఁ దానూర్వశీ వ్యామోహముంబున
 నరస్వతీ తీర్థంబున నేర్పడిచిన యగ్నిస్థానమునొద్దకు వచ్చిచూడఁగా
 నచ్చట నొక దివ్యవృక్షములోచన గోచరమయినది. దానిని జూచి
 యాతఁ డాశ్చర్యమునొందెను. అద్దాని కొమ్మలు విడిచి కవ్వముగా
 నొనరించి వేదమంత్రోచ్ఛారణ మొనరించుచుఁ జిలుకఁగా త్రేతాగ్ను
 లుదయించినవి. మఱియు నూర్వశిని హృదయమునందు భ్యానింపఁగా
 నామెకును, అమ్మహీజానికిని ఒక కుమారుఁ డుదయించెను. ఆతఁడు
 పురూరవ సార్వభౌమునకు నద్గతులు గలిగించెను. పురూరవుండు
 వేదోక్తప్రకారంబున వీతిహోత్రుని ప్రీత్యర్థ మనేక యాగము లొన
 రించి కడపటభార్యలతోఁగూడ స్వర్గముండేరి యటఁ దన ప్రియురా
 లగు నూర్వశితోడి నిత్యసాంగత్య సౌఖ్యము ననుభవించెను. ఓ ధర్మ

నందనా ! ఈపురూరవుండు తొలుత నెన్నికష్టము లనుభవించినను, దుదకు ధర్మనిరతుడగుటచేతనేకదా సుఖము లందఁగలిగెను ! ఇటులనే సహోదరులతో నేడు నీవు కష్టము లనుభవించుచున్నను, అచిరకాల ములోనే సమస్త శుభము లందఁగలవు. నీతమ్ముడగు నర్జునుఁ డింద్ర లోకమునుండి త్వరలోనే రాఁగలఁడు. నీవు శత్రువులను దునుమాడి విజయలక్ష్మిని బొందఁగలవు. ఇఁక నేఁ బోయివచ్చెదను. “ అని వేద వ్యాసుఁడా ధర్మజాదులను వీడ్కోని నిజేచ్ఛంజనెను. అతి పవిత్రం బగు పురూరవ చరిత్రము నాలకించి ధర్మజాదులు విచారం బుడిగి ధైర్యము నవలంబించియుండిరి. ” అని వైశంపాయనుండు జనమే జయునకుఁ జెప్పెను.

సంపూర్ణము.

